

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (A.S.) İLE İLGİLİ RİVAYETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Veli ATMACA

HAZIRLAYAN

Mehmet Sait UZUNDAĞ

ELAZIĞ-2005

160469

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (A.S.) İLE İLGİLİ RİVAYETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu teztarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. İskender OYMAK

ÜYE: Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN ÜYE: Yrd. Doç. Dr. Veli ATMACA (Danışman)

Yukarıdaki Jüri Üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ahmet AKSİN
.....Müdür

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

HZ. ZEKERİYYA ve YAHYA (A.S.) İLE İLGİLİ RİVAYETLER

Mehmet Sait UZUNDAĞ

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Hadis Bilim Dalı

2005, Sayfa:95

Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili kutsal kitaplarda birçok rivayet mevcuttur. Bu tezde kutsal kitaplardaki rivayetlerin yanı sıra mezkûr iki peygamber hakkında Hz. Peygamberden nakledilen hadisler incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Girişte Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.)'ın yaşadıkları dönemin sosyal, kültürel ve dini yapısı hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde mezkûr iki peygamberin hayatları, şahsiyetleri, görevleri ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili Kur'an'da ve İncillerde geçen rivayetler ele alınmıştır. Ayrıca Kur'an ve İnciller arasında benzer ve farklı rivayetler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Tarih, Tefsir, Tasavvuf ve Edebiyat olmak üzere İslam dini kaynaklarında, Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili nakiller yapılmıştır.

Dördüncü bölüm de ise konuyla ilgili Hadisler verilerek bunların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışma bibliyografya ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya, Meryem, Vaftiz, Mesih.

ABSTRACT

Master Thesis

THE RUMORS CONCERNING PROPHET ZEKERIYYA AND YAHYA

Mehmet Sait UZUNDAĞ

**The University of Firat
Social Sciences Institute
Basic Islamic Sciences,
Main Department of Hadith
2005, Page: 95**

There are many rumors in Holy concerning prophet Zekeriyya and Yahya. We have prepared this study to evaluate rumors about prophet Zekeriyya and Yahya mentioned both in Holy Books and the rumors of our prophet.

This study consists of introduction and four chapters.

In the introduction chapter, it has been given general information which regard as social, cultural and structure of religion which related to living era of prophet Zekeriyya and Yahya.

In second chapter, it has been taken up rumors which is in Holy Quran and other holy books concerning prophet Zekeriyya and Yahya. Besides, it has been evaluated the differences and resemblings of Holy Quran and Bibles.

In the third chapter, it has been making transfers concerning prophet Zekeriyya and Yahya from Islamic Sources in History, interpretation, sufism and literature.

In the first chapter it has been given information about mentioned prophets Zekeriyya and Yahya's lives, orders, personality and functions.

In the fourth chapter, Hadiths related about the subject have been given and their evaluation has been done.

This study ends with a bibliography.

Key Words: Prophet Zekeriyya, Yahya, Meryem, Babtism, The Mesiah (christ).

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ.....	1
A. Hz. Zekeriyya ve Yahya (A.S.)'ın Yaşadıkları Dönemin Sosyal Ve Kültürel Yapısı	1
B. Hz. Zekeriyya Ve Yahya'nın (a.s.) Yaşadıkları Dönemin Dini Yapısı.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

A. Hz. Zekeriyya'nın Hayatı Ve Şahsiyeti.....	7
1. Hz. Zekeriyya'nın Nesebi	7
2. Hz. Zekeriyya'nın Vazifesi.....	8
3. Hz. Zekeriyya ve Hz. Meryem.....	9
B. Hz. Yahya'nın Hayatı Ve Şahsiyeti.....	11
1. Hz. Yahya'nın Doğumu	11
2. Hz. Yahya'nın Çocukluğu ve Gençliği.....	13
3. Hz. Yahya'nın Şemali ve Faziletleri.....	14
4. Hz. Yahya'nın Peygamberliği.....	15
a. Hz. Yahya ve Vaftiz	15
b. Hz. Yahya ve Hz. İsa	16
c. Hz. Yahya ve Sabiiler.....	20
d. Hz. Yahya'nın Haber Verdiği Kuvvetli Peygamber.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

KUTSAL METİNLERDE HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.).....	29
A-Kutsal Metinlerde Hz. Zekeriyya	29
1-Kur'an'da Hz. Zekeriyya	29
2. İncil'de Hz. Zekeriyya	32
B. Kutsal Metinlerde Hz. Yahya	35
1. Kur'an'da Hz. Yahya	35
2. İnciller'de Hz. Yahya.....	36
3. Hz. Yahya İle İlgili İncillerdeki Ortak yönler.....	40
4. İnciller'de Hz. Yahya ile İlgili Çelişkiler.....	41
5. Kur'an ve İnciller Açısından Hz. Yahya'nın Mukayesesi	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM LİTERATÜRÜNDE HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.)	46
A-Tarih Kitaplarında Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.)	46
1-Tarih Kitaplarında Hz. Zekeriyya.....	46
2-Tarih Kitaplarında Yahya (A.S.)	51
B-Tefsir Kitaplarında Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.).....	54
1-Tefsir Kitaplarında Hz. Zekeriyya.....	54
2-Tefsir Kitaplarında Yahya (A.S.)	65
C.Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.).....	68
1-Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Hz. Zekeriyya	68
2-Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Yahya (A.S.).....	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.) İLE İLGİLİ RİVAYETLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	75
A-Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.) İle İlgili Rivayetler	75
1-Hz. Zekeriyya İle İlgili Hadisler.....	75
2. Yahya İle İlgili Hadisler.....	76
B- Hadislerin Değerlendirilmesi	84
1. Rivayetlerin İlk Raviye Göre Değerlendirilmesi	84
2-Rivayetlerin Hadis Kaynaklarına Göre Dağılımı	85
3-Sıhhat Derecelerine Göre Değerlendirilmesi.....	85
SONUÇ	88
BİBLİYOGRAFYA	90

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı geçen eser
(a.s):	Aleyhi's-Selam
b.:	Bin, İbn
bkz.:	Bakınız
(c.c):	Celle Celalühü
C.:	Cilt
Çev.:	Çeviren
Haz.:	Hazırlayan
Hz.:	Hazreti
Mad.:	Maddesi
(r.a):	Radiyallahü anh
s.:	Sayfa
(s.a.s):	Sallallahü Aleyhi ve Sellem
Terc.:	Tercüme eden
T.D.V.Y.:	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
tsz.:	Tarihsiz
Yay.:	Yayınevi

ÖNSÖZ

Yüce Allah, başta akıl olmak üzere pek çok nimet ile donattığı insana bazı sorumluluklar yüklemiştir. Öyleyse insan, bu sorumlulukları yerine getirerek Yüce Allah'ın kendisine verdiği nimetlere şükretmelidir. Ancak, insanın Rabb'ine yaptığı şükür ve kulluk O'nun rızasına uygun olmalıdır. İşte bundan dolayıdır ki Allah (c.c.) ilk peygamber Hz. Adem'den beri insanlara birçok peygamber göndermiştir. Tabiatıyla bu peygamberlerin hepsi de temelde aynı dini tebliğ etmişler, amellerde bazı farklılıklar olmuşsa da getirdikleri kitaplarda da aynı dini işlemişlerdir. İşte Hz. Adem'den başlayarak en son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.v.) ile tamamlanan peygamberlik silsilesi bir zincirin halkaları gibidir. Bu iki peygamber arasında birçok peygamber gelip geçmiştir. Bu peygamberlerden ancak yirmibeş kişinin ismi Kur'an'ı Kerim'de geçmektedir. Bunun için bu peygamberlerden birini veya birkaçını diğerlerinden ayırmak mümkün değildir. Her peygamber gönderildiği devirdeki insanların ihtiyaçları ve taşıyabilecekleri sorumluluklar doğrultusunda Yüce Allah'ın takdir ettiği emir ve yasakları getirmiştir. Ancak şu husus hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır: Allah (c.c.) ne zaman bir peygamber gönderdiyse o peygamber muhakkak bir muhalefete karşı karşıya kalmıştır. Bunun neticesinde bazı peygamberlere işkenceler yapılmış hatta daha da ileri gidilerek bazı peygamberler şehit edilmiştir. Cenabı Hakk'ın daha önceden gönderdiği vahiyler insanlar tarafından tahrif edilip bozulmaya yüz tutunca yeni bir peygamber başka bir vahiyle gönderilmiştir.

Şüphesiz yeryüzüne gönderilen peygamberlerin mesajları ve kavimleriyle kendi dönemlerindeki krallar, hükümdarlarla olan mücadeleleri dinler tarihçilerinin de araştırdığı konulardandır. Ancak şunu hemen belirtmeliyiz ki bu çalışmada dinler tarihçilerinden de zaman zaman faydalanılacaktır. Ama genellikle peygamberler hakkında bilgi veren eserler incelendiğinde, bizce bu eserlerde çok önemli bir eksiklik bulunmaktadır. Bu eksiklik Peygamberimizin diğer peygamberler hakkındaki hadislerinin bu eserlerde yeterince yer almamasıdır. Yani diğer peygamberlerin, Hz. Peygamberden rivayet edilen hadislerden yeterince faydalanılmadan tanıtılması, hadislere yer veren eserlerin de geçen hadislerin hükmü hakkında bilgi vermemesi ve özellikle bazı eserlerde kaynak gösterilmeden İsrailiyyat türü bilgilerin hadismişi gibi gösterilmesi sözü edilen eserlerin eksikliklerindedir.

Çalışmamızın esas amacı hadis kaynaklarında yer alan Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili rivayetlerin tespit edilmesidir. Bu rivayetleri, en meşhur ve en muteber hadis kaynaklarından almaya özen gösterdik. Bununla birlikte, konunun bütünlüğünü sağlamak amacı ile Kur'an-ı Kerim ve İncillerde de Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili ayetler belirlenmeye gayret gösterilmiştir. Çalışmamızın bir Yüksek Lisans Tezi olduğu dikkate alınınca kutsal metinlerin hepsini incelemenin zaman ve imkan açısından mümkün olamayacağı takdir edilecektir. Ayrıca peygamberler hakkında fazlaca malumat bulunması bakımından İslam Tarihi kaynaklarına, tefsirlere, edebi ve tasavvufi eserlere ve bunlarda geçen rivayetlere de ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle mezkur iki peygamberin hayatları ulaşılan rivayetlerin ışığında karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Girişte Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.)'ın yaşadıkları dönemin sosyal, kültürel ve dini yapısı hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde mezkur iki peygamberin hayatları, şahsiyetleri, görevleri ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili Kur'an'da ve İncillerde geçen rivayetler ele alınmıştır. Ayrıca Kur'an ve İnciller arasında benzer ve farklı rivayetler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Tarih, Tefsir, Tasavvuf ve Edebiyat olmak üzere İslam dini kaynaklarında, Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili nakiller yapılmıştır.

Dördüncü bölümde ise konuyla ilgili Hadisler verilerek bunların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmam esnasında bize her konuda yardımcı olan Araştırma Görevlisi Ekrem Yücel beye ve araştırma konumun hemen her safhasında maddi-manevi hiçbir desteğini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Veli ATMACA Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

A. Hz. Zekeriyya ve Yahya (A.S.)'ın Yaşadıkları Dönemin Sosyal Ve Kültürel Yapısı

Büyük İskender'in M.Ö. 332'de Filistin'i ele geçirmesi Yahudi tarihinin Helenistik dönemini (M.Ö. 4. yy.) başlatmıştır. M.Ö. 2. yy. başlarına doğru Yahudi dini ve kültürü üzerindeki Yunan etkisi belirginleşmiştir. Yunan kökenli Yahudilerin de, yüksek rahipliğin denetimliğini ele geçirdikleri görülmüştür. Selevkos hükümdarı IV. Antiolehos Epiphanes'in (M.Ö. 175-164) Yahudi ibadetini yasaklaması Makkabi ayaklanmasıyla sonuçlanmıştır. Ama Helenizm'in etkisi gitgide güçlenerek Kral I. Herodes döneminde (M.Ö. 37-4) doruğa ulaşmıştır. Yine bu dönemde Yahudi toplumunun seçkinleri arasında sözlü yasalarında Tanrı vahyi olduğunu savunan Ferisiler ile Tora'daki (Tevrat'ın ilk beş kitabı) yazılı yasalara bağlı kalan Sadukiler olmak üzere iki büyük grup oluşmuştur. Helenistik dönemde Suriye, Anadolu, Babil ve özellikle İskenderiye'de Yahudiliğin önemli merkezleri ortaya çıkmıştır. Bu arada Yahudi kutsal metinleri Yunanca'ya çevrilmiş; Mısır'da zengin bir tarih, şiir ve felsefe birikimi olmuştur. M.Ö. 63-M.S.135 arasında süren Roma egemenliği döneminde bağımsız bir Yahudi devleti kurma özlemi yoğunlaşmıştır. Bu amacı benimseyen Herodesciler ve Zelotlar gibi çileci ya da münzevi grupların tümü Tevrat'a mutlak bağlılığı ön görüyordu.¹ Bütün insanlık üzerinde Tanrı egemenliğinin gerçekleşmesi beklentisi, ülkesel bir hükümdar kavramında odaklanmıştır. Bu dönemde gelişen Hıristiyanlık, Yahudilik içinde o güne değin ortaya çıkmış en önemli mezhep çatışmasına yol açmıştır. Öte yandan Roma'dan kaynaklanan baskıların artması üzerine patlak veren ilk ayaklanma sırasında, sürgün dönüşünde inşa edilen ikinci tapınak yıkılmıştır.²

Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.)'ın yaşadıkları tarih, Yahudi toplumunun hem Roma yönetimi altındaki yapısını hem de bu farklı sosyal yapı içinde, kendi kültürel ve dini öğelerini geliştirerek korumayı hedeflediği yılları kapsamaktadır. Din ile toplumsal

¹ Sarıkçıoğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*(Genişletilmiş dördüncü baskı),Isparta, 2002, s.293-294

² *Ana Britannica, Yahudilik Mad.*, İstanbul, 1986,C. XXII, s.257-258.

yapı arasındaki ayrılmaz kaynaşma, Yahudilerin tüm tarihi dönemlerinde olduğu gibi, bu çalkantı ortamında da kendi varlığını korumayı başarmıştır. Buna rağmen Yahudilerin yabancı işgallerine karşı yaptıkları her harekette, Rab'lerini Romalı'ların tanrılarıyla karşılaştırma teşebbüsüne maruz kalıyorlardı.³ Bu dönem boyunca bir yandan Yunan kültürü yayılırken, bir yandan da Yunanlılar öteki halklarla karışmış, Yunanlı ve doğulu öğeler iç içe geçmiştir. Dönemin Yahudi toplumunda, Romalı yöneticilerle yakın ilişkileri bulunan yüksek ruhban zümresi Sadukiler'in karşısında, genellikle halktan ve yazıcılardan oluşan Ferisiler, sözlü geleneği bağlayıcı sayıyor, Şeriatın bütün kurallarını uyulmasını sağlıyorlardı.⁴

Hız. İsa'nın davetine en büyük tepki, Şeriatın sözünü korurken özünü öldüren bir kesimden gelmiştir. Evrensel bir devlet olmayı amaçlayan Roma imparatorluğunun siyasi ve askeri örgütlenmesi çerçevesinde, çok çeşitli topluluklar tek bir uyrukluk konumuna indirgenmiştir. Ancak siyasi açıdan başarısızlıkla sonuçlanan bu yapı, mecburiyet karşısında sosyal ve dini gruplara kısmi özgürlük verilmek suretiyle sürdürülmek istenmiştir. Bu çerçevede Roma'nın eyalet valisi olarak görevlendirilen Herodes'in uygulaması ilginçtir. Herodes (M.Ö.73 M.Ö.4), bir yandan dini lider ve din adamlarını himaye ederek Yahudilerin desteğini kazanmış, bir yandan da Roma kültür ve medeniyetini yayarak Roma imparatorluğunu da memnun etmiştir. Fakat Yahudiler siyaset ve devlette söz sahibi olmalarına rağmen, din, ahlak ve maneviyat açısından büyük kayıplara uğramıştır.⁵

Düzen karşıtı bir çizgide gelişen ve büyük kısımlara hedef olan Hıristiyanlık ile bazı yerel kültürler dışında Roma'ya yabancı dinlerin hoşgöründen yararlandığı görülmüşse de, bu hoşgörünün sınırı, dini ve sosyal yapının orijinalitesinden kopmasını sağladığı ölçüde genişlemiştir. Zaten Romalılar için din; kavramlaşmış ayinlerin, bütün toplum adına eksiksiz uygulanması idi. Dolayısıyla dindarlık, ferdi idi tecrübeden çok, ayin görevlerinin inançla yerine getirilmesi anlamını taşıyordu. Hız. Yahya (a.s.), Roma yönetimi altındaki kısmi dini özerkliklerini, Helenistik yapının şartları ile uyumu azami ölçüde koruyan bir muhitte yaşamıştır. Hayatının ilk otuz senesinde, Yahudiliğe hizmet edip aynı zamanda da Hıristiyanlığa egzersiz yapıyordu. İlgili bölümlerde de ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz gibi Hız. Yahya'nın daveti, hem bu yapının ıslahı, hem de

³ Ataurrahim, Muhammed, **Bir İslam Peygamberi Hız. İsa**, çev. Kürşat Demirci, İstanbul, 1985, s. 37.

⁴ Sadukiler ve Ferisiler için bkz. Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ankara, 1997, s. 233-234.

⁵ Mevdûdî, Ebu'l-Âlâ, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hız. Peygamberin Hayatı**, çev. Ahmet Asrar, İstanbul, 1992, C. I, s. 461.

daha net bir şeriat arayışının, Hz. İsa'dan önceki köprü vazifesini üstlenmiş bulunmaktadır. Kısacası Yahudilikten Hıristiyanlığa geçiş döneminin peygamberidir. Hz. Yahya'nın tebliği mesianizmden ayrı tutulamaz. Essensiler gibi, Helenizm'in şehir kültüründen kaçmıştı. Vaazları ve vaftizi ile diğer dindarlardan ayrılıyordu. Allah'ın yaklaşan gününü ilan ediyordu.⁶

Hz. Zekeriyya ve Hz. Yahya (a.s.) döneminde İsrailoğulları bir takım bela ve musibetlere maruz kaldılar. Bu dönemde büyük İskender'in akınları İsrailoğullarını zor durumda bıraktı. İskender'in ölümünden sonra hakim olduğu topraklar üçe bölündü. Suriye bölgesi Suluki hakimiyetine girdi. Buranın Yunan hakimi Anticus M.Ö. 198'de Filistin'i ele geçirdi. İsrailoğulları yapılan baskılara boyun eğmeyip "Makkabi" meşhur olan isyanı başlattılar. Yunanlıları Suriye ve Filistin'den çıkardılar. Fakat bu dini coşku zamanla kayboldu ve M.Ö. 63'te Romalılar Kudüs'ü ele geçirdiler. M.Ö 40 yılında tarihte büyük Herod olarak tanınan hükümdar İsrailoğulları devletini ele geçirdi. Herod'un ölümünden sonra bu devlet üçe bölündü. Herod'un ikinci oğlu Herod Antipos, kuzey Filistin'in Galile ve Ürdün nehrinin ikinci yakasına hakim oldu. İşte bu bölgede Hz. Yahya peygamberlik görevini yerine getirdi. Yine burada Herod Antipos tarafından şehit edildi.⁷ Aynı şekilde Hz. Zekeriyya da İsrailoğulları tarafından şehit edildi.⁸

B. Hz. Zekeriyya Ve Yahya'nın (a.s.) Yaşadıkları Dönemin Dini Yapısı

Helenistik Yahudi sistemi, bozulmuş Yahudi dini yapısı ile evrensel Roma kültürünün uzlaşmasının ürünüdür. Hz. Yahya (a.s.)'ın hayatı, daha çok Helenistik Yahudi topluma karşı pasif muhalefeti tercih eden Essensiler arasında geçmiştir. Filistin'in fethinden sonra tüm topraklar, Yakup (a.s.)'ın zürriyetinden olan on iki kabile arasında miras olarak dağıtıldı. On üçüncü kabile olan Levililer'e de dini hizmetler ve görevler emanet edildi. Levililer arasında "En mukaddes şeyleri takdis etmek, Rabbin önünde buhur yakmak, ona hizmet eylemek ve ebediyen onun ismi ile mübarek kılmak üzere" seçilen aile Harun'un oğulları idi. Diğer Levililer'in mabede girmesine izin verilmiyordu. Çünkü onların vazifesi, Rab evinin hizmeti için avluları, odaları ve bütün mukaddes şeyleri temizlemekte, Allah evinin hizmeti içinde Harunoğullarının yanında bulunmak... sebt günlerinde, aybaşlarında ve belli bayramlarda yapılan bütün takdimleri

⁶ Sarıkçıoğlu, Ekrem, a.g.e s.295

⁷ Mevdûdî, Ebu' A'la, **Tefhimu'l-Kur'an**, İstanbul, 1986, C.3, s. 195.

⁸ Bilmen, Ömer Nasuhi, **Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri**, İstanbul. tsz., C. 1, s. 362.

Rabbe arz etmektir. Harunoğulları yirmi dört aileye bölünmüştü. Bu yirmi dört aile, sıra ile Rabb'in evine hizmet ediyordu. Bu ailelerden biri, Hz. Zekeriyya liderliğindeki Abiya ailesi idi. Bu nedenle, ailesinin sırası gelince, mabede gidip buhur yakmak, Hz. Zekeriyya'nın görevi idi.⁹ Böylece rahiplik yalnızca Levi kabilesinin ve Harun soyundan gelenlerin kullandığı bir ayrıcalık olmuştur.¹⁰

Esseniler ise, Kudüs'te hüküm süren Hasmon hanedanına bağlı, başrahiplerin simgelediği dinsel yozlaşmadan uzaklaşabilmek için, Yahuda çölündeki Kumran'a yerleşmişlerdi. Çileci topluluklar biçiminde yaşarlar ve genellikle kadınlarını dışlardı. Bütün mallar ortaktı, günlük hayatın bütün ayrıntıları yöneticilerce düzenlenirdi. Sayıları hiç bir zaman belirli bir düzeyi aşmadı. Ferisiler gibi Esseniler de Hz. Musa'nın getirdiği yasalara, sebt gününe ve ayin temizliğine titizlikle uyarlardı; ayrıca ruhun ölümsüzlüğüne ve günah işleyenlerin tanrısal cezaya uğrayacağına inanıyorlardı. Ama Ferisilerin tersine, insanların kıyamette bedenleriyle dirileceğine inanmazlar, toplum yaşamına katılmayı reddederlerdi. Pek az durum dışında tapınakta ayin yapmazlar, toplumdaki uzak el emeğine dayalı bir hayat sürerlerdi. Sebt gününü aralıksız dua ile geçirir, Tevrat üzerinde tefekkür ederlerdi. Yemin etmek genellikle kötü karşılanır, ama edilen yeminler bozulmazdı. Esseniler kendilerini, İsrail'in kutlu seçkinlerine (ışığın oğulları) karşı bir savaşa girerek zafer kazanacaklarına, bundan sonra İsrail'in Tanrısı'nın sonsuza değin hüküm süreceğine inanırlardı. Esseniler, mabed Yahudilerinden çok farklı idiler. Her şeyden önce Tevrat'ı, geçim vasıtası yapmıyorlar, onu talimatına uygun olarak yaşamak için öğreniyorlardı.¹¹ Mağaralarda, dünyadan elini ayağını çekmiş olarak yaşayan Esseniler'e göre gerçek bir Yahudi, ancak Yahova'nın buyruğunda yaşar ve onun haricinde herhangi bir yetkiye izin vermez. Bu nedendir ki; bu insanların inançlarına göre, Roma imparatorluğunu tanıyan ve onun emrinde yaşayan bir Yahudi, günah işlemiş sayılmaktadır.¹²

Genel olarak bu dönemde yaşayan Yahudilerin çoğu, insanların Tanrıya yabancılaştığını, bu durumda ancak Tanrının evrensel ölçüde doğrudan müdahalesi ile düzeltilebileceğini düşünüyorlardı. Ayrıntılardaki farklılıklara karşın beklenti, Tanrının krallığına girebilecek değerdeki insanları da belirleyecek, olağanüstü ya da

⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, C. III, s.192

¹⁰ Ana Britannica, *Kohen Mad.*, C. XIII, s. 426.

¹¹ Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, İzmir, 1996, s.24.

¹² Ataurrahim, a.g.e., s. 28.

tabiatüstü niteliklerle donatılmış bir aracı (Mesih ya da insanoğlu) gönderileceği doğrultusunda idi.¹³

Helenistik Yahudi sistemi, kuşku götürmez bir biçimde, Roma kültürü ile kurduğu ilişki aracılığı ile vahye bağlı genel görüntüsünü yitirmiştir. Onlar yüzyıllardan beri Allah'a isyan ediyorlar ve onlara yapılan çeşitli uyarı ve nasihatlere rağmen, milli karakterleri yavaş yavaş bozuluyordu. Arka arkaya birçok peygamberi öldürmüşler ve o denli küstah olmuşlar ki; onlara son bir şans vermek için Hz. Yahya ve Hz. İsa (a.s.) aynı dönemde topluluklarına gönderildi. Bu Peygamberler, kendilerinin Allah tarafından gönderildiğine delalet eden öylesine açık ayetlerle gelmişlerdir ki; onları ancak hakka karşı ön yargılı, gözü kapalı ve doğru yoldan sapmış kişiler reddedebilirdi. İsrailoğulları bu son şanslarını da kaybettiler. Çünkü onlar daveti reddetmekle kalmayıp bir rakkasenin isteği üzerine Hz. Yahya (a.s.) gibi büyük bir peygamberin başını kestiler. Safiyeti bozulmuş kitabı Tanrı'yı insanlığın yüzde birini bile bulamayan cüz'i bir ırkın tekeline almak isteyen inançları ve sırf dünya nimetlerine yönelmiş mensuplarıyla Yahudiliğin "Allah'ın şahitleri" olmaya ehliyeti kalmamıştı. Zira ayette de buyurulduğu gibi: "İlahi ahit zalimlere erişemez."¹⁴

İslam ve öteki monoteist dinlere göre dinlerin evrimi değil, dejenerasyonu söz konusu olabilir. Bu çerçevede dejenere olmuş Yahudi dini hayatını yeniden canlandırmak gayesiyle çeşitli alternatif arayışlara gidildiği görülmüştür. Mesela, ilerde kurumlaşmış haliyle Kur'an-ı Kerim tarafından da eleştiriye konu edilecek olan ruhbanlık da bunun tipik bir örneği olarak ele alınabilir. Toplumsal yapıyı düzenleme konusunda öne çıkmayı başaramayan unsurların bir hayat tarzı olarak gündelik hayatın dışında kalmayı tercih ederek ruhbanlığı seçmeleri hem ilginçtir, hem de Hz. Yahya (a.s.) döneminin şartlarını kavramak açısından son derece önemlidir. Bu insanlar, (ruhbanlar) bir yandan siyasi durumları için tehdit edici gördükleri Romalılarca köleleştirilirken, diğer yandan da "dinsel yetkilerinin" altını kazdıkları için Yahudilerce de zulüm görüyorlardı.¹⁵

Bu devirde Yahudi din adamlarının prestiji önemli mevkileri, özellikle ruhbanlığı seçmiş dini gruplarca sarsılması hiç de kolay muhalefet sayılmamıştır. Çünkü onlar din adamlarını, tanrının temsilcileri sayarlardı. Onların tanrı ile doğrudan doğruya

¹³ Ana Britannica, *Yahudilik Mad.*, C. XXII, s. 257.

¹⁴ Bakara, 3/124. Yıldırım, Suat, *Kur'an'da Tanrılık*, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, 1977, s. 16.

¹⁵ Ataurrahim, a.g.e., s.64.

bağları vardı. Din, kendilerine mahsus saha idi ve anahtarlarıyla yalnız kendilerinin ellerinde idi. Bu dönemdeki Yahudiler ile din adamlarının gerçek yüzünü görmek için Hz. İsa (a.s.)'ın hutbelerine müracaat ettiğimizde, seçkin ve kurumlaşmış dini hiyerarşinin gücünü kolaylıkla izleyebiliriz.¹⁶ Yahudi dini yapısı hakkındaki çalışmaların da ortaya koyduğu gibi, Kitab-ı Mukaddes metni değişikliklere maruz kalmakla beraber, onun etrafında geliştirilen yorum çok büyük sapmalar göstermektedir. Bu nedenle söz konusu dönem hakkındaki bilgilerimiz büyük ölçüde bu yorumlara dayanmaktadır. Öte yandan çağdaş olan kültür ve dinlerde olduğu kadar mitolojiden de alıntılar yapan Yahudi dini,¹⁷ kendi sahih geleneğine ters düştüğü oranda gitgide tevhid unsuruna dayalı kimliğini yitirmektedir. Bir yandan Roma siyasi sisteminin zorlayıcı etkileri, bir yandan da dini sistemin yozlaşması karşısında, çareyi hayattan kopuk ruhbanlıkta arayan küçük dini gruplar, kendilerini bu kopukluktan kurtaracak bir kurtarıcı aramaya koyuldukları söz konusu edilmiştir. Hatta Hz. Yahya (a.s.) peygamberliğini ilan ettiği sıralarda, onun kendi bekledikleri şahıs olup olmadığını tespit edebilmek için sorguya çekildiği de kaynaklarda zikredilmektedir.¹⁸ Demek ki; Yahudi dini toplumu, Helenistik dönemde kısmi hürriyetinin karşılığını, Roma imparatorluğunun bir eyalet olarak azami feragatleriyle ödemeye çalışırken, bu durumu beğenmeyen dini gruplar da kurtuluşlarını sağlayacak bir rehber veya peygamberin geleceğini, sabırsızlıkla bekliyorlardı.¹⁹

¹⁶ Bkz. Matta III/7-12; Markos I/7-9; Luka III/7-17.

¹⁷ Yahudilik dini hakkında genel bilgi için bkz. Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, a.g.e., s. 204

¹⁸ Bkz. Matta, XI/14, XVII/10-13; Markos, VI/14-15; Yuhanna, I/19-26.

¹⁹ Sarıkçıoğlu, Ekrem, a.g.e. s. 293; Kutluay, Yaşar, **İslam ve Yahudi Mezhepleri**, İst, 2002 s.185

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (A.S)'İN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

Hiz. Zekerriyya'nın doğumu ve gençliği ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz. İslam geleneğinde Hiz. Zekerriyya bir peygamber olarak anılır. Kur'an'a göre Hiz. Zekerriyya Beytü'l-Makdis'de dua ederken kendisinden sonra halkının iyi hareket etmeyeceği endişesiyle kendisine ve Yakup oğullarına varis olacak bir oğul bağışlaması için Allah'a dua eder. Çok yaşlı ve eşi de kısır olduğu halde Yahya adlı bir oğul olacağı müjdelendir. Hiz. Zekerriyya bu olayın gerçekleşeceğini gösteren bir delil verilmesini ister bu delil, üç gün boyunca konuşmamasıdır. Yeni Ahit'te benzer hikayelerle anılan Hiz. Zekerriyya, rivayetlere göre Yahudi toplumunda Kohen²⁰ olarak görev yapıyordu.

A. Hiz. Zekerriyya'nın Hayatı Ve Şahsiyeti

Bu bölümde daha çok Hiz.Zekerriyya'nın nesebi, vazifesi, Hiz.Meryem'in bakımını üstlenmesinden dolayı O'nunla olan ilişkisi incelenmeye çalışılacaktır.

1. Hiz. Zekerriyya'nın Nesebi

Hiz. Zekerriyya, İsrail oğullarına gönderilmiş son peygamberlerden biri olup Yahya peygamberin babasıdır. Zekerriyya'nın babası Barahya²¹ İncil'de de Barakya geçer.²² Bazı eserlerde ise Zekerriyya bin Dan, Zekerriyya bin Aden geçer.²³ Sa'lebi'nin kaydettiği uzun nesebi değişik bir yolla Davut peygambere dayanmaktadır.²⁴ Müfessirler umumiyetle onun duasında söylediği Yakup sülalesinden (oğullarından) mirasçı olsun²⁵ ayetinden hareketle Yakup peygamberin Lia'dan doğan oğlu Lavi'nin neslinden gelen Musa peygamberin torunlarından olduğunu kabul etmekte ve fakat bu arada Davut'la İsrail oğullarının reislerinden Masan oğlu Davud'un- bu durumda şecere Davut peygambere varmaktadır- kastedildiğini de ilave etmektedirler.²⁶

²⁰ Kohen kavramı (İbranice'de rahip), çoğulu, Kahamim'dir. Yahudilik'te bazı ruhbanlık görevini yerine getiren ve ayrıcalıkları babadan oğla geçen din adamı demektir. Kohen'lerin Hiz. Süleyman'ın M.Ö. X. y.y.'da yaptırdığı birinci tapınak döneminde Kudüs'te ruhbanlık düzenini kuran Zadak'ın soyunun sürdürdüğü dolayısıyla Hiz. Musa'nın ilk kez rahiplik görevine atadığı kardeşi Harun'un soyundan geldiği kabul edilir. Rahiplik yalnızca Levi kabilesinden Harun'un soyundan gelenlerin kullandığı bir ayrıcalık olmuştur. Bkz. Ana Britannica, *Kohen* Mad., C. XIII, s. 426.

²¹ İbnu'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, thk: Ebu'l-Fida Abdullah el-Kadi, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987, C. I, s. 528.

²² Matta 23/35.

²³ Aynî, Ebu Muhammed Bedruddin Mahmud bin Ahmed bin Musa bin Ahmed, *Umdetu'l-Kari Şerhi Sahihi'l-Buhari*, Beyrut, 1988, C. XI, s. 176.

²⁴ Sa'lebi, Ebu İshak Ahmed bin Muhammed, *Araisu'l-Mecalis*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 2000, s. 374.

²⁵ Meryem 19/16.

²⁶ Kurtubî, İmam Ebu Abdillâh Muhammed bin Ahmed el-Ensai, *el-Cami li Ahkami'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, C. XI, s. 56; Razî, Fahreddin, *Mefatihü'l-Ğayb*, Çev: Suat

Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa ve dolayısıyla Hıristiyanlık tarihi ile ilgili olarak kendilerinden bahsedilen şahısların başında Hz. Zekeriyya gelmektedir. Hz. Zekeriyya İsrailoğullarına gönderilen Peygamberlerden birisidir. Kendisi aynı zamanda Ma'bed (Kudüsteki Beytu'l-Makdis)'in hadimi idi.²⁷

Kur'an'da hiç zikredilmeyen başka bir Zekeriyya da vardır. Bu Zekeriyya'nın Hıristiyanların yanında bir kanun kitabı vardır. Zekeriyya bin Berhiyâ'dır. Mesih'ten üç asır önce, Daryus zamanında yaşamıştır.²⁸

2. Hz. Zekeriyya'nın Vazifesi

Hz. Zekeriyya, İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden birisidir. Kendisi aynı zamanda Ma'bed'in (Kudüs'teki Beytu'l-Makdis) hadimi idi.²⁹ Harun'un torunlarından biri olan Hz. Zekeriyya'nın konumunu iyi anlayabilmek için İsrailoğulları arasında yaygın olan rahiplik geleneği ile ilgili bilgiye sahip olmak gerekir. Filistin'in fethinden sonra tüm topraklar Yakub'un (a.s.) zürriyetinden olan on iki kabile arasında miras olarak dağıtıldı. 13. kabile olan Levi'lere de dini hizmetler ve görevler emanet edildi. Levililer arasında da "en mukaddes şeyleri takdis etmek, Rabb'in önünde buhur yakmak, ona hizmet eylemek ve ebediyyen O'nun ismiyle mübarek kılmak üzere" seçilen aile Harun (a.s.) oğulları idi. Diğer Levililer'in mabede girmesine izin verilmiyordu. Çünkü onların vazifesi Rab evinin hizmeti için avlularda, odalarda ve bütün mukaddes şeyleri temizlemekle Allah evinin hizmet işinde Harun oğullarının yanında bulunmak... ve Sebt günlerinde, aybaşlarında ve belli bayramlarda yapılan bütün takdimeleri Rabb'e arz etmektir. Harun oğulları 24 aileye bölünmüştü. 24 aile sıra ile Rabb'in evine hizmet ediyorlardı. Bu ailelerden biri Zekeriyya (a.s.) liderliğindeki Abia ailesi idi. Bu nedenle ailesinin sırası geldiğinde mabede gidip buhur yakmak Zekeriyya (a.s.)'ın görevi idi. Böylece rahiplik yalnızca Levi kabilesinden ve Harun'un soyundan gelenlerin kullandığı bir ayrıcalık olmuştur.³⁰

Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Cafer Sadık Doğru, Tefsiri Kebir, Ankara, 1993, C. XV, s. 286.

²⁷ Şelebî, Ahmed, **Mukarenetü'l-Edyan el-Mesihyye**, Kahire, 1984, s. 29.

²⁸ Abdulvehhab en-Neccar, **Kİsasu'l-Enbiya**, Mektebetu Dari't-Turas, Kahire, t.siz, s. 438.

²⁹ Şelebî, Ahmet, **Mukarane'tü'l-Edyan el-Mesihyye**, Kahire, 1984, s.29.

³⁰ Mevdûdî, **Tefhimü'l Kur'an**, C. III, s. 209; Ana Britannica, **Kohen Mad.**, XIII/426; Ayrıntılar için bkz: I Tarihler, 23-24.

3. Hz. Zekeriyya ve Hz. Meryem

Hz. Meryem, Hz. Zekeriyya tarafından evlatlık alınmıştı. Müslümanların geleneğine göre Hz. Meryem'in annesi bizzat Hz. Zekeriyya'nın hanımının kız kardeşidir. Yine bu gelenekte bütün isimler ve tam bir soy kütüğü yer almaktadır.³¹

Hz. Meryem, Hz. İsa'nın annesidir. Hıristiyan inançları ve ibadetlerinde çok yer tuttuğu gibi İslam'da da kendisine büyük saygı gösterilir. Hz. Meryem'in bakireliği İslam ile Hıristiyanlığın ortak inançlarından biridir. Hz. Meryem ile bilgileri büyük bölüm Yeni Ahit'ten kaynaklanır fakat tutarlı bir hayat hikâyesi oluşturmaya yeterli değildir. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Meryem hakkında verdiği bilgiler Yeni Ahit'ten farklıdır. Kur'an'a göre, İsrailoğulları'ndan İmran'ın kızı olan Meryem'e gebe olan annesi daha karnında iken onu Allah'a adar. Meryem doğduktan sonra Hz. Zekeriyya'nın korumasına verilir. Daha sonra adak gereğince tapınağa bırakılır ve hayatını burada ibadetle geçirir. Melekler Hz. Meryem'e gelerek Allah'ın kendisini seçip artığını, dünya kadınlarından üstün tuttuğunu buna karşılık Rabb'inin divanına durması secdeye kapanması ve rükû edenlerle birlikte rükû etmesini bildirirler.³² Allah (c.c), Hz. Meryem'in melekler aracılığı ile önemli bir olaya hazırlar. Bir süre sonra "Melekler Hz. Meryem'e Allah kendisinden bir kelimeyi (Hz. İsa'yı)müjdeler." İslam Mesih beşikte iken İnsanlarla konuşarak Ona kitap, hikmet, Tevrat ve İncil öğretilecek, İsrailoğulları'na Allah'ın elçisi olarak gönderilecektir. Hz. Meryem bu habere şaşırır kendisine hiçbir insan dokunmamışken, çocuğunun nasıl olacağını sorar. Melekler: Allah'ın dilediğini dilediği gibi yaratacağını onun ol demesinin yeteceğini söylerler.³³

Zaman geldiğinde Cebrail Hz. Meryem'e insan biçiminde görülür. Meryem irkilir ve Allah'a sığınır. Cebrail kendisinin Allah'ın bir erkek çocuk vereceğini müjdelemekle görevlendirildiğini söyler. Hz Meryem, önceki meleklerle yönelttiği soruyu yöneltir ve aynı cevabı alır. Ardından gebe kalır ve ıssız bir yere çekilir. Bir hurma ağacının altında doğum sancıları çekerek üzülmemesi ve hurmayı silkelemesi durumunda taze hurmalar döküleceği bildirilir. Göz aydınlığı dilenir. Hz. Meryem, Hz. İsa'yı doğurduktan sonra onu alıp kavmine geri döner. Hz. Meryem'i çocuğu ile gören halk O'nun hakkında kötü düşünerek ayıplar. Bunun üzerine Hz. Meryem, beşikteki çocukla konuşmalarını ister.

³¹ Hamidullah, Muhammed, *Aziz Kur'an*, çev. Abdulaziz Hatip, Mahmut Kanık, İst., 2000, s. 454.

³² Al-i İmran, 3/35-43

³³ Al-i İmran, 3/45-49

Çocukla nasıl konuşabileceklerini sormaları üzerene beşikteki Hz. İsa, kendisinin Allah'ın kulu ve resulü olduğunu, kendisine kitap verileceğini ve annesine iyi davranılmasının emredildiğini söyler. Hz. Meryem böylece temize çıkar.³⁴ Burada Hz. Meryem'e ilişkin kıssa üzerinde ısrarla durulmasının asıl amacı, Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya kıssalarını anlamak içindir. Hz. Yahya ile Hz. İsa'nın doğumlarındaki tipik benzerlik her iki kıssayı bir birine fazlasıyla yaklaştırmaktadır. Hz. Meryem, Kur'an'ın anlattığı kadarıyla Hz. Zekeriya'nın sorumluluğunda yaşamaktadır. Hz. Meryem'in bakımını üstlenmeyle ilgili olarak kalemlerini nehre atma fikri ortaya atıldı. Kimin kalemi suyun yüzüne çıkarsa Meryem'in bakımını o üstlenecekti. Bu işi iki kere denediler ikisinde de Zekeriya (a.s) kazandı.³⁵ Hz. Meryem, genellikle "Kudüs Mabedi'nde" ibadet ederek, münzevi bir hayat sürdürmektedir. Zekeriya (a.s) İmran kızı Meryem'in manevi rehberi idi. O'nun atadan gelen ismi olan İmran, Allah'ın dinleri nedeniyle seçtiği bir kavmi temsil eden bir isimdi. Çünkü onlar Allah'ın birliğine inananlar olarak Allah'ın iradesine teslim olmuşlar ve bu itaatleri nedeniyle kutsanmışlardır. Hz. Meryem'in teslimiyetinin merkezi unsuru onun dindarlığı ve ibadetinde titizliği idi.³⁶ Onun yanına uğrayan Zekeriya (a.s), Hz. Meryem'i her vesile ile Cenabı Hak tarafından türlü bağışlarla ödüllendirdiğine şahit olur. Zekeriya (a.s.) ne zaman Mihrab'a girdi ise yanında bir yiyecek buldu.³⁷ Bu yiyecekler, o zaman o beldede başka bir benzeri bulunmayan rızklardandı.³⁸ Yine başka bir rivayette bunların kışın yaz, yazın kış meyveleri oldukları kaydedilir.³⁹

Hz. Meryem, Cenabı Hak tarafından sürekli mucizelerle karşı karşıya getirilmektedir. Hz. Zekeriya bu bağışlar konusunda soru sorma lüzumunu hisseder. "Zekeriya, Meryem sana nerden bu" deyince Hz. Meryem: bu Allah katındandır. Şüphesiz Allah dilediğine hesapsız rızık verendir.⁴⁰ Hz. Zekeriya (a.s) o döneme kadar hiç çocuğu olmamıştır. Bu temiz genç kızı görünce bir çocuğu olsun istedi onun Allah'ın özel koruması altında ve onun tükenmez kaynaklarından verilen nimetlerle nasıl büyüdüğünü görünce, bu ileri yaşında bile Allah'ın kendisine eğer dilerse bir çocuk verebileceğini ümit etmeye başladı. Böylece Meryem'e bunu veren benim karımı

³⁴ Meryem 19/16-34

³⁵ Sofuoğlu, Cemal, **Kur'an-ı Kerim ve Hadislere Göre Hıristiyanlık**, DİB Yay., Ankara, 2001, s. 30.

³⁶ Schleifer, Aliah, **İslam'ın Kutsal Meryem'i**, Çev: İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul, 2003, s.72.

³⁷ Al-i İmran 3/37

³⁸ Sabûnî, Muhammed Ali, **en-Nübüvve ve'l Evliya**, Mekke, 1980, s. 309

³⁹ Razî, Fahrettin, **Mefatihü'l - Gayb C. VI**, s. 283-286

⁴⁰ Al-i İmran 3/37

da doğuma uygun yapmaya muktedirdir diyerek kendisine bir oğul ihsan etmesi için Allah'a yalvardı.⁴¹

Çocukların, muttaki ve iyi insanların himayesinde terbiye görmeleri onları kötü durumlardan ve hatalardan korur. Zekeriyya (a.s.) Hz. Meryem'i terbiye etmesi bu hususta bizim için en büyük bir numunedir. İşte Zekeriyya (a.s.)'ın himayesine alıp Allah'ın evinde kamil bir dini terbiye ile kontrolü altına alarak yetiştirdiği Hz. Meryem, kötü neticelerden uzak kalmıştır. Onu bu yüksek dereceye ulaştıran terbiye, takvanın ve Allah'a yakınlığın bir sonucu olsa gerek.⁴²

B. Hz. Yahya'nın Hayatı Ve Şahsiyeti

Burada daha çok Hz.Yahya'nın doğumu, çocukluğu, gençliği, şemali ve faziletleri ile ilgili malumatlar verilmeye çalışılacaktır. Ayrıca Hz.Yahya'nın peygamberliği ile ilgili olarak Hz.Yahya'nın vaftizi, Hz İsa ile ilgili bilgiler de verilmeye çalışılacaktır.

1. Hz.Yahya'nın Doğumu

Hz. Yahya'nın müjdelenmesi ile birlikte Hz. Zekeriya'nın eşi Elizabet (İşa) hamile kalır. İlahi dileğe uygun bir şekilde Yahya (a.s.)'ın doğumu ve büyümesi Kur'an'da ele alınmamıştır. Burada sadece bir cümlede yetişkinliğe ulaştığında ona peygamberlik görevinin emanet edildiği ifade edilmiştir. Bu görev Tevrat'a hem lafzen hem manen tabi olup, ona uymak ve İsrailoğulları'nı da buna teşvik etmektir. İnciller'de ise Luka'da hamilelik olayına detaylı yer verilmiştir. Beş ay süre ile evine kapandığı anlatılan rivayette Elizabet'in "İnsanlar arasında ayıbını gidermek için Rab, üzerime nazar eylediği günlerde bana böyle etti dediği aktarılır.⁴³

Luka İncil'inde anlatılan diğer bir rivayette Hz. Meryem, Hz. Zekeriyya'nın evine girerek vaftizci Yahya'ya gebe olan Elizabet'i selamlar.⁴⁴ Elizabet, Meryem'in selamını işitince Çocuk karnında sıçrar ve Elizabet kutsal ruhla dolar. Daha sonra geliştirilen öğretiyeye göre, bu olay vaftizci Yahya'nın kutsandığı ve ilk günahattan arınmış

⁴¹ Nesefî, Ebu'l Berekat Abdullah bin Ahmed bin Mahmud Medariku't-Tenzil ve Hakâiku't-Tevil, Beyrut, 1999, C. I, s. 253.

⁴² Tabbara, Afif Abdülfettah, Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz, İstanbul, 1982, s. 423

⁴³ Luka, 1/24-25

⁴⁴ Luka, 1/39-41

olduğu anlamına gelir. Bu karşılaşma üzerine Hz. Meryem, Mağnificat⁴⁵ adıyla bilinen ilahiyi söyler.

O günlerde Meryem de kalktı ve dağlığa bir Yahuda şehrine acele ile gitti. Zekeriyya'nın evine girip Elizabet'e selam verdi ve vaki oldu ki, Elizabet Meryem'in selamını işitince çocuk karnında sıçradı ve Elizabet, Ruh'u'l-Kudüs ile doldu büyük bir çığlık koparıp dedi: Sen kadınlar arsında mübareksin karnın semeri de mübarektir. Bu bana nerden oldu da rabbimin anası yanına geldi? Çünkü işte senin selamın kulağıma erdiği anda çocuk karnında sevinçten sıçradı. İman eden kadına ne mutlu! Çünkü tarafımdan kendisine söylenen şeyler tamam olacaktır.⁴⁶

Ve Meryem dedi: "Canım Rabbim yüksektir ve kurtarıcım Allah ile ruhum sevinir. Çünkü kulunun fakir haline baktı; zira işte bundan sonra bütün nesiller bana mübarek diyecekler. Çünkü kudretli olan bana büyük şeyler etti Onun ismi Kudüs'tür. Merhameti nesillerden nesillere kendisinden korkanlardır. Pazusu ile kudret gösterdi, mağrurları yüreklerinin kuruntusu ile dağıttı. Hükümdarları tahtlarından indirdi ve hakirleri yükseltti. Açları iyi şeylerle doyurdu. Zenginleri boş döndürdü. (Babalarımıza söylediği gibi) İbrahim ile Onun zürriyetine merhameti ebediyen hatırlatmak için kulu İsrail'e yardım etti.⁴⁷

Luka'nın kaydettiğine göre, Hz. Meryem, Elizabet'in yanında üç ay kaldıktan sonra evine dönmüştür.⁴⁸

Yukarıda da belirtildiği gibi Hz. Yahya'nın Hz. Zekeriyya'ya müjdelenmesi, hem Ku'an'da, hem de İncilerde sadece Luka'da geçmektedir. Hz. Yahya'nın doğumu, sözü geçen İncil'de ayrıntılı bir biçimde anlatılmakla birlikte diğer İncil'lerde (Matta, Markos, Yuhanna) bu konu ile ilgili hiçbir haber yoktur. Bu da İncil'ler arasındaki çelişkiyi teyit etmektedir. Kur'an'da Hz. Yahya'nın doğumu hususunda her hangi bir bilgi verilmemektedir.

⁴⁵ Magnificat, Hristiyanlıkta Hz.Meryem'e dayandırılan şükran ilahisidir. Luka İncili'nde yer alan (1/46-55) Magnificat, Katolik Kileselerinde Vesperun (Akşam okunan dua) sırasında, Ortadox Kilisesi'nde ise sabah ayinlerinde okunur. Bazı din bilginleri bu ilahinin Hz. Zekeriyya'nın karısı aynı zamanda Vaftizci Yahya'nın annesi ve Hz. Meryem'in akrabası olan Elizabet'in söylediği bir övgü ilahisi olduğu söylenmişse de en eski Yunan ve Latin yazmalarının çoğunda bu ilahiden Meryem'in şarkısı diye söz edilir. Adını Latince ilk dizesi olan Magnificat anima mea Dominum'un (Canım Rabb'i yüceltir) ilk sözcüğünden alan ilahi için besteler yapılmıştır. Sekiz kilise modunda söylenen ilahi, çok sayıda başka besteye de konu olmuştur.(Ana Britannica, *Magnificat* Mad. C. XV, s. 162)

⁴⁶ Luka, 1/39-45.

⁴⁷ Luka, 1/46-55

⁴⁸ Luka 1/56

2. Hz. Yahya'nın Çocukluğu ve Gençliği

Hz. Yahya'nın doğum yeri M.S 530'dan sonraki kaynaklara göre, "Enkerem" adını taşıyordu. Çocukluk ve gençlik dönemi Yahuda çöllerinde geçti bu dönemde örneğin Esensiler gibi, aşırı çileci toplulukları ya da Münzevilerden oluşan gençleri kendi doğrultusunda eğitiyordu. Hayatının ilk otuz senesini Yahudiliğe hizmet ederek ve egzersiz yaparak geçirip, şarap içmemesi gibi, o dönemin kötü eğilimlerine sahip olmaması, kutsal ruh ile dolu olduğunu ve bu da annenin karnında Yahya'nın onurlandırıldığını gösterir.⁴⁹ Kaynaklarda çocukluğunun çölde geçtiğine ilişkin rivayetler çoktur.⁵⁰ Hristiyan ve İslam kaynaklarında çok sade bir hayat yaşadığından bahsedilir. Mesela, gündelik hayatına dair Matta ve Markos'ta devetüyünden esbabı, belinde kuşağı, yediği çekirge ve yaban balı idi.⁵¹ Şeklinde bilgilere rastlanır. İslam Tarihi kaynaklarında "Kıldan yapılmış elbise giyer, arpa ekmeği yerdi. Ne bir dinarı ne bir dirhemi ne de barınacak bir evi vardı. Onun elbisesi göçebe el dokumasıydı. Yiyeceği ise, fakirlerin en fakirinin yiyecek istihkakı idi.⁵² Hz. Yahya'nın çocukluğu son derece olgun geçtiğine ilişkin bilgilerin inandırıcılığı daha müşahhasdır. Sekiz yaşında Beytü'l-Makdis'in hizmetine girip on beş yaşına kadar orada gündüzleri hizmet eder, geceleri de feryat ederek ağlayarak geçirirdi. Çocuklar Zekeriyya'nın oğlu Yahya'ya "gel gidip oynayalım dediklerinde Oben oynamak için yaratılmadım" derdi. Bunun içindir ki Allah Teala daha çocuk iken Ona hikmet verdik.⁵³ Ayetini indirmiştir.⁵⁴ Çünkü O, çocukluğundan beri Allah'a itaatte güçlüydü.⁵⁵ Bu sebeplerdir ki Hz. Yahya, küçük çocuk iken, Tevrat-ı şerifi eline aldı, Beni İsraille vaaz ve nasihat etmeye başladı. Babası gibi, Hz. Musa'nın şeriatı ile amel etmek üzere Beni İsraille mebus oldu.⁵⁶

Hz. Yahya'nın gençlik yıllarının çölde geçmesi tamamen bir sosyal tercih olayıdır. Çöl, yabancı yönetimin baskısından ve sahte tanrılardan kaçabilen Yahudilerin sığınma yeri idi. Çölde, zalim yöneticilerin gözüne girmek diye bir kaygı yoktu. Bumdan dolayı Hz. Yahya'nın hayatı çöllerde geçti. Bütün bu tarihi malumatlar ve

⁴⁹ Doğrul, Ömer Rıza, **Yeryüzündeki Dinler Tarihi**, İst. 1958, s. 207.

⁵⁰ Luka, 1/80

⁵¹ Matta, 3/4, Markos, 1/6.

⁵² Sabûnî, **en-Nübüvve ve'l-Enbiya**, s. 312

⁵³ Meryem, 19/12.

⁵⁴ İbnü'l Esir, **el-Kamil fi't-Tarih**, C. I., s. 230; Sa'lebî, **Araisü'l- Mecalis**, s. 379.

⁵⁵ İbnü'l Esir, **el-Kamil fi't-Tarih**, C. I., s. 230

⁵⁶ Ahmet Cevdet Paşa, **Peygamberler ve Halifeler Tarihi**, İst. 1999, C.1 s.39.

Kur'an'daki ilgili ayetler gösteriyor ki, Hz. Yahya'ya daha çocuk iken hikmet verilmiş, peygamberliğe Allah'ın kontrolünde hazırlanmış ve daha çocuk yaşta bir takım olumsuzluklara karşı çıkmıştır. Çocukluğunda akranlarına göre daha ağır başlı ve daha olgun bir yaşantı sergilemiştir. Yine bu dönemde Tevrat'ı öğrenmek ve insanlara öğretmekle meşgul olmuş olumsuz bir ortam içinde tertemiz bir hayat yaşamıştır.

3. Hz. Yahya'nın Şemali ve Faziletleri

Hz. Yahya'nın şemali konusunda, Kur'an'da ve İncil'lerde hiçbir bilgi yoktur. Sadece bazı İslam Kaynaklarında bu konu ile ilgili şu bilgiler bulunmaktadır. Yahya (a.s), çatik kaşlı, güler yüzlü, seyrek saçlı, uzunca burunlu, ince sesli ve kısa parmaklıydı.⁵⁷

Faziletleri konusunda ise gerek İslam kaynakların ve gerekse de Hristiyan kaynaklarında birçok malumat vardır. Kur'an'ı Kerim'de Hz. Yahya, değişik övgü ve sıfatlarla anılmıştır. Bunlar sırasıyla, Allah'tan bir kelimeyi tasdik edici, seyit(efendi), hasur (nefsine hakim), nebi, salihlerden olmasıdır. Yine Kur'an'da Allah'ın kendisinden verdiği bir sevgiyi duyarlılığı ve temizlik sıfatının yanı sıra, ana babasına itaatkârlığı ve isyan eden bir zorba olmayışını da sayabiliriz. Bu konu ile ilgili olarak Kur'an'da şu bilgiler bulunmaktadır. "Ey Yahya! Kitabı kuvvetle tut. Henüz sabi iken O'na hikmet verdik. Tarafımızdan bir kalp yumuşaklığı ve (günahlardan) temizlik verdik. O, çok müttaki idi. Anasına-babasına itaatli idi. Bir serkeş ve asi değildi."⁵⁸ Arkadaşları O'na "Ey Yahya! Bizimle gel oynayalım dedikleri zaman", "Biz oyun için yaratılmadık diyerek onlara anlamlı cevap verirdi. Bu durum da O'nun çocuk iken bile arkadaşları arasında ağır başlı birisi olduğunu gösterir.⁵⁹

İncil'lere göre Hz. Yahya, insanları sürekli tevbe etmeye davet etmiş, birbirlerine yarım etmelerini tavsiye edip, gördüğü ve duyduğu tüm haksızlıklara karşı çıkmıştır. "Çölde vaftiz eden ve günahların bağışlanması için tevbe vaftizi va'z eyleyen Yahya geldi. İki gömleği olan hiç olmayana versin, yiyeceği olan kimse de böylece yapsın."⁶⁰

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Hz. Yahya'dan Kur'an ve İnciller övgü ile bahsederek O'nun faziletleri hakkında birçok rivayet de mevcuttur.

⁵⁷ Sa'lebî, *Araisü'l-Mecalis*, s. 379.

⁵⁸ Meryem, 19/12-14.

⁵⁹ Sa'lebî, *Araisü'l-Mecalis*, s. 379.

⁶⁰ Matta, 3/1, 2.

Yahya'nın yaşam tarzı ve giyim kuşamına ilişkin tanımlamalar, O'nun Naziri hayat tarzı süren bir kişi olduğuna işaret etmektedir. İbranice, "ayrılmak, adamak veya kendisini vakfetmek" anlamına "nızr" fiil kökünden gelen Naziri terimi "Eski ahit geleneğinde kimseler için kullanılmaktaydı. Naziriler, içinde yaşadıkları toplumdan yaşam biçimi yönünden ayrılmakta ve kendilerine has bir hayat tarzı sürmekteydiler. Yahya örneğinde de görüldüğü gibi, bunlar katı münzevi yaşam süren asketikler değillerdi. Ancak sıkı sıkıya hukuka bağlanmaları, her türlü sarhoş edici içkiden uzak durmaları, kirlenme endişesiyle ölüye dokunmamaları ve tenkit ettikleri toplumdan ayrı olduklarının göstergesi olarak saçlarını kestirmeleri en belirgin karakteristik özellikleriydi. Yahudi geleneğinde sadece belirli süreler için Naziri yaşam tarzı sürenler olduğu, Samson ve Samuel örneklerindeki gibi ömür boyu Naziriliği'ni takip edenler de vardır.⁶¹

4. Hz. Yahya'nın Peygamberliği

Bu kısımda Hz. Yahya'nın peygamberliği ile ilgili olarak Hz. Yahya'nın vaftizi, Hz. Yahya'nın Hz.İsa ile olan ilişkisi ve Sabii'lerle olan ilişkisine değinilmeye çalışılacaktır.

a. Hz. Yahya ve Vaftiz

Hz. Yahya ve vaftiz ilişkisine girmeden önce vaftizi açıklamanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Vaftiz: Hıristiyanların, küçük çocuklara ve dinlerine girenlere uyguladıkları suya sokma ve su serpmeye merasimidir.⁶² Hıristiyan olan kişiyi, topluluğun faal bir üyesi haline getiren sosyal bir faaliyettir.⁶³ Yahya'nın vaftizi ile ilgili bilgiler genellikle Yeni ahid metinlerine dayanmaktadır. Bu metinlerden bazılarında göre Yahya "günahların bağışlanması amacıyla bir tevbe vaftizini bildiren kişi" olarak takdim edilmektedir.⁶⁴ Hıristiyanlığın doğduğu sıralarda Yahya tarafından yapılan vaftiz tıpkı Hıristiyan vaftizi gibi eskatolojik bir özelliğe sahipti. Bu vaftiz çölde Şeria Nehri kıyısında bir vaaz şeklinde yapılmıştı. Şeria, Yahudi lerin va'dedilmiş toprağa girmeleri için geçmeleri gereken bir sınır nehridir. Yahya'nın vaftizinin teolojik açıdan iki anlamı vardır. Birincisi, günahlardan bağışlanmak için pişmanlık vaftizi, ikincisi ise

⁶¹ Gündüz, Şinasi, **Pavlus. Hıristiyanlığın Mimarı**, Ankara, 2001 s.160, Naziri yaşam biçimine ilişkin hukuki kurallar eski ahitte yer alır. Bkz. **Sayılar** 6:2-21

⁶² Hañerliođlu, Orhan, **İslamî İnançlar Sözlüğü**, İst., 1984, s.687.

⁶³ Albert, M. Besnard, Olivier Clement, Rogermehl, **Hıristiyan İlahiyatı**, çev: Mehmet Aydın, Konya, 1983, s. 23.

⁶⁴ Erbaş, Ali, **Hıristiyan Ayinleri**, Adapazarı,1998, s. 77

verilecek vaftizin peygamberi hazırlığının ilanıdır.. yahya'nın hazırlayıp ilan ettiği bu vaftizi Mesih, Çarmıh üzerinde insanlığın eskatolojik vaftizi olarak gerçekleştirmiştir.⁶⁵

Yahya, Yahudiye'de doğmuş olup Hz. Zekeriyya'nın oğlu idi. Anası Elizabet de kahinler neslinden ve İsa'nın anası Meryem'in uzak bir yeğeni idi. Zekeriyya ile karısı da doğru dürüst insanlardı. Fakat bahtiyar değillerdi. Çünkü Elizabet kısırdı. Ve karı koca bir hayli ihtiyarlamışlardı. Bir gün Zekeriyya mabette tütsü yakarken Tanrı'nın feriştehi ona görünmüş ve ona karısının bir erkek çocuk doğuracağını ona müjdelemiş ve çocuğa Yahya adı verilmesini söylemişti. Zekeriyya'nın oğlu olmuş ve ona bu isim verilmişti. Yahya yetiştikten sonra çöle gitmişti. Devir, İmparator Tiberius'un devri idi ve Yahya bu devrin 15. yılında (M. 28. yılında) İsrailoğullarını yola getirmek için uğraşmaya başlamıştı. Çölde çalışan bir adamdı. Uzun saçlı, uzun sakallı, kuvvetli sesli ve ateş saçan gözlere sahip idi. İşi gücü herkesi temizlenmeğe ve tövbe etmeğe davetti. Çünkü tanrının mektubu yaklaşıyordu. Ahali, tövbe ettiklerini açıklamak için ne yapmak gerektiğini sordukça, ondan şu cevabı alıyordu: "Kimin iki esvabı varsa, birini, esvabı olmayana devretsin. Yiyeceği olan da aynı şekilde hareket etsin. Kimseden herhangi bir şeyi zorla almayın. Bir kimse aleyhinde nahak yere söz söylemeyin ve kendi nasibinizle kanaat edin."⁶⁶

Yahya, kurtuluş davetine olumlu cevap verenleri, Şeria nehrinde Vaftiz etmektedir. Böylelikle Vaftiz, Yahya'nın mesajını kabullenme ve bir başka açıdan O'nun cemaatine dahil olma eylemidir. İsa'nın da Yahya'nın eliyle Vaftiz olması, Yahya'nın öğretilerine inanıp O'na tabi olması demektir.⁶⁷

b. Hz. Yahya ve Hz. İsa

Hz. Zekeriyya'nın oğlu olan Hz. Yahya (a.s.) ile Hz. İsa teyze çocukları olup, aşağı yukarı yaşıt oldukları kabul edilir. Hz. Yahya da, babası gibi şehit edilip, Hz. İsa'nın nezd-i ilahiye alınmasından önce dünyadan ayrılmıştır.⁶⁸ Yahya ile İsa peygamberlerin teyzezade olmaları şu cihettedir. Yahya Peygamberin anası İsa bint-i Fakuz, Hz. Meryem'in anası Hanne bint-i Fakuz ile kardeşdir. Bunlardan Hanne'yi İmran bin Masan tezevvüç etti. İsa'yı da Zekeriyya tezevvüç etti. İsa Yahya'yı, Hanna da

⁶⁵ Erbaş , Ali,a.g.e., s. 76

⁶⁶ Doğrul, Ömer Rıza, **Yeryüzündeki Dinler Tarihi**, s.207.

⁶⁷ Gündüz, Şinasi, **Pavlus**, s.162.

⁶⁸ Yıldırım, Suat, **Mevcut Kaynaklara göre Hıristiyanlık**, s. 3-4

Meryem'i doğurdu. İsa Meryem'in, Hanne de Yahya'nın teyzesi oldu.⁶⁹Hz. Yahya'nın İsa'dan yaşça altı ay büyük olduğu çoğunlukla rivayet edilmiştir. Bununla beraber üç yaş da denilmiştir.⁷⁰

Öğretlerini yaymaya başlamadan önceki dönemde İsa'nın yaşantısında dikkat çekici (bir) diğer önemli husus, O'nun Yahya ile tanışması ve bir müddet onun etrafında yer almasıdır. Gerek Yeni Ahit metinlerinin, gerekse Josephus gibi Yahudi kaynaklarının verdikleri bilgilere göre Yahya, içinde yetiştiği Yahudi toplumunun resmi din anlayışını eleştirdiği öğretileri doğrultusunda Yudea kırsalında ve Ürdün nehri civarında kendi cemaatini kurmuş bir peygamberdir. Josephus, O'nun halkı erdem fazilete, tövbe etmeye ve tövbenin göstergesi olarak vaftiz olmaya (boy abdaeti almaya) çağıran iyi bir kimse olduğunu, ancak O'nun faaliyetlerinin Herod tarafından tehlikeli görülerek önce tutuklandığını sonra da öldürüldüğünü söyler. Sinoptik incillerde de Yahya'nın faaliyetlerine dikkat çekilir.⁷¹ “Böylece Vaftizci Yahya çölde ortaya çıktı. İnsanları, günahlarının bağışlanması için tövbe edip vaftiz olmaya çağırıyordu.⁷² “Yahya geldiği zaman oruç tutup içkiden kaçındı, O'na “cinli” diyorlardı.”⁷³

Kaynaklar, Hz.Yahya'nın mesajları arasında iki önemli hususun altını çizer. Bunlardan birincisi, O'nun halkı yaklaşan yargılama gününe hazırlık yapmaya ve bu bağlamda tövbe ederek doğru yola girmeye davetini içeren mesajıdır. Bu doğrultuda Yahya, Yahudi halkına fazlaca bel bağladığı, İbrahim soyundan olmanın kendileri için bir ayrıcalık olduğu kanaatini eleştirmekte, halkı ahlaki değerlere bağlanmaya, fakirlere sadaka vermeye ve zulmetmemeye teşvik etmekte ve aksi halde yaklaşan azap ile uyardı. Yahya'nın mesajları arasında öne çıkan ikinci önemli husus ise O'nun halkı “gelecek bir kişi” konusunda uyarıp bilgilendirmesidir. Şöyle diyor: “Benden sonra benden daha güçlü olan geliyor. Eğilip O'nun çarıklarının bağını çözmeye bile layık değilim.”

Yahya'nın yaşadığı dönemde, Yahudi geleneği içerisinde gelmesi beklenen bazı kişilere yönelik yaygın bir beklenti olduğu bilinmektedir. Gerek çeşitli Eski Ahit metinleri gerekse sözlü yahudi geleneği, ilerde gelmesi beklenen, hatta kimilerine göre gelmesi an meselesi olan bu kişilerin nitelikleri ve geldiklerinde yapacakları

⁶⁹ Miras, Kamil, *Sahih-i Buhari Muhtasar-ı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, 1981, C.X, s.67

⁷⁰ Elmalılı, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Kur'an Dili*. Sadeleştirilenler: İsmail Çam,Emin ışık,Nusrettin Boleli,Abdullah Yücel, İst. tsz. C. II, s. 359.

⁷¹ Gündüz Şinasi, *Pavlus*, s. 159

⁷² Markos; 1:4

⁷³ Matta ;11:18

faaliyetlerle ilgili bilgiler içermektedir. Kitab-ı Mukaddes geleneğinde gelmesi beklenen birkaç Sima arasında Mesih beklentisi ilk sırada yer alır. Davud soyundan olan bir Mesih gelecek, yeryüzünde adalet, huzur ve düzeni kuracak, kötülüğü kaldıracaktır. Gelmesi beklenen bir diğer şahsiyet “bir peygamberdir.”⁷⁴

İncil yazarları, Yahya'nın geleceğini müjdelediği kişinin İsa olduğundan emindirler. Bu nedenle Yahya'nın İsa'yı vaftiz etmesi sahnesinde “Matta, Yahya'ya” Ne var ki Yahya'ya , “Benim senin tarafından vaftiz edilmem gerekirken sen mi bana geliyorsun?” diyerek O'na engel olmak istedi⁷⁵ dedirtir. Yine bu nedenle İncil yazarları çeşitli ifadelerinde açıktan ya da icma ile Yahya'nın İsa'yı müjdelediğini ve O'na uygun ortamı hazırlamaya çalıştığını vurgularlar. Sinoptik geleneğe göre Yahya, Mesih öncesi bir peygamberdir. İncillerde onun İsa'nın ağzından “bir peygamberden de fazla” olduğunun söylenmesi, Sinoptik geleneğin Yahya'yı Mesih dönemi öncesi gelen “Son peygamber” olarak kabul etmesi anlamına gelir.⁷⁶

Yahya ile İsa arasındaki birlikteliğin ve İsa'nın Yahya'nın hayatta olduğu dönemde O'nun etrafında yer alıyor olmasının bir diğer göstergesi; İsa'nın aslında tebliğ faaliyetlerine Yahya'nın tutuklanması ve ölümü sonrası başlamış olması gerçeğidir. Zira incillere göre Yahya, İsa'nın faaliyetlerini tutukevinde bulunduğu sırada duymuş ve durumu araştırması için öğrencilerini O'na göndermiştir. Yine incillere göre, Yahya'nın Herod tarafından öldürülmesi sonrası, İsa'nın gösterdiği mucizelerin ve tebliği ettiği davetin duyulması üzerine halkın bir kısmı O'nun yeniden dirilen Yahya olduğunu iddia etmiş, hatta Herod bile bu düşünceyle telaşa kapılmıştır. Kral Hirodes de olup bitenleri duydu. Çünkü İsa'nın ünü her tarafa yayılmıştı. Bazıları “Bu adam, ölümden dirilmiş olan Vaftizci Yahya'dır. Olağanüstü güçlerin onda etkin olmasının nedeni de budur” diyordu.⁷⁷ Yahya ile İsa arasındaki bu özdeşleştirme de bu iki şahsiyet arasındaki yakınlık ve birlikteliğin bir diğer delilidir. Hristiyan kaynaklarındaki spekülasyonlar bir tarafa, Yahya'nın bıraktığı yerden misyonu İsa'nın devraldığı ve sürdürdüğü dikkat çekmektedir.⁷⁸

Herod M.Ö. 73 M. S. 4 yılları arasında yaşamış Filistinli bir şahıs olup, Roma'nın taraftarlığı sayesinde M.Ö. 40 yılında, kendisini Roma emiri tayin ettirmişti.

⁷⁴ Gündüz, Şinasi, **Pavlus**,s. 161

⁷⁵ Matta 3:14

⁷⁶ Gündüz, Şinasi, **Pavlus**, s.161

⁷⁷ Markos 6:14

⁷⁸ Gündüz, Şinasi, **Pavlus** s.165

Roma idaresine karşı tam bir köle olan bu adam, kendi hemşerilerine kan kusturmuştu. O kadar zalimdi ki karısı Mariamme ile üç kızını bile öldürmüştür. Kendisi öldükten sonra oğlu Herod Antipas (M.S. 22-40, bu şahsa kısaca Herod da denilir. Fakat babası “Büyük Herod” ile karıştırılmamalıdır.) yerine geçmişti. Bu da yengesi ile evlenince, Hz. Yahya (a.s.) bu gayr-i meşru evliliğe karşı bu evliliğin sahih olmadığını, haram olduğunu söylemiş, kadının kışkırtması üzerine de Herod, O’nu öldürmüş şehit olmuştu.⁷⁹

Şinasi Gündüz, eserinde Josephus’un şöyle dediğini nakleder: Hz.Yahya, halkı erdem ve fazilete tövbe etmeye ve tövbenin göstergesi olarak vaftiz olmaya (boy abdesti almaya) çağıran iyi bir kimse olduğunu, ancak onun faaliyetlerinin Herod tarafından tehlikeli görülerek, önce tutuklandığını sonra da öldürüldüğünü söyler.⁸⁰

Hz. İsa’nın gençlik yıllarında, Hz. Yahya (a.s.), Esseniler’den ayrılmış tek başına çölde yaşıyordu. Tevhidin beşiği nice Peygamberlerin sığınağı olan çöl... Dünyevi kötü düşünceleri, makam mevki ihtiraslarını uzaklaştıran, bütün hayatların kaynağı olan bir tek Allah’a yaklaştıran bir sükunet ve huzur yeri olan çöl... Hz. Yahya’ya risalet verilip tebliğe başlayınca, etrafına kitleler halinde kalabalık bir cemaat toplandı. Böylece, Esseni cemaatinin bir prensibini, yani sırlılık prensibini bırakmış oluyordu. Teyzesi oğlu ve yaşıtı Hz. İsa da onun tarafından ilk vaftiz edilenlerden olarak cemaate katıldı. Hz. Yahya onun şahsında tebliği devam ettirecek bir hayırlı halef bulunduğuna sevinmişti. Hz. İsa ile Yahya(a.s) arasındaki ilişkilere atıfta bulunan anlatılanlara bakıldığında mesajını yaymaya başlamadan önceki yaşantısında İsa’nın Yahya’ya büyük bir saygı ile bağlılık duyduğu, bu iki şahsiyet arasında yakın bir birliktelik bulunduğu görülür. Bunu en belirgin delili, İsa’nın Yahya’nın eliyle vaftiz olması hadisesidir.⁸¹

Yahya (a.s), kurtuluş davetine olumlu cevap verenleri, Şeria nehrinde Vaftiz etmektedir. Böylelikle Vaftiz, Yahya’nın mesajını kabullenme ve bir başka açıdan O’nun cemaatine dahil olma eylemidir. İsa’nın da Yahya’nın eliyle Vaftiz olması, Yahya’nın öğretilerine inanıp O’na tabi olması demektir.⁸²

⁷⁹ İmamuddin, Ebu’l-Fida İsmail bin Ali bin Mahmut İbn Ömer bin Şahinşah bin Eyyub, **Tarihu Ebi’l-Fida**, Beyrut, 1997, C. I, s.61; Zeynuddin, Ömer ibnu’l-Muzaffer, **Tarihu İbni’l-Verdi**, Beyrut, 1996, C.I, s. 30; Markos 6/14-29; Matta 14/3 vd.

⁸⁰ Gündüz, Şinasi **Pavlus**, s.160

⁸¹ Bkz. Markos:1:9-11, Matta: 3: 13-17, Luka 3:21-22

⁸² Gündüz, Şinasi **Pavlus**, s.162.

Gerek İsa'nın hayatta olduğu dönemlerde Yahya'ya gelerek O'nun etrafında yer alması, gerekse Yahya ile benzer suçlamalara maruz kalması, temsil ettikleri kimlik ve öğretileri açısından her iki tarihsel şahsiyet arasındaki paralelliği göstermektedir.⁸³

Hz. Yahya ve Hz. İsa insanları sürekli tövbeye çağırıyorlardı. Vaftizci Yahya ve İsa (a.s.) bu tevbe mesajı ile insanlardan ve onların kalplerinde ahlaki ve dini bir değişimi hedeflemektedir. Bunun motivisi ise çok yaklaşmış olan ve her an daha da yaklaşmakta olan bir hüküm günüdür. Bu açık ve güçlü çağrı ile muhatapın dikkati tebliğe çekilmektedir. Bu çağrı o güne kadar muhatapın sürmekte olduğu ve kendi kendine memnun olduğu hayatını hedeflemektedir. Muhatap her ne kadar razı olsa da bu hayat O'nun insan olarak duyması gereken sorumlulukların yer almadığı bir hayat tarzıdır. Bu mesaj ile muhatap yaşayageldiği hayat içinde sarsılır ve uyandırılmaya çalışılır. Çünkü o çok yakında vuku bulacak olay, onun varlığını ilgilendirmektedir. Öyleyse muhatap varlığını kurtaracak bir tavır almalıdır. Bunun için muhatap iyiliğe yönelmelidir.⁸⁴

c. Hz. Yahya ve Sabii'ler

Batılı araştırmacılar, K. Kerim'de geçen "Sabii'lerin Hz. Yahya'ya tabi olan Mendeenler olduklarını ileri sürmektedirler. Carra De Vaux İslam Ansiklopedisi'ndeki makalesinde "Sabii" isminin birbirinden farklı iki fırkaya işaret ettiğini zikrettikten sonra Kur'an'da geçen Sabiilerin Mandeen Sabiileri olduğunu ifade etmektedir.⁸⁵

Bazı kaynaklar, Sabii'liği, Hz. İbrahim'in Haniflik inancına bağlarken kaynakların büyük bir kısmı, Sabii'lerin Hz. İbrahim'e iman etmediklerini, hatta Harran Sabii'lerinin ortaya çıkarılan heykelleri arasında İbrahim (a.s)'ın babası Azer'e ait resim ve heykellerinin bulunması sebebiyle, Sabii'lerin Hz. İbrahim'den önceki dönemlerde var olduklarını, Hz. İbrahim'in böyle bir toplum içinde dünyaya geldiğini ve onlarla mücadele ettiğini söylemektedirler. Bazı araştırmacılar, bu görüşe dayanarak Sabiiliğ'in ilk defa Harran (Urfa ve çevresi)'da ortaya çıktığını söylemektedirler. Bu araştırmacılara göre Harran'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Sabi Mababetlerinde bulunan heykeller arasında Azer'in heykellerinin bulunması buna delalet etmektedir. Sabiilerin menşeyini daha önceki zamanlara, Hz. Nuh'a, hatta Şit Peygamber'e

⁸³ Gündüz Şinasi, *Pavlus*, s.165

⁸⁴ Paçacı, Mehmet, *Kutsal Kitaplarda Ölüm Ötesi*, Ankara, 2001, s.188

⁸⁵ Carra De Vaux, *Sabiiler* (İslam Ansiklopedisi), İst, 1967, C. X, s. 9.10; Bkz. Kesler, M. Fatih, *Kur'an'da Yahudiler ve Hıristiyanlar*, Ankara, 1993, s.36

götürenler ve Sabi kelimesinin Şit (a.s.)'ın oğlu Sabi'den geldiğini söyleyenler de vardır.⁸⁶

Sabii'ler üzerinde yapılan müstakil çalışmalara göre, Sabii teriminin Arapça'daki 'dönmek', 'meyletmek' anlamına gelen fiil köküyle herhangi bir ilişkisi mevcut olmayıp, terimin Mandence'de " vaftiz olmak" veya "boy abdesti almak" manasına gelen "s-b-a kelimesinden türetilerek," vaftiz olan" anlamında komşuları tarafından Sabii'lere isim olarak verildiği ifade edilmektedir.⁸⁷

Oldukça zengin bir dini literatüre sahip olan Sabii'lerin kutsal kitapları iki ana grupta toplanır: Yazılı metinler ve Sır metinleri. Yazılı metinler kendi aralarında temel kitaplar, esoterik (gizli) özelliğe sahip metinler, divan, şerh ve tefsirler, astrolojik metinler ve büyü ve sihir yazmaları şeklinde çeşitli gruplara ayrılabilir. Sabii kutsal kitapları arasında en önemli yeri oluşturan temel kitapları Ginza, Draşia d Yahya ve Kolasta'dır. İki ana kısma (Sağ Ginza ve Sol Ginza) ayrılan ve "hazine" anlamına gelen Ginza yaklaşık altı yüz sayfadan oluşur. Adem'in kitabı diye adlandırılan bu kutsal kitab, çeşitli dualar, teoloji, mitoloji, ölüm ve ölüm sonrası hayat ve benzeri konuları ihtiva eder. Draşiya d Yahya (Yahya'nın Öğretileri), adından da anlaşılacağı gibi büyük ölçüde Yahya'yı, O'nun hayatı ve öğretilerini konu alan bir kitaptır. Kolasta (Koleksiyon ya da Övgü) ise gusül, ayin yemekleri ve benzeri ibadetlerle ilgili dua ve uygulamaları konu alan günlük ibadet kitabıdır. Yalnızca rahipler ve rahip adaylarınca kullanılmasına izin verilen gizemli kitaplara Alf Trisar Şualia (Bin On İki Soru), Alma Rişaiia Rba (Büyük İlk Alem) Alma Rişaiia Zuta (Küçük İlk Alem) örnek olarak verilebilir. Bu eserler çoğunlukla ilahiyat konularıyla çeşitli mitolojik tasavvurları ele almaktadır. Divan, şerh ve tefsirler, çeşitli konularla müstakil olarak ilgilenen kitaplardır. Astrolojik metinler ise gelecekle ilgili kehanette bulunma, eksorsizm (kötü ruhları ve cinleri kovma) ve doğum, ölüm, yeni yıl ve evlenme gibi durumlarda ilgili kişinin ve gunun ad, saat ve tarihiyle ilgili- ebcet hesabına benzer yollarla- çeşitli astrolojik hesaplar yaparak ilgili olayları yorumlama konusunda bilgiler veren metinlerdir. Bunların en önemlisi Sfar Malvaşia (Burçlar Kitabı)'dır. Sabii sır metinleri ise çeşitli dönemlerde hastalık, kara büyü, sihir, bela, afet ve benzeri kötülöklere karşı

⁸⁶ Kuzgun, Şaban, **Dinler Tarihi Dersleri**, Kayseri, 1993, s. 80-81

⁸⁷ Gündüz, Şinasi, **Sabiiler, Son Gnostikler**, Vadi Yay., Ank., 1995, s. 6.

çanak, çömlek gibi eşyalar üzerine ya da metal veya papirüs sayfalara yazılan kısa muskalar ve sihir metinleridir.⁸⁸

Ancak, dini literatürlerinden hareketle onların ilk vatanlarını belirlemeye çalışan araştırmacılar, Filistin-Ürdün yöresinde yaşayan ve Yahudi geleneği içinde heretik olarak doğmuş olan ilk Sabiîlerin M.S. 1. yy.'da muhtemelen yabancıların da desteği ile Ortodoks Yahudilerin kendilerine yönelik uyguladıkları büyük bir katliamdan sonra doğuya göç ettiklerini ileri sürerler.⁸⁹

Sabiî dini literatüründe Hz. Yahya ile ilgili detaylı ve efsanevi ifadelere yer verilirken, Hz. Yahya'nın Ortodoks Yahudilerce takibata ve işkenceye tabi tutulmasına, hatta başının kesilerek öldürülmesine onun Sabiî'lerle yakın tarihi ilişkisinin sebep olduğunu ve bundan hareketle Sabiîliğin doğuşunun İsa öncesi Ortodoks Yahudiliğe karşı çıkan ayrılıkçı Nasuraizm akımına kadar uzandığı ifade edilir. Buna göre, bu hareket içinde yer alan ilk Sabiî'ler, daha sonra Hz. İsa'nın çağdaşı olan Hz. Yahya'nın vaftizci cemaatı ile ilişki içinde olmuşlar. Yahya'nın ölümünden sonra da Yahudilerin sıkı takibatı ve katliamı sonucu göç etmişlerdir.⁹⁰

Sabiîler günde üç vakit namaz kılarlar, inançlarına göre Hz. Adem yedi vakit namaz kılardı. Ancak Hz. Yahya, bu yedi vakti, güneşin doğumundan yarım saat önce, zevalden sonra ve güneşin batışından sonra olmak üzere üç vakitte topladı. Sabiî kutsal kitaplarından Ginza ve Kolasta'da Sabiî'iler düzenli olarak günlük duaya davet edilirler. Ginza'da yeralan bir ifadede onlar, günde beş vakit dua ve hamd etmeye çağırırlar. "Onlara dua ve hamdi öğret: Öyle ki onlar üç kez gündüz ve iki kez gece bütün alemlerin Rabb'i, yüce Işık Kralı huzurunda doğrulsun ve O'na hamd etsinler. Kolasta'da yer alan ifadede ise yedi vakit gündüz ve üç vakit gece olmak üzere günde toplam on vakitlik bir duadan bahsedilmektedir. "Huzurunda boyun bükerek eğilmiş bir köle gibi günün yedi saatinde ve gecenin üç vaktinde gözlerimiz sana yönelir ve dudaklarımız sana hamd ve sena eder."⁹¹

Sabiî'ler, Nasuralar olarak adlandırdıkları kendi atalarını ısrarla Filistin'de Yahya ile irtibatlandırır. Yahya'yı bir "Işık Peygamberi" olarak tanımlar ve

⁸⁸ Sarıkçıoğlu, Ekrem, a.g.e., s. 142.

⁸⁹ Gündüz, Şinasi, **Kur'an'da Nasâra Terimine Etimolojik ve Tarihsel Bir Yaklaşım**, Tezkire, Bahar,1996, s. 178-186

⁹⁰ Gündüz, Şinasi, **Kur'an'da Nasara Terimine Etimolojik ve Tarihsel Bir Yaklaşım**, s. 342-343. ayrıca Sabiîlerin inanç ve ibadet sistemi hakkında bkn: Gündüz, Şinasi, **Sabiîler Son Gnostikler**, s. 138v.d.; Atalay, Orhan, **Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama**, İst., 1999, s.343 vd.

⁹¹ Gündüz Şinasi, **Sabiîler Son Gnostikler**,s. 160

Filistin’de M.S. birinci y.y da Yahudilerce kendi atalarına büyük bir katliam ve tatbikatın yürütüldüğünü ifade ederler.⁹²

d. Hz. Yahya’nın Haber Verdiği Kuvvetli Peygamber

İncil’de Hz. Peygamber’in müjdelenişi ile ilgili Hıristiyanlığa karşı yazılmış reddiyelerde, Kitab-ı Mukaddes’in tahrifi problemi işlenirken, mevcut İncillerde Hz. Muhammed’in (s.a.v.) gelişinin haber verilmediğini belirten Hıristiyan düşüncesine karşı, İslam düşünürleri, Hz. İsa’ya inen İncil’de bunun mevcut olduğunu, fakat daha sonra tahrif neticesinde bu haberin kaldırıldığını belirtmişlerdir. Ancak yinede bazı İslam bilginleri, Kitab-ı Mukaddes’te Hz. Muhammed’in haber verildiğini bildiren metinlerin hala mevcut olduğu tezini ileri sürmüşler ve bu konuda bol miktarda Kitab-ı Mukaddes metni nakletmişlerdir.⁹³

Dört İncil de mevcut olan rivayetlere göre Vaftizci Yahya, İsa’nın teyzesinin oğlu ve akranı olup, O’ndan altı ay kadar büyüktür. Bu hususta K. Kerim’deki tek bilgi, Allah’ın melekleri vasıtasıyla Hz. Yahya’nın babası Hz. Zekeriyya’ya (as.) “Allah” kelamı ve vahyine mazhar olacak Yahya isminde bir oğlunun dünyaya geleceği ve en çok şerefli ve hak Peygamberlerden bir Peygamber olacağını bildiren bir ayetten ibarettir.⁹⁴ Hz Yahya’nın hayatı ve çalışmaları hakkında Kur’an’da başka bir bilgi mevcut değildir. Keza O’nun çocukluğu hakkında da çölde yaşayan bir Nasıralı olduğundan çekirge ve Yaban bal, yiyerek yaşadığından ve devetüyünden yapılmış bir elbise giyip deri bir kemer kuşandığından başka hiçbir şey bilinmemektedir. Hz. Yahya’nın başlıca özelliği dünyevi hazlardan kaçınmak olan ve ilk Hıristiyanlar’dan İbani’ler adı verilen bir cemaatin türediği Yahudiliğe dayalı Essenes⁹⁵ tarikatına mensup olduğuna inanılmaktadır. Gerçekten de bu münzevi Peygamberi anlatan ve kelimenin tam manasıyla “saf” demek olan K. Kerim’deki “hasura” terimi O’nun iffetli, yoksul ve takva ehli bir kimse olarak yalnız bir hayat sürdürdüğünü görmektedir. Bu Peygamber genç yaşından hidayete davet ve tövbekarları su ile vaftiz etme görevini başladığı yaş olan otuz-otuzbeş yaşlarına kadar ortalıkta görülmemiştir. Yahya’ya Peygamberlik gelince büyük bir yahudi cemaat bu yeni Peygamberin ateşli vaazını dinlemek için Yuda

⁹² Gündüz Şinasi, **Sabiiler Son Gnostikler**. s. 52-58

⁹³ Aydın, Mehmet, **Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, Ank. 1995, s. 187.

⁹⁴ Ali İmran 3/39

⁹⁵ Mütavazi ve dindar kişiler olarak bilinen Esseniler sessiz ve sakin bir hayat, sürmektedirler. Çalışmaları ahlak, din ve bilhassa kitabın alegorik (istiaveli tefsiri üzerine inhisar ettirmişlerdir. Bkz. Aydın, Mehmet, **Dinler Tarihine Giriş**, Konya, 1996, s. 84-85

sahasına giderek tövbe edip O'nun dinine girmiş ve Ürdün nehrinin suyuyla vaftiz olmuşlardır.⁹⁶

Ayrıca, Abdulahad Davud, önemli eserinde; Hz. Yahya'nın işaret ettiği "O Peygamberin" Hz. Muhammed'den (s.a.v.) başkası olamayacağını ortaya koymadan önce okuyucuların dikkatini önemli gördüğü bir noktaya çekmek istediğini söyleyerek şöyle diyor: Bu hususta işaret etmemiz gereken birinci nokta, müslümanların Hz. Yahya va Hz. İsa (a.s) gibi isimleri Kur'an'da zikredilen peygamberler başta olmak üzere bütün peygamberlere derin bir sevgi ve saygı göstermeleri, Hz. İsa'nın havari ve şakirtlerinin de Allah'tan ilham alan aziz ve sevgili kullar olduğuna inanmalarındır. İsa ile Yahya'nın hak ve güvenilir yazılarına sahip olamadığımız için, Allah'ın bu iki güzide kulunun birbirlerini tekzip edebilecekleri ihtimalini hemen bir anda düşünemeyiz.⁹⁷

Abdulahad Davud, konuyla ilgili olarak şöyle devam ediyor. "Çöldeki büyük Tellal (Yahya) cemaata verdiği vaazlarda "Ben sizi günahlarınızdan dolayı af ve mağfirete eresiniz diye su ile vaftiz ediyorum, fakat benden sonra gelecek ve eğilip önünde pabuçlarının iplerini çözmeye dahi layık olan muhteşem bir peygamber sizi ateş ve ruhla vaftiz edecektir."⁹⁸ demeyi alışkanlık haline getirmiştir. Bu sözler İncillerde farklı şekilde nakledilmekle birlikte bu ifadeyle müjdelenen büyük peygamberin kuvvetli şahsiyeti ve mümtaz mevkii hakkında azami hürmet ve takdir hislerini görmekte müttetiklerdir. Hz. Yahya'nın bu sözleri, itibarlı bir misafir için Doğu'da gösterilen hürmet ve misafirperverliğin ifadesidir. Hz. Yahya, bu sözleriyle, eğer bu muhterem peygamberle karşılaşmış olsaydı, onun ayakkabılarının bağlarını çözmek için eğilmek suretiyle tazimlerini sunacağını söylemek istemektedir. Hz. Yahya'nın bu Peygambere peşinen biat etmesinden açıkça anlaşılmadığına göre, bu gelmesi beklenen Resul, diğer bütün peygamberlerin "Efendisi", "Seyyidi" ve "Sultanıdır." Aksi takdirde Yahya efendimiz gibi Allah'ın böyle günahsız, iffet sahibi ve şerefli mütevazi bir itirafta bulunmazdı.

Bu izahlardan sonra artık "O peygamber" in kim olduğunu tayin etme işine geçebiliriz. Ancak, bu konuyu iki kısımda incelemek daha isabetli olacaktır.

- a) Söz konusu Peygamberin Hz. Muhammed (s.a.v.) olmadığı ve
- b) Bu Peygamberin Hz. Muhammed (s.a.v.) olduğu.

⁹⁶ Davud, Abdulahad, **Tevrat ve İncil'e göre Hz. Muhammed (s.a.v.)**, İzmir 1990, s.199-200

⁹⁷ Davud, Abdulahad, a.g.e s.205

⁹⁸ Krş.Matta:3: 1-12, Markos 1: 1-8, Luka3: 1-19, Yuhanna1: 19-28

Herkesinde bildiği gibi, bütün Hıristiyan kiliseleri, Vaftizci Yahya'yı Hz. İsa'nın tabisi ve habercisi olarak daima saygı duymuş ve bütün Hıristiyan müfessirler Hz. İsa'yı O'nun yukarıda sözü edilen şahadet ve kehanetinin gerçekleştiği şahıs şeklinde takdim etmiştir. İncil yazarlarının ifadeleri her ne kadar bozuk zihniyetli kimseler tarafından bu hususta da çarpıtılmışsa da, bütün bu sahtekarlıklar ve yalan yanlış bilgiler tenkitçi ve tarafsız bir araştırmacının gözünden asla kaçmamaktadır. Bu sebeple de İsa, Yahya'nın müjdelediği şahıs değildir çünkü:

1-Hz. Yahya'nın ifadesinde geçen "sonra" kelimesi Hz. İsa'nın sözü edilen peygamber olmadığını gösterecek kadar açıktır. Zira onların her ikisi de aynı yılda doğmuş akranlardır. Hz. Yahya'nın "O benden sonra gelecek ve benden daha güçlü olacaktır" şeklindeki ifadesinde yer alan "sonra" kelimesi belirlenmemiş bir müddet zarfında istikbalde olacak bir hadiseyi işaret etmektedir. Peygamberlik lisanında bu kelime bir iki sene sonra değil bir veya birden fazla devri ifade eder. Hz. Yahya gözünü açtığında kavmini Roma'ya bağlı zalim Herodlar ve onların putperest ordularının demir boyunduruğu altında inliyor buldu. Üstelik bu sırada cahil Yahudi kavmi, rezil ve küstah bir Ruhban zümresi tarafından aldatılmış, mukaddes kitapları da tahrif edilmiş ve aslı astarı olmayan bir sürü ecdat edebiyatıyla değiştirilmiş durumda idi. İşte böyle bir vaziyetteki Yahudiler, ataları Hz. İbrahim'i kendilerini kurtarma ümidinden başka bütün kurtuluş ümidini yitirmişlerdi. Fakat Yahya onlara Hz İbrahim'e yaraşır evlatlar olmadıkları için reddedildiklerini söylemiş hatta "Allah Hz. İbrahim'e şu taşlardan çocuklar kaldıracaktır demmiştir."⁹⁹ Bu durum karşısında Yahudiler Kudüs'te onun saltanatını ihya edeceğini bekledikleri –ve halen de beklemekte oldukları- Hz. Davut'un neslinden gelecek bir mesihin şahsında az da olsa bir teselli bulmaya çalıştılar. Diğer taraftan Kudüs'ten gelen Yahudi temsilciler "Sen Mesih misin?" diye sordukları zaman Hz. Yahya onların sonraki sorularına verdiği cevap gibi bu sorularına da olumsuz cevap vermiştir. İnciller'e ilave edilen abartmalar bir tarafa biz Yahya'nın İsa'yı gerçek kurtarıcı olarak takdim ettiğine ve insanları ona itaate ve emirlerini dinleyip yerine getirdiği İncil'e uymaya çağırdığına inanmaktayız. Fakat O, Allah'ın huzurunda bulunmak şeref ve derecesine nail olan ve kendisinin papuçlarının bağını çözmeye layık olmadığı son ve başka bir rehberin var olduğunu da söylemiştir.¹⁰⁰

⁹⁹ Matta 3/9

¹⁰⁰ Abdulahad, Davud, a.g.e. 205-209 özetle

2-Hz. Yahya'nın kastettiği peygamber Hz. İsa olamaz. Çünkü eğer o olsaydı Hz. Yahya'nın bir sahabi ve havari olarak ona tabi olması icap ederdi halbuki durum hiç de öyle değildir ve tam aksine Hz. Yahya Yahudda'da veya Galile'de teyzesi oğlu Hz. İsa'nın bulunuşunu hiç hesaba katmadan vaaz edip vaftiz yaptığını, insanları dine kabul ettiğini, kral Harod'u payladığını Yahudi baş hahamını azarladığını ve bir müddet sonra kendisinden “daha kuvvetli” bir peygamberin geleceğini söylediğini görmekteyiz.¹⁰¹

3-Hıristiyan kiliseleri her ne kadar Hz. İsa'ya Allah ve Allah'ın oğlu gözüyle bakıyorsa da, onun bütün İsrail oğulları gibi sünnet olması, Yahya tarafından herhangi bir Yahudi gibi vaftiz edilmesi, böyle bir şeyin tamamen asılsız olduğunu ortaya koymaktadır. Ürdün nehrinde vaftiz edilen (Hz. İsa) ile vaftiz eden (Hz. Yahya) arasında geçen konuşmanın bir birini yalanlar ve nakzeder mahiyette olması bunların sonradan ilave edilmiş basit sözler olduğunu göstermektedir. Eğer Hz. İsa (a.s) gerçekten Hz. Yahya'nın “onun papuçlarının iplerini çözmeye ve önünde eğilmeye layık olmayacak kadar Yahya'dan büyük ve ruh ve ateşle vaftiz edilmiş olsaydı,” kendisinden daha aşağı olan bir kimse tarafından her hangi bir tövbekar Yahudi gibi vaftiz edilmemesi gerekirdi.

4-Hz. Yahya'nın hapiste bulunduğu sırada havarilerini Hz. İsa'ya gönderip “gelecek olan o peygamber sen misin yoksa başkasını mı bekleyelim,” diye sordurması, hapiste Hz. İsa'nın mucizelerini duyuncaya kadar onun peygamber olduğunu bilmediğini açıkça göstermektedir. Matta incilindeki bu ifade XI/3 vaftizcinin Hz. İsa'yı görünce “İşte dünyanın günahını taşıyan ana kuzusu” şeklindeki ifadeyi (Yuhanna I/29) yalanlar ve çürütür mahiyettedir. Bu dördüncü İncil Hz. Yahya'nın insafsızca şehit edilmesi konusuna asla temas etmemektedir. İslami tevhid akidesi açısından kendisine Kur'an'da “Hem iffet sahibi, hem gayet zahid ve hem de salihlerden bir peygamber” diye bahsedilen Yahya (a.s.)ın Hz. İsa hakkında böyle putperest ifade kullanması imkansızdır. Hz. Yahya'nın görevinin asıl karakter ve mahiyeti insanları tövbeye çağırmaktı. Zira her insan kendi günahlarından sorumludur ve cezasını çekmeye ya katlanmalı veya tövbe ile bundan kurtulmalıdır. Vaftiz işte bu noktada günahlardan kurtuluşun sadece sembolik bir ifadesi olarak harici bir temizlenme veya abdest veya günahları alıp götürecektir bir teslimiyet, bir sakrament ve (Allah'a bir suçtan dolayı zarara uğrayan bir kimseye –şayet tamamiyle lüzumlu olsa bile- o fiili tekrarlamamak için bir söz vermedir. Eğer Hz. İsa gerçekten dünyanın günahını alıp götüren “Allah'ın

¹⁰¹ Abdulahad, Davud, a.g.e., s.210.

kuzusu” olsaydı Hz. Yahya’nın vaazının (haşa) saçma ve lüzumsuz olması icap ederdi. Diğer taraftan Yahya ağzından çıkan bu sözlerin Hıristiyan kilisesi tarafından tamamen bozulup bozgunculuğa sebep olacağını herkesten daha iyi bilen bir kimdeydi. Hıristiyanlığı lekeleyen hatanın kaynağının “başkasının yerine yapılan bu ahmakça fedakarlıkların” olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Hem “Allah’ın kuzusu” dünyanın günahlarını gerçekten alıp götürmüş müdür? Sayısız düşmanlık ve küfürle dolu kiliselerin karanlık “Kilise Tarihi” sayfaları bu soruya kocaman bir hayır ile cevap verecektir. Günah çıkarma hücreesindeki Hıristiyan “kuzular” tahsil ve terbiye dereceleri ne olursa olsun cinayet, hırsızlık, ayyaşlık, zina, darp, zulüm, soygun ve diğer insanların topunun birden sahip oldukları para ve başarıdan daha çoğunu elde etmek için doymak bilmeyen hırs gibi çeşitli ahlaksızlıklardan oluşan katmerli günahların omuzlarına binen ağırlığı altında inleyip dururlar.¹⁰²

5-Hz. Yahya Hz. İsa’nın, kiliselerin anladığı manada bir öncüsü ve habercisi de olamaz. Hz. Yahya İncillerde İşıya kitabındaki bir bölümünün muhatabı olarak (40/3) “çölde yüksek sesle feryat eden bir ses” ve Malaki kitabındaki İsa’nın habercisi şeklinde takdim edilmiş bulunmaktadır. (bahsi geçen ifade şöyledir: işte habercimi gönderiyorum ve önümde yol hazırlayacak ve aradığınız Rab kendi mabedine ansızın gelecektir. Ve özlediğiniz o ahit meleği işte geliyor, der orduların Rabb’i diyor) ancak Hz. Yahya peygamberin görev ve sorumluluğunu İsa için yol hazırlamak olduğu şeklindeki bir söz diğer bütün tevillerin tamamen iflas etmesi demektir. Bu durumda Hz. İsa’nın görevi müjdecilik, ondan sonra gelecek olan peygamberin vazifesi de Eski Ahit’in Haggay kitabında belirtildiği üzere II/9 mabede zafer kazanmış bir fatih olarak ansızın gelmek ve burada “Selom” dinini tesis edip Kudüs’ü mabediyle birlikte daha şerefli kılmaktır. (II/9’daki söz konusu ifade şöyledir: bu evin sonraki izzet öncekinden büyük olacaktır. Orduların Rabb’i diyor ve bu yerde selamet vereceğim, orduların Rabb’inin sözü.) Bununla beraber kiliselerin gözden geçirdiğimiz meselelere bakış şekillerinin tam bir başarısızlığı sergilemesi dolayısıyla ortada iki kere ikin, in dört etmesi kadar kesin bir gerçek de Hıristiyanların ifrata varan görüşlerinin tam bir fiyaskoyla sona ermesidir. Müjdecisi, prens Hz. İsa’yı Kudüs’te mabedin kapısında Yahudilerin alkışları arasında taç ve kraliyet cübbesiyle bağrına basacağı yerde, Ürdün nehrinin ortasında kendisi gibi çıplak bir şekilde kabul ettirmiş. Hz. Yahya bilahare efendisini? Suyu batırıp vaftiz ettikten sonra kalabalığa “işte Mesih budur”, “bu,

¹⁰² Abdulahad, Davud, a.g.e., s. 210-213.

Allah'ın oğludur” veya bir yerde de “işte Allah'ın kuzusu” diye takdim etmiştir. İşte Yahya'ya atfedilen bu sözler aslında İsraililerin haysiyetini kırmak ve onu gülünç duruma düşürmek suretiyle alaya almaktan başka bir şey değildir. Şunu da belirtelim ki bu sade ve gösterişsiz zahidin asıl vazifesi va'z ve nasihatların esas mahiyeti, Hıristiyan din adamları tarafından yanlış anlaşılrsa bile, Yahudi rahip ve ahlakçıları tarafından biliniyor fakat reddediliyordu. Sonuç olarak Yahya'nın müjdelediği peygamber kesinlikle Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir.¹⁰³

Aynı şekilde Veli Ulutürk de; Yuhanna 1/22 de belirtilen kişinin Hz. Muhammed olduğunu söylüyor ve şöyle diyor: Nitekim Yahya (a.s.)'in haber verdiği o peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. Çünkü Yahya (a.s.) bir Yahudi heyetine kendisinin İlyas, Mesih ve o peygamber olmadığını açıkça söylemiştir.¹⁰⁴

¹⁰³ bkz. Abdulahad Davud, a.g.e., s.213-215 özetle

¹⁰⁴ Ulutürk, Veli, **Kur'an'da Ehli Kitap**, İstanbul, 1996, s.17, Bkz. İncil, Yuhanna, 1/21-22

İKİNCİ BÖLÜM

KUTSAL METİNLERDE HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.)

A-Kutsal Metinlerde Hz. Zekeriyya

1-Kur'an'da Hz. Zekeriyya

Kur'an-ı Kerim'de geçmiş peygamberlere ve milletlere dair kıssalar mevcuttur. Kur'an'daki bu kıssalardan maksat, tarihi vakıaların kronolojik olarak anlatılması değildir. Ancak geçmiş peygamberlerin ve milletlerin başına gelen hadiselerden bir ibret dersi almamız kast olunmaktadır. Bu sebepten kıssaların bazıları birkaç kere tekrar edilmiştir. Kur'an hadiselerin teferruatını değil, kendi gayesine uygun ve insanların müşterek dertleri olan yerleri seçer. Bu hadiseler muhtelif surelerde anlatıldığı halde her defasında ayrı bir tazelik ve tatlılık kazanır. Sözün kısası, Kur'an'daki kıssaların asıl gayesi, ahlaki ve terbiyevi oluşudur. Bunlar Kur'an'ın kendine has olan üslubu ile anlatılmıştır.¹⁰⁵ Bu anlamda çalışma konusu olarak seçtiğimiz Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.)'ın kıssaları da Kur'an'da anlatılmaktadır. Öncelikle Hz. Zekeriyya İle İlgili Ayetleri vermeye çalışacağız. Bu ayetlerde özellikle Hz. Zekeriyya ve yaptığı dua neticesinde kendisine Hz. Yahya'nın bahşedildiği anlatılmaktadır.

Meryem Suresinde şu Ayetler Geçmektedir

1) Bu, Rabb'inin, kulu Zekeriyya'ya rahmetini anmadır.¹⁰⁶

Yüce Allah öncelikle Hz.Zekeriyya'nın duasını sessizce yaptığını, bize bildiriyor.

2) O, Rabb'ine gizli bir seslenişle yalvarmıştı.¹⁰⁷

Yine Zekeriyya(a.s)'ın duayı yaparken kendi zayıflığının bildiriyor ve şu itirafta bulunuyor:

3) Rabb'im, demişti. Ben, bende kemik gevşedi; baş, ihtiyarlık aleviyle tutuştu. Rabb'im, sana dua ile hiçbir zaman bahtsız olmadım. (her dua ettikçe kabul buyurdun beni istediğimden mahrum etmedin.)¹⁰⁸

Hz.Zekeriyya (a.s) sadece kendisi için çocuk istememişti. Kendi vefatından sonra bile kavminin sapıtmasını okadar düşünüyor ki bunu bile duasına yansıtıyor:

¹⁰⁵ Cerrahoğlu, İsmail, **Tefsir Usulü**, Ankara, 1998, s.171-172 özetle.

¹⁰⁶ Meryem 19/2.

¹⁰⁷ Meryem 19/3.

¹⁰⁸ Meryem 19/4.

4) “Doğrusu ben arkamdan yerime geçecek yakınlar(ımın iyi hareket etmeyecekler)inden korktum. Karım da kısır(âkir). (Ne olur) katından bana yerime geçecek bir veli lütfet”.¹⁰⁹

5) “Ki (o), bana ve Yakup oğullarına mirasçı olsun. Rabb’im onu beğendiğin bir insan yap.”¹¹⁰

İçten ve samimi bir dua ve dilek ve sonuçta Allah’ın kendisine bahsettiği çocuk. Öyle bir çocuk ki ismi daha önce hiç kimse tarafından kullanılmamış bir isim: Ayette şöyle buyuruluyor:

6) (Allah buyurdu) : Ey Zekeriyya, biz sana bir oğul müjdeleriz, adı Yahya’dır. Daha önce hiç kimseyi ona adaş yapmadık. (ondan önce kimseye bu adı vermedik)¹¹¹

Tabii olarak, kendisinin yaşının ilerlemiş olması, hanımının da kısır olmasından dolayı kendisine verilmiş olan bu çocuğa sevinmek O’nun en doğal hakkıdır. Sevincini adeta açığa vuruyor. Müjde karşısındaki tutumunu şöyle dile getiriyor:

7) (Zekeriyya) : “Rabb’im dedi, benim nasıl oğlum olur? Karım da kısırdır. Ben ise ihtiyarlığın son sınırına vardım.”¹¹²

Yüce Allah için her şeyi yoktan varetmek nasıl kolay idiyse kendisinin yaşının ilerlemiş olması ve hanımının da kısır olması gibi sebepler Alla’ın onlara bir çocuk bahşetmesine engel olamazdı:

8) (Evet) öyledir, dedi. Fakat Rabb’in: O bana kolaydır, daha önce sen hiçbir şey değilken seni de yaratmışım, dedi.¹¹³

H.z.Zekeriyya o kadar mutluydu ki, yüce Allah’tan bu müjdenin gerçekleşmesi için önceden alamet talep ediyor:

9) “Rabb’im dedi, bana (çocuğumun olacağına dair) bir işaret ver.” “Senin işaretin sapasağlam olduğun halde tam üç gece (ve gündüz) insanlarla konuşmamandır.” dedi.¹¹⁴

10) (Zekeriyya), mabetten kavminin karşısına çıkıp, onlara “Sabah akşam (Rabb’inizi) tesbih edin!” diye işaret etti.¹¹⁵

Âli İmranda Geçen Ayetler

¹⁰⁹ Meryem 19/5

¹¹⁰ Meryem 19/6

¹¹¹ Meryem 19/7

¹¹² Meryem 19/8

¹¹³ Meryem 19/9

¹¹⁴ Meryem 19/10

¹¹⁵ Meryem 19/11

Hz.Meryem'in Hz.Zekeriyya tarafından bakımının üstlenmesi ile ilgili ayet şöyledir:

1-Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu. Onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Ve Zekeriyya'yı da o(nun bakımı)na memur etti. Zekeriyya O'nun yanına, mabede(Havra, Kilise, Sinagog, Cami v.b. ibadet etmek için yapılan bina)¹¹⁶ her girdiğinde yanında bir rızık bulurdu. "Ey Meryem, bu sana nereden? Derdi. (o da) "Bu Allah tarafından" derdi. Zira Allah dilediğine hesapsız rızık verir.¹¹⁷

Hz.Zekeriyya, Hz.Meryemin Allah tarafından bol rızık ile nimetlendirildiğini görünce hemen Allah'a, kendisine bir evlat vermesi için dua ediyor,ayette duası şöyle dile getirilir:

2-Orada Zekeriyya Rabb'ine dua etmişti. "Rabb'im demişti, bana katından temiz bir nesil ver. Sen duayı işitensin!"¹¹⁸

Hz.Zekeriyya'ya, Allah'a yaptığı dua neticesinde melekler vasıtasıyla Yahya adında bir oğul ile müjdelenmesi ve daha doğmadan önce çocuğun sıfatları da açıklanmıştır:

3-Zekeriyya mabette durmuş namaz kılariken melekler ona: "Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefisine hakim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler diye ünlediler."¹¹⁹

Kendi yaşının ilerlemiş ve hanımının da kısır olmasına rağmen kendisine bahşedilen çocuktan dolayı duyduğu memnuniyeti ise şöyle dile getiriyor:

4-"Dedi ki: Rabb'im, bana ihtiyarlık gelip çatmış, karım da kısır iken benim nasıl oğlum olur? (Allah) öyle (ama) Allah, dilediğini yapar. dedi."¹²⁰

Hz.Zekkeriyya oğlunun olacağına dair Allah'tan bir alamet istiyor ve Allah'a şöyle yalvarıyor:

5- "Rabbim, o halde bana (oğlum olacağına dair) bir alamet ver!" dedi. (Allah) buyurdu ki: "Senin alametin üç gün insanlarla işareten başka konuşmamandır; Rabb'ini çok an, akşam sabah (onu) tesbih et!"¹²¹

6-"Sana (Hz. Meryem hakkında) aktardığımız bu bilgiler gaybi haberlerdendir; zira onlar Hz. Zekeriyya'nın da içinde bulunduğu din adamları içlerinden hangisinin Hz.

¹¹⁶ Cilacı, Osman, **Dinler ve İnançlar Terminolojisi**, Damla Yay., İst., 2001, s. 224.

¹¹⁷ Âli İmran 3/37.

¹¹⁸ Âli İmran 3/38.

¹¹⁹ Âli İmran, 3/ 39

¹²⁰ Âli İmran 3/40.

¹²¹ Âli İmran 3/41.

Meryemin hamisi olacağını belirlemek için) kalemlerini attıklarında sen onlarla birlikte değildin ve yine onlar (bu konuda) bir birleriyle çekiştiklerinde de yanlarında yoktun.”¹²²

Enbiya Suresindeki Ayetler

Hz. Zekeriyya'nın duası ve duaya icabet edilmesi Enbiya suresindeki iki ayette şöyle geçmektedir

1-“Zekeriyya'ya da (lütfettik). Rabb'ine: Rabb'im beni tek bırakma (bana bir çocuk ver. Ama vermesen de gam yemem. Çünkü) Sen, varislerin en iyisisin (her şeyim sana kalacaktır) diye dua etmişti.”¹²³

2-“Onun duasını da kabul ettik. Ona Yahya'yı armağan ettik. Eşini de kendisi için ıslah ettik(çocuk doğurmaya elverişli bir hale getirdik.) Gerçekten onlar hayır işlere koşarlar, umarak ve korkarak bize dua ederlerdi ve bize derin saygı gösterirlerdi.”¹²⁴

En'am Suresinde geçen ayetler

1-Zekeriyya, Yahya, İsa ve İlyas'a da (yol göstermiştik). Hepsi iyilerden idiler.¹²⁵

2. İncil'de Hz. Zekeriyya

İnciller ve Yeni Ahid'i teşkil eden Hıristiyan kutsal kitaplarının geçmişine bir göz atalım.

Ahd-i Cedid'i meydana getiren kitapların sayısı 27'dir. Zaman içinde bu eserler üç kısma ayrılmıştır.

1-Tarihi kitaplar ki bunlar Dört İncil ve Resullerin İşleri'dir.

2-Talimi kitaplar: Pavlus'un mektupları ile “Katolik” diye adlandırılan yedi mektup

3-Peygamberlik: Yuhanna'nın vahyi.

Hz. İsa Aramca konuştuğu halde, İnciller başta olmak üzere, Ahd-i Cedid kitaplarının hepsi Grekçe'dir. Sadece Matta İncili'nin Aramca olduğu söylentisi varsa da orijinali mevcut değildir.

Ahd-i Cedid'i meydana getiren 27 kitabın metinlerine ait pek çok yazma bulunmaktadır ve bunların tamamı Grekçe'dir ve hiçbir Ahd-i Cedid yazarlarına ait

¹²² Âli İmran 3/44.

¹²³ Enbiya 21/89.

¹²⁴ Enbiya, 21/90.

¹²⁵ En'am, 7/85.

değildir. Orijinal nüshalar dayanıklı malzemeye yazılmamış oldukları için korunamamış ve bu nüshalar ilk Hıristiyan cemaatler tarafından kutsal metin olarak benimsenmemiştir. 27 kitabın tamamını veya bir kısmını ihtiva eden yazmaların sayısı 5000'den fazladır her biri diğerinden farklıdır. Ahd-i Cedid'e ait Papirüsler 3'üncü veya 4'üncü asra aittir. Yani Hz. İsa'dan 200-300 veya 300-400 yıl sonrasından kalmaz. Bu papirüsler ve muhtevaları birbirinden oldukça farklıdır. Bu yazmalardan Codex Bezae olarak adlandırılan 6. asra yani Hz. İsa'dan 500-600 yıl sonraya aittir. İncilleri, Resullerin İşlerini ve olduk eksik olarak Yuhanna'nın 3. mektubunu ihtiva eden Cadex Bezae Latince ve Grekçe olarak iki dilde yazılmıştır. Latince metin, grekçe'nin tercümesi değildir ve bu 2 metin arasında 2000'den fazla fark vardır.¹²⁶

İncil kelimesi Yunanca iyi anlamına gelen 'Ev' ve haber, mesaj anlamına gelen 'Angelion' kelimelerinden meydana gelmiştir. Bu durumda incil, "iyi haber, iyi müjde" anlamına gelmektedir. İncil'in dört ayrı metni vardır. Dört İncil, yazarlarına göre isim almıştır. İsa (a.s.), hayatında İncil'deki mesajları ne yazmıştır ne de yazdırmıştır. İsa (a.s.), üç yıllık kısa propaganda hayatında sadece köyden köye gezerek konuşmuş ve incilin haberini yaymıştır. İsa'nın (a.s.) mesajları haber verdiği dilin Aramice olduğu kabul edilmektedir. İsa'nın talebeleri havarilerce yazılan dört İncil ise Yunanca yazılmıştır. Çünkü o yıllarda en yaygın dil Yunanca idi. Görüldüğü gibi İsa, hayatında İncilleri yazmamış ve yazdırmamıştır. İnciller daha sonra Havariler tarafından meydana getirilmişlerdir. Bunun için İsa zamanında halk, İncili okumamış, ancak dinlemiş ve duymuştur. Bunun için İncil önce yazı değil bir konuşmadır, bir hitabeler dizisidir.¹²⁷

Hz. Zekeriyya'dan sadece "Luka İncili" bahsetmektedir. İlgili bablarda Hz. Zekeriyya'nın evliliğinden, ihtiyarladığından, görevinden bahsedilmektedir

Luka'nın birinci bölümünde melek aracılığıyla Hz. Yahya'nın doğumu Hz. Zekeriyya'ya şu ifadelerle bildiriliyor:

Yahudi Kralı Herodes'in günlerinde, Abiya'nın rahipler sınıfından Zekeriyya adında bir rahip vardı. Eşi Elizabet de Harun kızlarındandı. Her ikiside Tanrı önünde doğru kişilerdi. Rab'bin tüm buyrukları ve kuralları uyarınca kusursuz bir yaşam sürerlerdi. Ne var ki, çocukları olmamıştı. Çünkü Elizabet kısırdı; Üstelik her ikisinin de yaşı ilerlemişti.

¹²⁶ Aydemir, Abdullah, **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler**, Ankara, 1992, s. 251.

¹²⁷ Aydın, Mehmet, **Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, Ankara, 1995, s. 84.

Kendi sınıfı görev yaptığı dönemde, Zekeriyya Tanrı önünde rahiplik etmekteydi. Rahiplik töresi uyarınca, Rab'bin tapınağına girip buhur sunma kurası ona düştü. Buhur yakıldığı sırada tüm halk topluluğu dışarıda dua ediyordu. Tanrı'nın bir meleği buhur sunağının sağında durarak Zekeriyya'ya göründü.

Meleği görünce Zekeriyya sarsıldı, korkudan içi titredi. Ama melek, “Korkma, Zekeriyya” dedi, “Çünkü duan işitildi. Eşin Elizabet sana bir oğul doğuracak, adını Yahya koyacaksın.

“Sana sevinç ve kıvanç getirecek.

Onun doğumuna çok kişi sevinecek.

Çünkü Rab'bin önünde yüce bir kişi olacak.

‘Şarap ve alkollü içki kullanmayacak.’

Daha annesinin karnındayken Kutsal Ruh'la dolacak.

İsrailoğulları'ndan birçoğunu Tanrıları Rab'be döndürecek.

‘O'nun önünde, ruh ve güç bakımından İlyas Peygamber gibi yürüyecek;

Babaların yüreklerini çocuklara, söz dinlemezleri doğru kişilerin anlayışına döndürmek,

Rab'be hazırlanmış bir halk yetiştirmek için.’ ”

Zekeriyya meleğe sordu: “Bunu nasıl bileceğim? Kendim yaşlı bir adamım, eşim de yaşlandı.” Melek, “Ben Tanrı'nın katında dura Cebrail'im” diye yanıtladı, “Sana bunu söylemeye ve Sevindirici Haber'i müjdelemeye yöneldim. Şu anda dilin tutulacak ve bunlar oluncaya dek hiç konuşmayacaksın. Çünkü saptanan vakitte yerine gelecek olan bu sözlerime iman etmedin.”

Halk Zekeriyya'yı bekliyordu. Tapınağın kutsal bölümünde neden bu denli uzun kaldığını merak ediyorlardı. Zekeriyya dışarı çıkınca onlara bir şey söyleyemedi. Onun tapınağın kutsal bölümünde bir görme görmüş olduğunu anladılar. Zekeriyya onlarla işaretlerle konuştu. Dili tutuk kaldı. Görev süresi son bulunca evine gitti.

Bir süre sonra eşi Elizabet gebe kaldı. Beş ay kendisini gizledi. “Rab halimi gördü, insanlar arasında utancımı kaldırmak için bana bu iyiliği yaptı” diyordu.¹²⁸

Hz. Zekeriya, Hz. Yahya'nın doğumundan dolayı sevincini şöyle dile getiriyor:

Yahya'nın babası Zekeriyya Kutsal Ruh'la doldu ve şöyle peygamberlik etti:

“İsrail'in Tanrısı Rab kutlu olsun.

¹²⁸ Luka I/5-25.

Uşığı Davut'un evinden bizlere güçlü bir kurtarıcı" çıkardı.
Çok öncelerden kutsal peygamberlerinin ağzından,
Düşmanlarımızdan ve bize kin besleyenlerin tümünün elinden bizi kurtaracağını,
Atalarımıza acıyıp kutsal antlaşmasını anımsayacağını bildirdi.
Atamız İbrahim'e bize neler sağlayacağına ilişkin ant içti.
Düşmanlarımızın elinden kurtulup korkusuzca kendisine tapınmamızı,
Onun önünde yaşamımızın tüm günlerinde kutsal ve doğru olmamızı
sağlayacağına ant içti

Sen de, ey çocuk, Yüce Olan'ın Peygamberi diye çağrılacaksın.

Çünkü Rabb'in önünden O'nun önünden O'nun yollarını hazırlamaya
gideceksin; O'nun halkına, günahlarının bağışlanması için kurtuluş haberi vermeye...

Tanrımız'ın sınırsız acımasıyla yücelerden üzerimize güneş doğacak,
Karanlıkta ve ölümün gölgesinde oturanlara parlayacak,
Ayaklarımızı esenlik yoluna doğrultacak."

Yahya geliyor, ruhça güçleniyordu. İsrail'e açıklanacağı güne dek çöllerde
kaldı.¹²⁹

B. Kutsal Metinlerde Hz. Yahya

1. Kur'an'da Hz. Yahya

Kuranı Kerim Hz.Yahya'dan çok kısa bahseder. Bunun için Hz.Yahya'nın hayatı ile ilgili pek ayrıntı yokur. Kur'an'da Hz.Yahya ile ilgili olarak; Hz.Zekeriyya'nın bir oğul istediği ve Allah (c.c)'ın duasını kabul kabul ettiği dile getirilmiştir. Kur'anı Kerim bu konu hakkında şöyle buyurur: Zekeriyya'ya da(lütfettik) Rabbine: Rabbim, beni terk bırakma (bana bir çocuk ver, ama vermesen de gam yemem çünkü) sen varislerin en iyisisin (herşeyim sana kalacaktır) diye dua etmişti.¹³⁰

Yine Kuran'da Hz.Zekeriyya'ya bahşedilen çocuğun isminin de Allah tarafından konulduğundan bahsedilir. Şöyle buyuruluyor: O'nun da duasını kabul ettik O'na Yahya'yı armağan ettik.¹³¹

Kuranı Kerim ayrıca Hz. Yahya'nın üstün vasıflara sahip olduğunu zikreder. Bununla beraber kendisine bir kitabın ve daha çocuk iken hikmetin verildiğinden

¹²⁹ Luka 1/67-80.

¹³⁰ Enbiya 21/89

¹³¹ Enbiya 21/90

bahseder: Ey Yahya, kitabı kuvvetle tut (onun emirlerine göre hareket et ve onunla hükmet) (dedik) ve ona çocuk iken hikmet verdik.¹³²

Yine Allah tarafından Hz.Yahya'ya rahmet , acıma duygusunun verildiğini ve Hz. Yahya'nın günahlardan kendisini alıkoyduğu belirtilir: Katımızdan bir rahmet,[bir acıma duygusu] ve temizlik de (verdik; o günahlardan) korunan oldu.¹³³

Hz Yahya'nın ana babasına itaatkar olduğu ve zorbalardan olmadığı açıklanmıştır. Ana babasına iyilik ediciydi, baş kaldıran bir zorba değildi.¹³⁴

Yine insanoglunun belki de en fazla zorlandığı üç vakitte Allah'ın selametinin ve merhametinin yine bizzat Allah tarafından onun üstünde olduğu Kuran'da açık bir şekilde beyan edilmiştir. Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kaldırılacağı gün ona selam olsun.¹³⁵

Ayrıca Kur'an, Hz. Yahya'nın Hz.İsa'yı tasdik ettiğinden, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber ve efendi olduğunu şöyle belirtir: Zekeriyya mabedde durmuş namaz kılariken melekler ona: Allah sana Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler diye ünlediler.¹³⁶

Hz.Yahya'nın Hz.Zekeriyya İsa ve İlyas (a.s) ile birlikte iyilerden olduğundan bahsedilir: Zekeriya Yahya, İsa ve İlyasa da (yol göstermiştik) hepsi iyilerden idiler.¹³⁷

2. İnciller'de Hz. Yahya

Kur'an'a karşın İnciller'de, Hz. Yahya (a.s) hakkında daha ayrıntılı ve daha farklı bilgiler bulunmaktadır. Fakat İnciller içinde de Hz. Yahya (a.s) hakkında verilen bilgiler; hem kıyas hem de anlatım farklılıkları içermektedir. İnciller içinde dikkatimizi çeken bir başka farklılık ise; Hz. Yahya hakkında en az bilgi Markos ve Yuhanna'da verilmektedir. Luka incilinden sonra en fazla ondan bahseden Matta İncilidir.

¹³² Meryem 19/12.

¹³³ Meryem 19/13.

¹³⁴ Meryem 19/14.

¹³⁵ Meryem 19/15.

¹³⁶ Ali İmran 3/39.

¹³⁷ En'am 6/85.

İnciller içerisinde, Hz. Yahya (a.s) hakkında en ayrıntılı bilgi Luka incilinde bulunmaktadır. Hz. Zekeriyya'dan da sadece Luka incili bahsetmekte, diğer İnciller'de ise Hz. Zekeriyya ile ilgili bilgi mevcut değildir.

İnciller'de, Hz. Yahya'dan ayrıntılı bir şekilde bahsedildiğinden söz etmek gerekmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Hz. Zekeriyya'dan sadece Luka İncili'nde bahsedilmektedir.

Luka'nın ilgili bablarında Hz. Zekeriyya'nın evliliğinden, görevinden, ihtiyarlığında bir çocukla (Hz. Yahya) müjdelenmesinden bahsedilmektedir.

Hz. Zekeriyya, Yahudiler içinde kahin¹³⁸ olarak bilinen Harun'un kızlarından Elizabet ile evli, salih bir kimse idi. Bunların çocukları yoktu ve ikisi de çok yaşlı idiler.

Hz. Yahya'ya gelince: İnciller'de doğumundan başlayarak hayatının tamamı tefarruatıyla anlatılmaktadır. Doğumu, adının konulması, sünnet edilmesi hususu Luka incilinde şöyle anlatılmaktadır:

"Zekeriyya birgün mabedde dua ederken Rabbin bir meleği Zekeriyya'ya göründü. Zekeriyya meleği görünce korktu. Fakat melek ona dedi. Korkma! Zekeriyya; çünkü duan işitildi, karın Elizabet sana bir oğul doğuracak, onun adını Yahya koyacaksın."¹³⁹

Böylece Hz. Yahya, Hz. Zekeriyya'nın duası sonucu dünyaya gelir, ismi Allah tarafından daha dünyaya gelmeden konmuştur. Hz. İsa, daha anne karnında iken, Hz. Yahya'yı müjdeliyor. Hz. Yahya'nın ismi doğumunun sekizinci günü kondu. "Elizabet'in doğuracağı vakit tamam oldu ve bir oğlan doğurdu. Komşuları ve akrabalar; Rabbin ona büyük merhamet ettiğini işittiler. Ve onunla beraber sevindiler. Ve vakti oldu ki sekizinci gün çocuğu sünnet etmek için geldiler ve O'nun adını babasının adına göre Zekeriyya koyuyorlardı. Anası cevap verip dedi: Yok fakat adı Yahya olacak..."¹⁴⁰ Hz. Yahya'nın yaşamı ve peygamberliğe başlaması hakkında İnciller şu bilgiyi vermektedir:

¹³⁸ Luka 1/5.

¹³⁹ Luka 1/13.

¹⁴⁰ Luka 1/57-61.

"Ve Yahya'nın devetüyünden esvabı ve belinde deriden kuşağı vardı, yediği çekirge ve yaban balı idi."¹⁴¹ Sade bir hayat yaşayan Hz. Yahya'ya ilk vahiy geldi ve böylece Peygamberliğe başladı. Vahyin gelmesi ile birlikte. Hz. Yahya halka, günahların bağışlanması için tövbe vaftizini vâz ederek¹⁴² halkı tövbe etmeğe çağırıyordu.¹⁴³ Halk da onu vâzını dinlemeye koşuyordu. Hz. Yahya bir yandan vâz ederken bir yandan da halkı vaftiz ediyor, bundan dolayı ismi Vaftizci Yahya olmuştur. Vaftiz ettiği kişiler arasında İsa da vardı". O zaman Yahya tarafından vaftiz olunmak için İsa Galile'den Erden'e Yahya'nın yanına geldi... Ve İsa vaftiz olup hemen sudan çıktı..."¹⁴⁴

Hz. Yahya tüm vaftizlerini su ile yapıyordu. "Gerçi tövbe için su ile ben sizi vaftiz ediyorum; fakat benden sonra gelen, benden daha kudretlidir. Onun çarıklarını taşımağa ben layık değilim; O sizi Ruhulkudüs ile ve ateş ile vaftiz edecektir."¹⁴⁵

Hz. Yahya'nın su ile vaftiz yaptığı ve Hz. İsa'yı vaftiz ettiği konusunda tüm inciller mutabıktır. İncil'ler'in tek mutabık oldukları nokta vaftiz olayıdır. Hatta "Resullerin işlerinin" birinci babında da vaftiz olayı ile ilgili bir cümle bulunmaktadır. İnciller'de bir başka husus; Hz. Yahya ile Hz. İsa karşılıklı olarak birbirlerini övmektedirler. "O zaman, Yahya tarafından vaftiz olmak için İsa Galile'den Erden'e Yahya'nın yanına geldi. Fakat Yahya; Ben senin tarafından vaftiz olmaya muhtacım, sen bana mı geliyorsun? Diyerek önüne geçmek istiyordu."¹⁴⁶ Aynı şekilde Hz. İsa'da Hz. Yahya hakkında şu övgü dolu sözleri söylemiştir: "Size diyorum: Kadından doğanlar arasında Yahya'dan büyüğü yoktur."¹⁴⁷

İnciller'de Hz. Yahya'ya kimlerin iman edip kimlerin iman etmediği ve iman edenlere Hz. Yahya'nın, neleri öğretip emrettiği anlatılır. Yahudilerin, Hz. İsa'ya bir takım sorular sordukları; Hz. İsa'nın da soruları, Hz. Yahya ile bağıntı kurarak cevapladığına dair bilgileri ise şöyle sıralayabiliriz:

¹⁴¹ Matta, III/4; Markos, 1/6; Luka, VII/33.

¹⁴² Luka III/2-3.

¹⁴³ Matta III/2.

¹⁴⁴ Bkz. Matta, 11/13-17; Markos, 1/18; Luka, 11/16; Yuhanna, 11/23-30.

¹⁴⁵ Bkz. Matta, III/11; Markos, 1/18; Luka, 11/16; Yuhanna, 11/23-30.

¹⁴⁶ Matta, 11/13-14; Yuhanna, 1/36.

¹⁴⁷ Matta, 11/15-17.

Hz. Yahya'ya vergi mültezimleri ve fahişeler iman ettikleri halde Yahudiler O'na iman etmemişlerdir. "Çünkü Yahya size salah yolunda geldi, siz ona inanmadınız, fakat vergi mültezimden ve fahişeler O'na inandılar. Ve siz O'nu gördüğünüz halde O'na inanmak için sonradan nadim olmadınız".¹⁴⁸ Hz. Yahya (a.s) kendisine iman edenlere bir takım dualar öğretip oruç tutmalarını emrediyor.

"O zaman Yahya'nın şakirtleri: (İsa'ya) Niçin biz ve Ferisiler oruç tutuyoruz da, senin şakirtlerin oruç tutmuyorlar? diyerek ona geldiler."¹⁴⁹

O devrin Yahudileri, aslında Hz. Yahya'yı tanıdıkları halde, O'na iman etmemişlerdir.

"İsa mabede geldiği zaman baş kahinler ve kavminin ihtiyarları onun yanına vardılar ve: Bu şeyleri ne selahiyetle yapıyorsun? Ve sana bu selahiyeti kim verdi, dediler. İsa onlara cevap verip dedi: Ben de size bir söz soracağım, onu bana söylersiniz bu şeyleri ne selahiyetlerle yaptığımı ben de size söylerim. Yahya'nın vaftizi neredendir? Gökten mi, yahut insanlardan mı? Ve onlar aralarında söyleşip dediler: Eğer gökten dersek bize diyecek; Öyle ise niçin ona iman etmediniz? Fakat insanlardan dersek halktan korkarız, çünkü hepsi Yahya'yı peygamber sayıyorlar. Ve İsa'ya cevap verip bilmiyoruz dediler. İsa da onlara dedi: Ben de bu şeyleri ne selahiyetle yaptığımı söylemem".¹⁵⁰

Yahudiler bizzat Hz. Yahya'ya gelerek kim olduğunu, bekledikleri mesih olup olmadığını sordular.¹⁵¹ Hz. Yahya'ya onların sorularını cevapladı.

İnciller'de, Hz. Yahya'nın önce zindana atılıp daha sonra şehid edilmesine ve niçin şehid edildiğine dair bilgiler de bulunmaktadır. Hz. Yahya'nın risaleti döneminde içinde bulunduğu topluluğun kralı Hirodes, kardeşinin karısıyla evlenmek ve bu evliliği onaylatmak için de nikahlarını Yahya'ya kıydırtmak ister, Hz. Yahya, Hirodese: "Kardeşinin karısını almak sana caiz değildir"¹⁵² diyerek bu evliliğe karşı çıkar. Yahya bu evliliğe karşı çıkmasının diyetini hayatıyla öder. Aslında Hirodes Yahya'nın salih ve mukaddes biri olduğunu biliyor, O'nu koruyor ve vâzlarını zevkle dinliyordu. Hz. Yahya bu evliliğe karşı çıktığı için kral onu önce

¹⁴⁸ Matta XXI/32.

¹⁴⁹ Markos, II/18.

¹⁵⁰ Bkz. Matta, XXI/23-28; Markos, XI/27-33; Luka, XX/1-8.

¹⁵¹ Yuhanna I/19-28.

¹⁵² Matta, XIX/4; Markos, VI/18.

zindana atmakla yetinmişti. Kralın evlenmek istediği kadın (Herodes) O'na kin bağlamıştı. Onu öldürtmek istiyordu. Herodes kendi doğum yıldönümünde "büyük adamlara, binbaşılara ve Galile'nin ileri gelenlerine" verdiği ziyafet esnasında Hirodias'ın kızı ortada dans eder. Kızın bu dansı Herodes'in hoşuna gider. Kıza; "dile benden ne dilersen" der. Kız da anası Hirodias'a danışır. Anasının tavsiyesi üzerine; "Vaftizci Yahya'nın başını şimdi bana tepsi içinde vermeni isterim" der. Kral bu istek karşısında önce kederlenir, fakat sofrada bulunanları ve verdiği sözü düşünerek kızın istediğini geri çevirmez. Askerlerinden birine emreder ve Yahya'nın başını bir tepsi içinde getirtip kıza verir.¹⁵³

Farklı ifadeler kullanılmasına rağmen Hz. Yahya'nın zindana atıldığına dair bilgi dört incilde de vardır. Ama şehid edilişi ve şehid ediliş sebebi; Matta ve Markos incilinde bulunmaktadır. Diğer İnciller'de ise bu konu ile ilgili bilgi yoktur.

3. Hz. Yahya İle İlgili İnciller'deki Ortak yönler

Biz burada kiliselerce sahih olarak kabul edilen (Matta, Markos, Luka, Yuhanna) İnciller'in Hz. Yahya ile ilgili meselelerde ortak yönlerin olup olmadığını tespit etmeye çalışacağız. Önce tüm İnciller'in Hz. Yahya ile ilgili, ortak yönlerini ele alıp daha sonra en az üç incilin ortak olarak ele aldığı ilgili bölümler üzerinde duracağız.

Hz. Yahya ile ilgili meselelerde İnciller'in ortak oldukları tek nokta var, o da Hz. Yahya'nın vaftizi ve su ile vaftiz ettiğine dair bilgilerdir. Bunun dışında araştırdığımız kadarıyla İncillerin Hz. Yahya ile ilgili meselelerde mutabık oldukları konu yok. Vaftiz ve su ile vaftiz ettim..." "Yahya'da salim yakınında vaftiz ediyordu, çünkü orada çok sular vardı ve gelip vaftiz ediliyorlardı".¹⁵⁴ Vaftiz olayı ile ilgili bilgi Rasullerin işlerinde de işlenmektedir.¹⁵⁵ Vaftiz olayının dışında sinoptik İncilerin ittifak ettikleri iki konu var. Bunlardan biri Hz. Yahya'nın yaşayışı hakkındaki bilgiler; diğeri kavmin ihtiyaçlarının ve baş kahinlerin Hz. İsa'ya peygamberlik salahiyetine dair soru sormalarıdır. Hz. Yahya'nın yaşayışı ile ilgili İncilerde şu bilgiler bulunmaktadır. "Ve Yahya'nın deve yününden esvabı ve

¹⁵³ Markos VI/14-19.

¹⁵⁴ Matta, III/2; Markos, 1/8; Luka, 111/16; Yuhanna, 111/23-30, X/40-42.

¹⁵⁵ Rasullerin işleri, 1/5.

belinde deriden kuşağı vardı. Yediği çekirge ve yaban balı idi".¹⁵⁶ "O şarap ve içki içmemiştir".¹⁵⁷ Kavminin ihtiyarları ve kahinlerinin Hz. İsa'ya soru sormaları ve Hz. İsa'nın da onlara cevapları şöyledir:

"İsa mabede geldiği zaman baş kahinler ve kavminin ihtiyarları onun yanına vardılar ve: Bu şeyleri ne selahiyetle yapıyorsun? Ve sana bu selahiyeti kim verdi, dediler. İsa onlara cevap verip dedi: Ben de size bir söz soracağım, Onu bana söylerseniz bu şeyleri ne selahiyetle yaptığımı ben de size söylerim. Yahya'nın vaftizi nereden? Gökten mi yahut insanlardan mı? Ve onlar aralarında söyleşip dediler: Eğer gökten dersek bize diyecek: Öyle ise niçin ona iman etmediniz? Fakat insanlardan dersek halktan korkarız, çünkü hepsi Yahya'yı peygamber sayıyorlar. Ve İsa'ya cevap verip bilmiyoruz, dediler. İsa'da onlara dedi:

Ben de bu şeyleri ne selahiyetle yaptığımı söylemem ".¹⁵⁸ Burada da belirttiğimiz gibi İnciller'in Hz. Yahya hakkında ittifak ettikleri noktalar çok sınırlıdır.

4. İnciller'de Hz. Yahya ile İlgili Çelişkiler

İnciller'in Hz. Yahya ile ilgili verdikleri haberler çoğunlukla birbirleri ile çelişkilidir. Bu çelişkilerin başında Yahya'nın İlya olup olmadığı hususunda verilen bilgilerdeki çelişki gelmektedir. Matta İncili'nde Yahya'nın İlya olduğu belirtilirken, Yuhanna İncili'nde ise tam tersi söylenerek Yahya'nın İlya olmadığı ifade edilmektedir. Matta'da Yahya hakkında şöyle haber verilmektedir: "İsa, 'İlya gerçekten gelecek ve her şeyi yeniden düzene koyacak' diye cevap verdi. Size şunu söyleyeyim İlya zaten gelmiştir, ama onu tanımadılar, ona yapmadıklarını bırakmadılar... O zaman öğrenciler İsa'nın kendilerine vaftizci Yahya'dan bahsettiğini anladılar."¹⁵⁹

Matta İncili'ndeki bu ifadeden, Yahya'nın İlya olduğu açıkça anlaşılıyor. Ancak dördüncü İncil'in yazarı Yuhanna, Matta İncili ile aynı fikirde değildir. O, bu konuda şu bilgiyi veriyor: 'Yahudiler Yahya'ya sen kimsin? Diye sormak üzere Kudüs'ten kahinlerle Levileri gönderdikleri zaman, Yahya'nın tanıklığı şöyle oldu: Ben peygamber değilim diye açıkça konuştu. Onlar kendisine 'Öyleyse sen kimsin? İlya

¹⁵⁶ Matta III/4; Markos I/6.

¹⁵⁷ Luka, 1/15, VII/33.

¹⁵⁸ Krş. Yuhanna, 1/19-28.

¹⁵⁹ Matta 17/11-13; 11/12-15.

mısın? Diye sordular. O da değilim dedi. Sen peygamber misin? Sorusuna da hayır cevabını verdi.¹⁶⁰

Matta'ya göre, Hz. İsa, Yahya'nın İlya olduğunu söylerken Yuhanna'ya göre bizzat Yahya'nın kendisi kendisinin İlya olmadığını söylüyor. Yahya İlya mı, değil mi? Hangi İncil'e inanalım. Ve nasıl karar verelim.¹⁶¹

Kilise tarafından sahih olduklarına ve vermiş oldukları bütün haberlerin doğru olduğuna hükmedilen Dört İncil'de mevcut olan çelişkiler öyle iç içe ve karmaşıktır ki bunları tek tek saymakla bitirmek mümkün değildir. Mesela bunlardan bir tanesi Yahya'nın Hz. İsa'ya O'nun kim olduğunu öğrenmek üzere göndermiş olduğu öğrencilerin sayısı konusundaki çelişkidir. Matta'ya göre öğrencilerin sayısı belli değildir. Bu İncil Hz. İsa'ya kaç kişi gönderdiğini rakamla belirtmiyor. Luka İncili'nde ise rakam verilerek iki öğrencinin gönderildiği belirtiliyor.¹⁶²

Matta ve Markos'un, Mesih'in, Petrus ve kardeşi Andreas'ı "Denize ağ atarken bulunduğunu"¹⁶³ ve bu olayın vaktinin "Yahya'nın ele verilişinden sonra olduğunu" belirtirlerken Luka'nın ise İsa'nın iki balıkçıyı kayıklarından inmiş, ağlarını yıkarken bulunduğunu¹⁶⁴ söylemektedir. Aynı konuda Yuhanna ise "İsa'nın gezinirken Yahya'nın şakirtlerinden ikisiyle oturduğunu, Andreas'ın ardından gittiğini ve daha sonra kardeşi Petrus'u da İsa'ya getirdiğini rivayet etmiştir.¹⁶⁵

İbn Hazm'ın tespit ettiği ihtilaflardan biri Matta'da "Yahya yemeyerek ve içmeyerek geldiğini" haber verirken Markos Yahya'nın çekirge ve yaban balı yediğini haber vermiş olmasıdır. İbn Hazm bu iki haberin birbirini çürüttüğünü ve birinin mutlaka yanlış olması gerektiğine işaret eder.¹⁶⁶

Pavlusçu Mesih öğretisine bağlı İncil yazarlarının, Vaftizine ilişkin anlatılanların da, İsa'nın Yahya'ya tabi olmasından sıkıntı duydukları ve bu nedenle Yahya'nın ağzından O'nun İsa'ya tabi olması gerektiğine dair ifadeler kullandıkları görülür. Bu arada Yahya'nın İsa'yı (İsa'nın üstünlüğünü) bilip bilmemesi konusunda İncillerde zaman, zaman çelişkili ifadeler de kendini göstermektedir. Örneğin: Vaftiz esnasında

¹⁶⁰ Yuhanna 1/19-21.

¹⁶¹ Bkz. Kuzgun, Şaban, **Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası farklılıkları Ve Çelişkileri**, İst, 1991, s. 248.

¹⁶² Kuzgun, Şaban, **Dört İncil Yazılması Derlenmesi**, s.249.

¹⁶³ Matta, 4/18, Markos, 1/16.

¹⁶⁴ Luka, 5/2.

¹⁶⁵ Yuhanna, 1/35-42.

¹⁶⁶ Aydın, Mehmet, **Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**, Konya, 1989, s. 180. Bu kitapta Müslümanların Hıristiyanlığa karşı yazmış olduğu reddiyeler sistemli bir şekilde ele alınmıştır. Arapça ve Türkçe yazılmış reddiyeler hakkında bilgiler mevcuttur.

Yahya'nın İsa'nın yüceliğini bilip kabul ettiğini vurgulayan, hatta bu nedenle vaftiz etmeye yanaşmak istemeyen Yahya'yı İsa'nın "Şimdilik buna razı ol" diyerek uyardığını belirten Matta İncili, ilerleyen bölümlerde ise Yahya'nın ancak tutukluluğu esnasında İsa'nın yaptığı işleri duyunca öğrencileri aracılığıyla ona "Sen beklediğimiz kişi misin? Diye sorduğunu anlatılır.¹⁶⁷

Luka İncili'nin 11. bölümünde "Bu alem yaradalıdan beri, Hâbil'in düğün kanından Hz. Zekeriyya'ya kadar değin bütün Peygamberlerin kanları Yahudilerden sorulacaktır" diye yazıldı. Halbuki Hazkıyal (Hezelçiel) kitabının 18. bölümünde "Bir kimse diğer bir kimsenin günahıyla cezalandırılmaz" yazılıdır.¹⁶⁸

Matta ve Markos'a göre Hz. İsa'nın görevi Vaftizci Yahya hapse atıldıktan sonra, Yuhanna'da ise hapisten önce başladığı kaydedilmektedir.¹⁶⁹

Matta'da Yahya'nın (Hz. Yahya) bir yerde çekirge ve yaban balı yediği, başka yerde de yiyip içmediği söylenmektedir.¹⁷⁰

Mesela Hz. İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edildiği Matta, Markos ve Luka'da mevcut iken Yuhanna'da yoktur.¹⁷¹

5. Kur'an ve İnciller Açısından Hz. Yahya'nın Mukayesesi

Kur'an-ı Kerim Hz. Yahya'dan çok kısa bahseder. Ayrıntıya girmekten ziyade kısa ve öz olana bilgi vermektedir. İnciller'de ise bu olay teferruatıyla anlatılmaktadır. Biz burada Hz. Yahya ile ilgili bilgilerin Kur'an ve İnciller'deki ortak yönlerini ele almaya çalışacağız. İnciller'den Luka incili içindeki bazı bilgilerin Kur'an'daki bazı bilgilere benzer olduğunu görüyoruz. Özellikle Luka incili'nin birinci bölümü ile Kur'an'ın Ali İmran ve Meryem surelerindeki ilgili ayetlerinde ortak noktalar vardır.

Hz. Zekeriyya ve eşinin Cenabı Hakk'ın emrini yerine getirip, iyi bir kişi olduklarını Kur'an şöyle bildiriyor: "Doğrusu onlar iyi işlerde yarışıyor, korkarak ve umarak bize yalvarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı".¹⁷² Luka

¹⁶⁷ Gündüz, Şinasi, **Pavlus**, 162; Krş. Matta:3:13-15, 11:1-6.

¹⁶⁸ Tezat için bkz: Delhili Rahmetullah Efendi, **İzharu'l-Hakk**, Mütercim, Ömer Fehmi Efendi, İst. 1992.

¹⁶⁹ Bkz: Matta 4/12-17; Markos 1/14-15; Yuhanna 3/22-26, 4/1-3.

¹⁷⁰ Bkz: Matta 3/4, 11/18-19; Başka çelişkiler için Bkz: Günay, Tümer – Küçük, Abdurrahman, a.g.e., s. 289-290

¹⁷¹ Matta 3/13-16; Markos 1/9-12; Luka 3/21-22

¹⁷² Enbiya 21/90.

incilinde; "Her ikisi de salih olup Rabbin bütün emirleri ve hükümlerinde kusursuz yürümekte idiler".¹⁷³

Hız. Zekeriyya ve eşinin çok yaşlı, eşinin kısır olup, çocuklarının olmadığı ile ilgili Kur'an şöyle söylüyor: "Zekeriyya: Rabbim! Karım kısır, ben de son derece kocamışken nasıl oğlum olabilir?".¹⁷⁴ Bu olay Luka incili'nde ise şöyle geçer: "Onların çocuğu yoktu, çünkü Elisabet kısır idi. İkisi de çok yaşlı idiler".¹⁷⁵ Hız. Zekeriyya Allah'a dua edip bir çocuk ister. Allah da duasını kabul eder. Melek vasıtası ile ismi Yahya olacak bir çocukla müjdelere. Bu olay Kur'an'da şöyle geçmektedir:

"Orada Zekeriyya Rabbine dua etti: Ya Rabbi! Bana kendi katından temiz bir soy bahşet, doğrusu sen duayı işitirsin. Mabette namaz kılariken melekler ona seslendiler. Allah sana, Allah'ın emriyle tasdik eden, efendi, iffetli, iyilerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdelere".¹⁷⁶ Bu olay incilde ayrıntıya boğularak şöyle açıklanıyor:

"Rabbin bir meleği Zekeriyya'ya göründü ve buhur mezbahının sağında durdu. Zekeriyya onu görünce şaşırıldı. Ve üzerine korku düştü. Fakat melek ona dedi ki: Korkma Zekeriyya; çünkü duan işitildi, karın Elisabet sana bir oğul doğuracak, onun adını Yahya koyacaksın".¹⁷⁷ Hız. Zekeriyya bu müjde karşısında Allah'tan alamet ister. Alamet isteme olaya, Kur'an ve İncilde zekrediliyor. Ama verilen alamet çok farklı. Olay Kur'an'da şu şekilde zikrediliyor: "Zekeriyya Rabbim öyleyse bana bir alamet ver, dedi. Allah; senin alametin sağlam ve sıhhatli olduğun halde üç gün üç gece insanlarla konuşmamandır, buyurdu".¹⁷⁸ Yukarda da belirttiğimiz gibi Hız. Zekeriyya'nın alamet istemesi İncilde de farklı bir şekilde anlatılır.

"Zekeriyya meleğe dedi: Ben bunu nasıl bileyim? Çünkü ben yaşlı bir adamım, karım da çok yaşlıdır. Melek cevap verdi: Ben Allah'ın önünde duran Cebrail'im, seninle konuşmaya ve bu şeyleri sana müjdelemeye gönderildim. İşte

¹⁷³ Luka 1/6.

¹⁷⁴ Ali İmran 3/40; Meryem 19/8.

¹⁷⁵ Luka 1/7.

¹⁷⁶ Ali İmran 3/38-39.

¹⁷⁷ Luka 1/11-14.

¹⁷⁸ Ali İmran 3/41; Meryem 19/10.

dilin tutulacak ve bu şeyler oluncaya kadar söz söylemeyeceksin.¹⁷⁹ Bütün bu bilgilerden de anlaşılıyor ki tahrip edilen incilin içinde Allah kelamı vardır. Ama tahrip edilen kısım, tahrip edilmeyen kısımdan kat kat fazladır.

¹⁷⁹ Luka I/18-19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM LİTERATÜRÜNDE HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.)

Bu bölümde mezkur iki peygamberin hayatları hakkında tarih kitaplarında, tefsir, tasavvufi ve edebi eserlerde ulaşılabildiğimiz bilgileri değerlendirmeye çalışacağız.

A-Tarih Kitaplarında Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.)

1-Tarih Kitaplarında Hz. Zekeriyya

Genel olarak İslam tarihi kaynakları, Hz. Zekeriyya'nın çocukluğundan ve gençliğinden bahsetmezler. Malumatlar daha çok Hz. Zekeriyya'nın evliliğinden ilerlemiş yaşına rağmen Yahya (a.s) ile müjdelenmesinden, Hz. Meryemin bakımını üstlenmesinden ve bazı kaynaklarda ise Hz.Zekeriyya'nın şehit edilişinden bahsederler. Hz.Süleyman ile Hz.İsa (a.s) arasında birçok enbiya, abid ve salih kullar gelmiştir. İşte Hz.Zekeriyya bu arada peygamberlik görevini yerine getirmişti¹⁸⁰ Hafız Ebu'l-Kasım İbn Asakir, meşhur tarihinde Hz.Zekeriyya'nın künyesin şöyle açıklar: Zekeriyya, Berhiya'nın oğludur. Dan oğlu olduğunu söyleyenler de vardır. Ledün b. Müslim'in oğlu olduğunu bildiren rivayetler de vardır. Bu rivayete göre Zekeriyya'nın babası Ledün'dür. Ledün, Sa-duk oğlu Müslim'in oğludur. Saduk, Davud oğlu Haşban'm oğludur. Davud, Müslim oğlu Süleyman'ın oğludur. Müslim, Berhiya oğlu Sadika'nın oğludur. Berhiya, Na-hor oğlu Bel'ata'nın oğludur. Nahor, Behafiş oğlu Şelom'un oğludur. Be-hafiş, Rahiam oğlu İnamin'in oğludur. Rahiam, Davud oğlu Süleyman'ın oğludur. Zekeriyya'nın kendisi de, İsrailoğulların peygamberlerinden Yahya (a.s.)'nin babasıdır.¹⁸¹

Taberi'de ise Hz. Zekeriyya'nın nubüvvetini ve Meryem (r.a.)'nın dünyaya gelişini ve Yahya (a.s.)'in doğumunu anlatır. Konumuzla ilgili olması hasebiyle Hz. Zekeriyya'nın nübüvvet ile ilgili kıssasını ele alacağız.¹⁸²

Hz. Zekeriyya kıssası şudur: Şam vilâyeti Batlamyus'lular elinde bulunduğu zamanda onlar Beytül Makdise hürmet eylerlerdi Ve Benî İsrail'i hoş tutarlardı Beni - israil'in elinde çok nimet vardı. Beytül Makdis mamur idi ve mescidinde gece gündüz

¹⁸⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, Beyrut, tsz., C. I, s.55.

¹⁸¹ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, çev. Mehmet Keskin, İstanbul, 1994, C. II, s. 80.

¹⁸² Taberî, Ebu Cafer, Muhammed bin Cerir, *Tarih-i Taberî*, Trc., Mustafa Can, Konya, tsz., C. II, s. 78-79.

ibadet olunurdu Beni - İsrail her kimi isterlerse Padişah ederlerdi İstemedikleri kimse onların üzerine hakim olmazdı.

Tefsir ulemâsı demişlerdir ki O zamanda Benî - İsrail içinde bin âbid var idi. Gündüz yemek yemezler ve gece sabaha kadar namaz kılarlardı Ve Mescid'den çıkmazlardı ve ibadetten hali olmazlardı O zamanda Benî İsrail arasında Peygamber yoktu. Gece-gündüz Hak Tealâ Hazretlerine niyâz edip Peygamber isterlerdi Zekeriyya da o abidlerden idi. Orada ibadet ederdi. Hak Teâla Zekeriyya'yı onlara Peygamber verdi.

Bu Zekeriyya Berhiya oğlu idi ki Süleyman b. Davud aleyhımesselâm oğlu Reh bain oğullarından idi. O vakit mescidde kalan abidlerden dört yüz âzadlı âbit var idi ki gece gündüz işleri hep Allah Tealâ'ya ibadet etmekte. Hiç bir saat dünyaya meşgul olmazlardı.

Âbid âzad olmanın aslı şudur ki Beni - israil arasında ibâdet o idi ki ne zaman bir kişi Hak Tealâ katında mukarreb olmak isterse yani Hak Teala halvetine yakın olmaya bir vesile istese avreti hamile olunca derdi ki Ya Rab eğer bu hatun er oğlan doğurursa onu mucerred eyledim, yanı senin ibadetin için azad eyledim, derdi anası da öyle derdi. Bu nesne onların üzerine nezr olurdu. Eğer erkek doğarsa mutlaka âzâd etmek onların üzerine vacib olurdu eğer kız doğarsa nezir vacib olmazdı. Amma onu da atası Beytül Makdis'te ibadet ve hizmet için terkedip dünya işine karıştırmazdı. O âzâd oğlan beş yaşına erişince atası onu bir âbide teslim ederdi. Mescidden çıkmazdı ve ibadetten başka bir şey bilmezdi. Dünya halinden haberdar olmazdı. Küçüklüğünde ve büyüklüğünde ondan fena bir şey sâdır olmazdı Ölünceye kadar bu hal üzerine olurdu. Mescitte ölse malı mescid mücavirlerine vakıf olup nafaka edinirlerdi.

Kâ'bul-Ahbar'dan rivayet olunur ki bu âzâd eylemek sünneti Musa aleyhisselâm zamanından kalmıştı ki Hak Teala Musa aleyhisselama buyurdu:

Yani kullarımdan ben, o kişiyi severim ki yiğitlik zamanından ta pîr oluncaya kadar ibadette buyumuş ola yiğitliğinde ondan günah sâdır olmamış ola. Beni-İsrail, doğan oğlanı ki âzâd ederlerdi. Onu mescide getirip dünya işlerinden azâd kılarlardı. Zekeriyya aleyhisselâma Hak Teala Peygamberlik verince o abidler onu kendilerine imam eylediler. İbâdet babında Zekeriyya aleyhisselama uyarlardı. Zekeriyya aleyhisselâmın bir dostu vardı ki; Rabbein b. Süleyman aleyhisselâm aslından idi. İmran bin Masan derlerdi. Zekeriyya aleyhisselâm ile bir arada bulunurlardı ve ibadet ederlerdi. Zekeriyya

aleyhisselâm onu gayet severdi. Bir kişi daha vardı ki yine onun neslinden idi. Gayet din ulularından idi. Adına Fakoz derlerdi. Zekeriyya aleyhisselâm onu da çok severdi. Bu Fakoz'un iki kızı vardı. Hem Süleyman aleyhisselâm aslından idi. Birinin adına İşe ve birinin adına Hınne derlerdi. O Hınne'yı İmran b Mesen'a verdi ve ondan çok oğlanlar dünyaya geldi. O avret yine hamile olup oğlana hamile kaldı zannı ile ikisi beraber onu âzâd kılmaya nezrettiler. O İşe adlı kızını Zekeriyya aleyhisselâma verdi. Yahya aleyhisselâm ondan doğdu.¹⁸³ Aynı şekilde Taberi Tarih-i'nde Hz. Meryem'in doğum hadisesi ve Hz. Zekeriyya'nın O'nun bakımını üstlenmesi geniş bir şekilde ele alınır. Allah Teala buyurdu:

Hak Sübhanehû ve Teala kelam-ı kadîminde Hz. Meryem'in doğumundan ve âzâd olmasından haber verip der ki:

İmran'ın hatunu dedi; Ya Rab! bu karnımdaki çocuğu senin için azad eyledim, kabul eyle, dedi.¹⁸⁴

İmran da öyle dedi. Zira Kur'an'ın tertibinden anlaşılın budur ki önce bu sözü Hz. Meryem'in anası demiş ola. Onu doğurunca gördü kızdır - Hak Teala'dan utandı, nezrine yaramadığı için özürlenip - dedi ki: Ya Rabbi! Ben bunu kız doğurdum. Ne doğurduğumu da Allah bilir. Erkek olacağını umardım, elimden ne gelir -Kız evladı erkek çocuk gibi değildir, dedi¹⁸⁵

Her gün Hz. Meryem'in anası Hak Tealâ Hazretlerine böyle özür dilerdi. Hak Teâlâ o kızı oğlan yerine kabul eyledi. Nitekim Kur'an'da buyurur:

Yani Hak Tealâ onu hoş vech ile kabul eyledi ve ona selahiyet nasip etti.

Ve Zekeriyya Peygamber'e vahy gönderdi: var Meryem'in atasına müjdele ki ben onu erkek yerine kabul eyledim ve hacetini kabul ettim. Mescide getirsin va'desinde dursun. Zira o vakte kadar hiç bir zaman Mescid'e kız muharrer olduğu yoktu. Ve avret taifesi Allah Teâlâ'nın yoluna âzâd olunmak yoktu. Zira bu âzâdlılar Mescitte sakin olurlardı. Avretlerin nice türlü hali olur ki o vakit onlara Mescide girmek ve Mushafa yapışmak ve namaz kılmak caiz değildir. Nitekim erkeğe de cenabet halinde caiz değildir. Zira Hz. Zekeriyya bu sözü Hz Meryem'in anasına bildirince Hz. Meryem'i getirip Mescide koydu O mescid içinde bulunan Sofiler ve âbidler kız ayâlı mescidde olup Allah Teâlâ yoluna nezrolunduğunu aceblediler zira bundan evvel olmamıştı. Toplanıp Zekeriyya aleyhisselâmın yanına gelip dediler .

¹⁸³ Taberî, **Tarih-i Taberî**, C. II, s. 78-79.

¹⁸⁴ Ali İmran 3/35.

¹⁸⁵ Ali İmran 3/36.

Bu İmran'ın avreti tuhaf bir iş yaptı. Kızını mücerred edip mescide getirdi.

Hız Zekerıyya onlara Hak Teala onu öyle kabul eyledi, dedi.

Onlar Peygamber'den Tanrı Teala'nın kabul eylediğini işittiklerinde ses çıkarmayıp kabul ettiler.

Hız. Meryem Mescidde kalınca her bir Sofi Hız. Meryem'i terbiye edip yetiştirmek istedi. Hız Zekerıyya dedi ki: Bu kız benim hatunumun kız kardeşinin kızıdır. Hepinizden ziyade bana layıktır ki onu ben terbiye eyliyem, dedi. Onlar bunu mustehakkına verelim dersiniz ona anasından müstahak kimse yoktur. Her birisi birer kalem getirdiler ki o kalemle ile Tevrat yazılmıştı. Her birisi adını kalemlerine yazdılar. Sonra o kalemleri bir yere topladılar. Bir örtü ile örttüler Başka bir kişiye dediler ki: İki elini iş bu örtünün altına sok ve bu kalemlerin hangisi eline girerse alıp çıkar. Görelim kimin adı çıkarsa Meryem'i ona verelim. Nitekim Kur'anda "Hız. Meryem'e kim kefil olacak diye kalemlerini attıklarında sen yanlarında değildin. Ve yine tartışıklarında da sen yanında değildin."¹⁸⁶

Bunun üzerine Meryem'in yetiştirilmesine kefil olmak için her biri kalemlerini bir araya bıraktılar ve niza' ettiler. Sonunda o kişi üç nöbet elini örtü altına sokup bir kalem çıkardı. Üçünde de Hız. Zekerıyya'nın kalemi çıktı.

Bir rivayette dediler her birimiz kalemlerimizi suya bırakalım, kimin kalemi suya batarsa onun hakkıdır, deyip kalemlerini suya bıraktılar. Zekerıya aleyhisselâmın kalem'i suya battı. Bunun üzerine bildiler ki Hak sahibi Zekerıyya aleyhisselâm'dır. Nitekim Hak Teâlâ buyurur: Hız. Zekerıyya hemen Hız. Meryem'i aldı.¹⁸⁷ Mescitte onun için bir hücre tayin eyledi. Hız. Meryem'i yalnızca orada sakladı. Kapısına bir kilit vurup anahtarını kendisinde bulundurdu. Kimseye inanmazdı. Hız. Meryem beş yaşına erişince Zekerıyya o hücrede onun için bir mihrâb yaptırdı. Ve ona Tevrat'ı okuttu ve ibadet erkânını öğretti Hız Meryem'in gece ve gündüz ibadete meşgul kıldı.

Hız. Zekerıyya da yetmiş yaşına erişmişti. Hak Teâlâ ona oğul ve kız vermemişti. Avreti de daima Allah Teâlâ Hazretlerinden oğul isterdi. Ömrü Yetmiş yaşına erişince avreti avretlik halinden kesildi. Zekerıyya aleyhisselâm bildi ki, ondan sonra oğul olmaz. Ümidini kesti ondan sonra Allah Teâlâ'dan oğul ve kız istemez oldu. Oğul muhabbetini külliyyen Hız. Meryem üzerine teksif etti.

¹⁸⁶ Ali İmran 3/44.

¹⁸⁷ Ali İmran 3/37.

Hız. Meryem 12 yaşına gelinceye kadar böyle gitti. Hız. Meryem'in yanına Zekerıyya aleyhisselâm'dan başka kimse gelmezdi. Günde bir kere Hız. Meryem'in yanına gelir, ona yemek ve su verirdi ve ibadetten bir şeyler öğretip giderdi. Bir gün kış günü idi hücreyi açtı Hız. Meryem'in yanına girip gördü ki Hız. Meryem'in önünde yaz yemişlerinden, yemiş var. Nitekim Hak Teâlâ buyurur. Zekerıyya, Meryem'in mihrabına her girdiğinde o'nun yanında yiyecek şeyler bulurdu.¹⁸⁸

Derler ki o yemiş taze üzüm idi. Ve bazıları taze incir idi der. Ulemâ der ki: Hak Teala Hız. Meryem (R. Anha'ya) kış gününde yaz taamını verdiği şunun için idi ki Hız. Zekerıyya'nın gönlüne şüphe düşmeye ve Hız. Meryem'e töhmet etmeye. Zira eğer kış günü kış yemişlerinden görse idi, belki hatırına şu gelirdi ki, ben anahtar sakladığım için ne o labilir. Mümkündür ki bir kişi bir anahtar daha düzüp hile ile kapıyı açmış ola ve bu yemişi ona vermiş ola. Hız. Zekerıya, Hız. Meryem (R. Anha'ya) dedi: Hak Teâlâ gönderdi, dedi.¹⁸⁹ Zekerıyya aleyhisselam bildi ki bu nesne Hak Teâlâ'nın kudretinden Meryem'e keramettir. Bunun üzerine bir iki gün geçti her gün Hız. Meryem'in yanında taam bulunurdu.

Bir gün Zekerıyya aleyhisselâm'a şöyle ilham oldu ki bu kış günlerinde Meryem'e yaz yemişlerinden veren Allah Teala hayızdan kesilmiş avrete de oğul vermeye kadirdir. Hemen yine ihlasla Hak Teala hazretlerinden oğul istedi. Nitekim Halk Teâlâ buyurur: "Zekerıya orada duada bulunur. Ya Rab! Bana zürriyet ihsan eyle ki: Sen muhakkak duaları kabul edicisin."¹⁹⁰ Ve bundan sonra Hız Yahya'nın doğum hadisesi gerçekleşiyor.¹⁹¹

Belli bir vakitten sonra Yahudiler Hız. Zekerıyya ya fuhuş yaptığı iftirasını yayarak onu öldürmeye karar verdiler. Zekerıya [a.s]onların bu durumunu sezince onlardan kaçmaya başladı bir ağaca sığındı ve onun kovuğuna girdi şeytan onu onlara gösterdi onlar da ağacı kestiler ve Hız. Zekerıyya yı şehit ettiler.¹⁹² İbn Kesir ise şehit edilen kişinin Şaya olduğunu Hız. Zekerıyya'nın normal ölümle öldüğünü söyler.¹⁹³ İbnu'l-Esir ise meşhur el-Kamil fi't-Tarih adlı eserinde Hız. Zekerıyya'nın ölümü

¹⁸⁸ Ali İmran 3/37.

¹⁸⁹ Ali İmran 3/37.

¹⁹⁰ Ali İmran 3/38.

¹⁹¹ Taberî, **Tarih-i Taberî**, C.II, s. 80-83.

¹⁹² Mesudî, Ebul Hasan Ali bin Hasan bin Ali bin, **Murucu'z-Zehab**, Beyrut C.1 62-64

¹⁹³ İbn Kesir, **el-Bidaye ve'n-Nihaye**, çev. Mehmet Keskin, İstanbul, 1994, C. II, s.87.

hakkında aynı kıssayı zikrettikten sonra bu kıssanın uydurma ve tutarsız olduğunu söyler.¹⁹⁴

Şa'ra'vî ise Hz. Zekeriyya'nın hayatını ayetler çerçevesinde şöyle değerlendirir: Hz. Zekeriyya, Hz. Meryem'in bakımını üstlenen ve onun hizmetini gören kişidir. Sanki Yüce Allah onu bu iş için seçmiştir. Toplumda seçkin kişiler bu bakım işini çok arzulamasına rağmen bu iş, Hz. Zekeriyya'nın nasibi olmuştur. Hz. Zekeriyya'nın evlat istemesini de şöyle değerlendirir: Hz. Zekeriyya'nın evlat istemesi, normal insanların güç sahibi olmak veya kendisinden sonra neslini devam ettirmesi için istemeleri gibi miydi? Hayır. O, dini yaşatacak bir nesil istiyordu ki bu talebi o dönemde insan neslinin bozulduğuna da bir işarettir. Hz. Zekeriyya'nın kendisine mirasçı olarak çocuk istemesi ise mal mülke değil de peygamberliğe mirasçı olması içindir. Şa'ra'vî, bundan sonra Hz. Zekeriyya'nın hayatını, kendisine bahşedilen evlattan ve bu evlat karşısındaki tutumundan bahsederek bunu tarih kitaplarındaki malumatlara uygun olarak anlatır.¹⁹⁵

2-Tarih Kitaplarında Yahya (A.S.)

İslam tarihi kaynaklarında Hz. Yahya'nın doğum hadisesi şöyle geçmektedir: Hz. Zekeriya, Hz. Meryem'in bakımını üstlendikten sonra onu ziyaret ettiğinde Hz. Meryem'in yazın kış, kışın ise yaz meyveleriyle mükâfatlandırıldığını görünce Hz. Zekeriyya ona "bunlar sana nerden"¹⁹⁶ diye sorunca O da "bunlar Allah katından Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır."¹⁹⁷ der. Bu cevap üzerine Hz. Zekeriyya da Allah'a dua edip kendi katından bir çocuk vermesini diledi. Hz. Zekeriyya'nın yaptığı dua neticesinde Allah ona Hz. Yahya'yı bahşetti. Hz. Yahya doğduğunda Hz. Zekeriyya doksan iki hanımı ise doksan sekiz yaşında idi.¹⁹⁸ Hz. Yahya, küçüklüğünden itibaren Allah'a ibadet ederdi. Hatta çocuklar, ona ey Yahya! Hadi gel oynayalım dedikleri vakit ben oyun için yaratılmadım diye cevap verirdi. Daha küçük yaştan itibaren halka vaaz ve nasihat ederdi.¹⁹⁹ Hz. Yahya risalet görevini yerine getirirken birçok zorlukla karşılaşmış, zamanın hükümdarı tarafından şehit edilmiştir.

Yahya (a.s.)'nin öldürülmesinin birçok sebepleri olduğu anlatılır. Ama bunlar arasında meşhur olanı şudur: Zamanın Şam hükümdarlarından birisi, kendi mahremi

¹⁹⁴ İbnu'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, Beyrut, 1987, C.I, s.235.

¹⁹⁵ Şa'ra'vi, Şeyh Muhammed Mütevelli, *Kıssatü'l-Enbiyâ*, Beyrut, tsz., s. 306-310.

¹⁹⁶ Ali İmran 3/37.

¹⁹⁷ Ali İmran 3/37.

¹⁹⁸ İbnu'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, C.I, s.229.

¹⁹⁹ Sa'lebî, *Araisu'l-Mecalis*, s.379.

olan kadınlardan ya da evlenmesi helal olmayan kadınlardan biri ile evlenmek istiyormuş. Fakat Yahya (a.s.), onu bu evlilikten menetmiş. Bu nedenle de hükümdarın evlenmek istediği kadın, Yahya (a.s.)'ya karşı kalbinde kin beslemeye başlamış. Bir zaman sonra hükümdarla evlenecek olduğunda hükümdardan, Yahya'nın kanını kendisine armağan olarak sunma şartını ileri sürmüştü. Hükümdar da bu şartı kabul etmiş. Yahya'yı öldürecek birini ona göndermiş, o da öldürerek başını, kanıyla birlikte bir leğene koyarak kadının yanına götürmüştü. Rivayete göre kadın derhal o anda ölmüştü.

Denilir ki, zamanın hükümdarının karısı Yahya'ya aşık olmuş. Ona haber salmış, fakat Yahya ona yanaşmamıştı. Kadın ondan ümidini kesince onun kanını kendisine armağan olarak vermesi için, hükümdara müracaatta bulunmuştu. İlk anda hükümdar, onun bu dileğini kabul etmemişti. Fakat bilahare karısının bu isteğini yerine getirdi. Yahya'yı öldürecek birini gönderdi. O da Yahya'yı öldürerek kanlı başını, bir leğen içinde hükümdarın karısına getirdi.

Bu manada bir hadis-i şerif de varid olmuştur. Yakub el-Kûfî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.) miraca götürüldüğü gece, gökte Zekeriyya (a.s.)'yı görmüş. O'na selam vererek şöyle demiş: "Ey Yahya'nın babası, de bakalım; nasıl öldürüldün ve İsrailoğulları, seni niçin öldürdüler?" Dedi ki: Ey Muhammedi Sana diyeyim ki, Yahya, zamanının en hayırlı insanı, en güzel ve en nuranî yüzlüsü idi. Cenâb-ı Allah'ın da buyurduğu gibi: «Efendi ve nefesine hakim idi.» Kadınlara ihtiyaç hissetmezdi. İsrailoğullarının hükümdarının karısı ona aşık oldu. O kadın fena bir kadındı. Yahya'ya haber saldı. Fakat Cenâb-ı Allah, Yahya'yı korudu. Onun bu çirkin isteğine yanaşmadı. Bunun üzerine İsrailoğulları, Yahya'yı öldürmek için toplandılar. Onların her sene toplanıp kutladıkları bir bayramları vardı. Fakat o hükümdarın bir âdeti vardı ki, verdiği sözü mutlaka yerine getirir ve asla yalan söylemezdi. Hükümdar, bayram yerine gitti. Hanımı da kalkıp onu uğurladı. Karısının bu uğurlayışını tuhaf buldu. Çünkü daha önce onu hiç uğurlamazdı. Uğurlarken karısına şöyle dedi: "Dile benden ne dilerse. Dilediğini mutlaka yapacağım." Karısı da: "Zekeriyya oğlu 'Yahya'nın kanını istiyorum!" dedi. Hükümdar, benden başka birşey dile , dedi. Kadın, dileğim budur, deyip ısrar etti. İsrar edince de hükümdar: "Yahya'nın kanı senin olsun." dedi. Kadın da muhafızlarını Yahya'ya gönderdi. Yahya, mabedinde

namaz kılıyordu. Ben de yanı başında namaz kılmaktaydım. Muhafızlar onu boğazlayıp kanlı başını bir leğene koyarak hükümdarın karısına götürdüler.²⁰⁰

Zekeriyya oğlu Yahya (a.s.)'nın öldürüldüğü yerin Mescid-i Aksa mı, yoksa başka bir yer mi olduğu hususunda ihtilaf edilmiş ve bu hususta iki rivayet varid olmuştur: Sevrî'nin rivayetine göre Atiyye oğlu Şenine şöyle demiştir: "Mescid-i Aksa'nın yanındaki kayalığın üzerinde yetmiş peygamber öldürülmüştür. Bunlardan biri de Zekeriyya oğlu Yahya'dır."²⁰¹

Ebu Ubeyde Kasım b. Selam, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Buhtün-Nasr, Şam'a geldi. Orada Yahya b. Zekeriyya'nın fokurdamakta olan kanı ile karşılaştı. Bu durumu sorunca kendisine meseleyi anlattılar. O da 70.000 kişiyi öldürünce Yahya'nın kanı durdu ve sakinleşti.²⁰²

"El-Müstaksa fi Fezaili'l-Aksa" adlı eserde Hafız İbn Asakir, Muaviye'nin azadlısı Kasım'm şöyle dediğini rivayet eder: Şam hükümdarı Hedar b. Hedar idi. Oğlunu, Sayda kraliçesi Eril ile evlendirdi. Bu kraliçe, onun kardeşi kızı idi. Şam'daki hükümdar çarşısı, onun emla-kindendi. O eski bir kuyumcuydu. Kocasını onu, üç talakla boşamaya yemin etmişti. Boşadıktan sonra ona tekrar geri dönmek istedi. Bunun fetvasını Zekeriyya oğlu Yahya'dan istedi. Yahya da: "Senden başka bir kocayla evlenip boşanmadıkça o kadın sana helal olmaz." diye fetva verdi. Bunun üzerine kadın, Yahya'ya kin beslemeye başladı. Hükümdardan, anasının işaret etmesiyle Yahya'nın başını istedi. İlk etapta hükümdar bu isteği kabul etmedi, sonra kabul etti. Yahya'yı öldürecek olan celladı ona gönderdi. Yahya, Cibron mescidinde namaz kılmakta idi. Cellat o vaziyette iken onun başını vurarak hükümdarın huzuruna getirdi. Tepsi içindeki baş ona: "Karın başka bir kocayla evlenip ondan boşanmadıkça sana helal olmaz!" diyordu. Kadın tepsiyi alarak başının üzerine koydu ve anasının yanına getirdi. Baş ona da aynı şeyleri söyledi. Bunun üzerine kadının ayakları yere gömüldü. Sonra böğürlerine kadar yere gömüldü. Anası feryad etmeye, cariyeler de bağırmaya ve kendi yüzlerini tokatlamaya başladılar. Sonra omuzlarına kadar yere gömüldü. Bu vaziyette anası, cellada emir vererek kızının boynunun vurulmasını emretti ki, ileride başı ile avunup dursun. Cellat, kızın başını vurdu. Yer de onun geri kalan gövdesini yuttu. Hepsi zillete düşüp yok oldular. Yahya'nın kanı, Buhtün-Nasr'm gelişine kadar yerde

²⁰⁰ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, C.II, s. 90.

²⁰¹ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, C.II, s. 91.

²⁰² İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, C.II, s. 91.

kaynamaya devam etti. Buhtün-Nasr da onun için 75.000 kişiyi öldürdü.²⁰³ İbn Kesir'in kitabına aldığı ve israiliyattandır dediği bir rivayet vardır. Rivayet şöyledir:

-Ebu Nuaym Hafız el-İsfahani, Ahmed bin Ebi'l-Havari'den rivayet etti ki Ebu Süleyman'ın şöyle dediğini işitmiş: Meryem oğlu İsa ile Zekeriyya oğlu Yahya yürümek üzere dışarı çıktılar. Yürürlerken Yahya, bir kadına çarptı. İsa ona dedi ki: Ey teyze oğlu bugün öyle bir günah işledin ki ebediyen affedilmeyeceğini zannederim. Yahya, "işlediğim günah nedir ey Teyze oğlu?" diye sorunca İsa: "Bir kadına çarptın." dedi. Yahya, "vallahi ben bunun farkında bile değildim." deyince İsa şöyle dedi: "Subhanallah! Bedenin benimle beraber ama ruhun nerede?" Yahya şöyle cevap verdi: "Ruhum arşa bağlıdır. Şayet kalbim Cebrail dahi rahat bulsa, ben bir göz açıp kapayacak süre zarfında bile Allah'ı tanımamış ve bilmemiş olduğumu zannederim. İbn Kesir şöyle diyor: Bu rivayette bir gariplik vardır ve de İsrailiyattandır.²⁰⁴

B-Tefsir Kitaplarında Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.)

1-Tefsir Kitaplarında Hz. Zekeriyya

1)Bu, Rabb'inin, kulu Zekeriyya'ya rahmetini anıştır.²⁰⁵

Lafzen, " Kulu Zekeriyya'ya Rabbinin rahmetine dair bir anma /hatırlatma" İncillerde yer alan ve Kur'an tarafından da nakzedilmeyen anlatıma göre Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem Hz. Zekeriyya'nın karısı Elisa'nın yeğenydi.²⁰⁶

2)O, Rabb'ine gizli bir seslenişle yalvarmıştı.²⁰⁷ Duanın faziletini iki hadis ne güzel açıklamaktadır:

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Dua ibadetin özüdür."²⁰⁸

"Allah Teala indinde duadan daha şerefli bir şey yoktur."²⁰⁹

O, Rabb'ine insanların gözünden ve kulağından uzak bir yerde ve içten yalvarıyor. Samimiyetini ifade eden bir yalnızlık havasına giriyor. Yüce Yaradanına omzundaki yükün ağırlığını belirtiyor. İçine sıkıntı veren durumu anlatıyor ve hakka yakın olan, hakka bağlanan bir kul havası içerisinde sesleniyor. "Rabb'im"... araya

²⁰³ İbn Kesir, **el-Bidaye ve'n-Nihaye**, C.II, s. 92.

²⁰⁴ İbn. Kesir, **el Bidaye ve'n Nihaye.**, , C.II s.86

²⁰⁵ Meryem 19/2.

²⁰⁶ Karşılaştırma için Bkz., Luka1/36 ile Esed, Muhammed, Kuran Mesajı; meal tefsir çev: Cahit Koytak Ahmet Ertürk, İstanbul, 1997, s. 608.

²⁰⁷ Meryem 19/3.

²⁰⁸ Tirmizî, Ebu İsa bin İsa bin Sevre, **Sünen**, Davat, 1; İbn Mace, Hafız Abdullah Muhammed bin Yezid, **Sünen**, Dua, I.

²⁰⁹ Tirmizî, **Sünen**, Davat, 1.

hiçbir vasıta koymuyor. Hatta kelimenin sonuna nida harfini bile yerleştirmiyor. Şüphesiz ki Rabb'im onu görür ve duyar. Dua ve nida harfine hiç ihtiyaç yoktur. Ama sıkıntıya düşen kul bu sıkıntısını açıklamakla rahatlar ve içini dökmek ister. Kullarına çok merhametli olan Yüce Allah beşer fitratındaki bu inceliği çok iyi bildiğinden kullarının kendisini çağırmasını ve içlerine sıkıntı veren şeyleri bir bir dökmelerini, böylece dua etmelerini ister.²¹⁰

Dua, daha ziyade, ruhun iç aleme doğru bir gerilimine benzemektedir. Umumiyetle dua, bir şikayetten, bir ıstırap çılgılığında, bir yardım dilemeden ibarettir. Bazen her şeyin üstünü ve ezeli aslisinin huşu içinde bir nevi teması olmaktadır. Duayı, ruhun Allah'a yükselişi şeklinde de tarif etmek mümkündür.²¹¹

Dua kavramı, isticâbe ile correlation (karşılıklı ilişki) halindedir. Yalnız dua, sözlüdür. İsticabe ise sözlü değil fiildir. Kur'an'da bizzat Allah, insan kendisine dua ettiği zaman O'nun duasına cevap vereceğini açıklamaktadır. Rabb'iniz: " Bana dua edin, size cevap vereyim" dedi. Kuran, isticabe fikrine o kadar büyük önem verir ki, duaya cevap vermemeyi, sahte tanrılığın en belirgin işareti sayar. Kafirlerin Allah'tan başka taptıkları tanrılar, onların dualarına cevap veremezler, ibadet edenleri kendilerine ne kadar yalvarsa da onlara karşılıklı bulunmazlar. Onlar kafirlerin dualarını işitmezler, işitseler bile cevap vermekten âcizdirler. İnanmayanların duası sadece boşa gider. "eğer onlara dua etseniz, sizin duanızı işitmezler, işitseler dahi size cevap veremezler."²¹²

Hz. Zekeriyya'nın duasından şu ibretler alınabilir:

a) Duasını Gizli Yapması

Ebu's-Suud'un beyanına göre, Hz. Zekeriyya duasında hüsn-ü edebe riayet etmiştir. Zira Cenâb-ı Hakk'a nisbetle gizli ve âşikar her türlü dua müsavi olduğu halde, ihlaslı, riyâsız ve insanların zemminden hâli olmasını nazarı itibara alarak duanın gizlisini ihtiyar etmiştir.²¹³

b) Duada ihtiyarlığını şefaathçi olarak arz ederek kuvvetli bir vesileye yapışması.

Görüldüğü gibi Hz. Zekeriyya, Cenabı Hakka asıl maksadını açıklamadan önce şu üç hususu arzetmiştir:

²¹⁰ Kutub, Seyyid, *Fî Zilali'l-Kur'an*, İst., Müt: İ. Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa, tsz., C. IX, s. 492-493.

²¹¹ Carrel, Alexis, *Dua*, Çev.,M. Alper Yüçetürk, İst., 1967, s. 28.

²¹² Fatır, 35/14; bkz. İzutsu, Toşhikiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev: Süleymn Ateş, tsz., İst. 248.

²¹³ Hz. Zekeriyya'nın duasını gizli yapmasındaki diğer hikmetler için bkz. Mehmet Vehbi, *Hülâsatü'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, İst., 1966-, C. 8, s. 3187.

a-Kemiklerin Zayıf Olduğunu; bununla, ihtiyarlıktan artık iyice yol aldığını, kabir kapısına doğru yaklaştığını ifade etmek istiyordu.

b-Başındaki saçlarının ihtiyarlığa alâmet olan beyazlığının, ateşin alevi gibi alevlendiğini ve tamamen siyahlığın gittiğini.

c-Daha evvel yaptığı duaların Dergâh-ı Uluhiyette reddolunmadığını.

Şimdiye kadar yaptığı bütün duaları Cenâb-ı Hakk tarafından kabul edilmişti. Şimdi ise fazla ihtiyaç içinde, kudret ve kuvveti kalmamış bir halde dua ediyordu. Böylece bir duanın kabulü, Cenabı Hakk'a daha layıktı.²¹⁴

Hz. Zekeriyya , duasının kabul olması için çok kuvvetli bir vesileye yapışmıştı. Çünkü imanlı bir ihtiyarlık , Allah katında çok makbul bir vaziyettir. Allah'ın merhametinin en ziyade celb edildiği vakit, imanlı kimselerin ihtiyarlık vaktidir. İşte Hz. Zekeriyya, bu sırrı keşf ettiği için, Dergâh-ı İlâhîde ihtiyarlıkta aczini ve zaafını duasının kabulüne vesile ve şefaathı yapmıştır.²¹⁵

3) Rabb'im, demişti. Ben, bende kemik gevşedi; baş, ihtiyarlık aleviyle tutuştu. Rabb'im, sana dua ile hiçbir zaman bahtsız olmadım. (her dua ettikçe kabul buyurdun beni istediğimden mahrum etmedin.)²¹⁶

4) Doğrusu ben arkamdan yerime geçecek yakınlar(ımın iyi hareket etmeyecekler)inden korktum. Karım da kısır(âkir). (Ne olur) katından bana yerime geçecek bir veli lütfet.²¹⁷

Akir: hayız ve nifastan kesilmiş çok ihtiyar bir kadının hamile kalması da adete aykırı bir şeydir. Şu halde Yahya, Cenabı Allah'ın adete aykırı şeyler yaratabileceğine fiilen bir şahittir.²¹⁸

Bu bölümün en önde gelen amacı Hıristiyanların, Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu kabul edip ona karşı ibadet ederek yaptıkları hatayı anlamalarını sağlamaktır. Hz. Yahya'nın (a.s.) mucizevi doğumu da onların bu yanlış anlayışlarını savunmalarına karşı bir delil olarak Kur'an'da anlatılıyor. Hz. İsa'nın (a.s) mucizevi doğumu onu ilah olarak kabul etmeye bir yol açmamalıdır. Çünkü aynı ailede yetişen ve çok değişik bir şekilde yetiştirilen Hz. Yahya bir mucize sonucu dünyaya gelmiştir.²¹⁹

²¹⁴ Mehmet Vehbi, a.g.e., C. 8 s. 3188.

²¹⁵ Dikmen, Mehmet, **Peygamberler Tarihi**, İst., tsz., s. 510.

²¹⁶ Meryem 19/4.

²¹⁷ Meryem 19/5.

²¹⁸ Alûsi, Ebu'l-Fadl Şihabuddin es-Seyyid Mahmut el-Vasi el-Bağdadi, **Ruhu'l-Meani**, Beyrut, 1993, C.III, s. 240.

²¹⁹ Mevdûdi, **Tefhimü'l Kur'an**, C. I, s. 223.

5) Ki (o), bana ve Yakup oğullarına mirasçı olsun. Rabb'im onu beğendiğin bir insan yap. ²²⁰

6) (Allah buyurdu) : Ey Zekeriyya, biz sana bir oğul müjdeleriz, adı Yahya'dır. Daha önce hiç kimseyi ona adaş yapmadık. (ondan önce kimseye bu adı vermedik)²²¹

Lafzen "Daha önce hiç kimseyi O'na adaş kıldık "Yahya ismi" o yaşayacak." Yani manevi erdemleriyle hep canlı ve diri kalacak her zaman hatırlanacak demektir; bu ismin onun için Allah tarafından bizzat seçilmesi ilahi söze/vaade eş değer müstesna bir paye idi.²²²

Allah, Zekeriyya'nın adını ve hatırasını yaşatmak için oğluna Yahya adını verdi. Ve ondan daha önce hiç kimseye bu ismi vermedi. Ancak bir oğul terk ederek geçip giden Zekeriyya'nın hatırasını, oğlu Yahya'ya bu ismi vermekle O'nun Nebilik vesair sıfatlarını Yahya'da birleştirmiş oldu. İşte bu sebeple O'na Yahya adını taktı.

Şu hale göre O'nun adı olan bu Yahya ismi zevki ilimlerden bir ilim gibi oldu. (Yani Yahya hem bir isim, hem de hayat timsalini ifade eden zevki bir mefhumdur.)²²³

7) (Zekeriyya) : "Rabb'im dedi, benim nasıl oğlum olur? Karım da kısırdır. Ben ise ihtiyarlığın son sınırına vardım."²²⁴

İbn-i Cerir'in Meryem suresinin sekizinci ayetinin tefsirinde naklettiği rivayet Peygamberleri küçümseyen ve nübüvvetlerinde şüpheye düşüren şeyler kabilindedir.

"Dedi: Rabb'im, benim için oğul nasıl söz konusu olur? Karın doğurganlığını yitirmiştir, bense yaşlılığın gerçekten en ileri basamağına ulaştım"²²⁵

"Musa bin Harun bana rivayet etti ve dedi ki: Amr bana rivayet etti ve dedi ki: Esad, es-Suddi'den bize rivayet etti. es-Suddi şöyle dedi: Cebrail Zekeriyya'ya seslendi. "Allah seni, ismi Yahya olan bir erkek çocukla müjdeliyor. Daha önce ona hiç kimseyi adaş yapmadık. Zekeriyya nidayı işitince Şeytan yanına geldi ve 'Ey Zekeriyya! İşittiğin ses Allah'tan değildir. Şeytandan gelmektedir. Seninle alay ediyor. Allah'tan gelmiş olsaydı, Allah bunu diğer şeyleri vahyettiği şekilde vahyederdi' dedi. Zekeriyya da şüpheye düştü ve "Benim için oğul nasıl söz konusu olur" dedi."²²⁶

²²⁰ Meryem 19/6.

²²¹ Meryem 19/7.

²²² Esed, a.g.e.s.607-608.

²²³ Muhyiddin-i Arabî, **Fususu'l-Hikem**, çev. Nuri Gençosman, Ankara, 1964, s.333-334

²²⁴ Meryem 19/8.

²²⁵ Meryem 19/8.

²²⁶ Taberî, Ebu Cafer bin Cerir, **Camiu'l-Beyan an Tevil-i Âyi'l-Kur'an**, Beyrut, 2001, C. III, s. 304 vd.

es-Suddi'nin zikrettiği şeyin asılsız batıl bir şey olduğu kapalı değildir. Çünkü bir peygamberin Allah'ın kendisine vahyettiği bir şeyde şüpheye düşmesi kesinlikle mümkün değildir. Tersine olursa hem kendisine hem de vahiy diye iddia ettiği şeye güven gider. Sonra şeytan nasıl oluyor da Zekeriyya'nın kalbine hakim olabiliyor? Zir Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Benim kullarım aleyhine senin elinde hiçbir güç olmayacak. Azgınlardan seni izleyenleri müstesna.”²²⁷

Zekeriyya, Allah'ın kullarından değil miydi? Yoksa onlardandı da azgınlardan mıydı? Maazallah! O, şeytan ve hilelerinden korunmuş bir kul ve bir peygamberdi.

Zekeriyya'nın “ Benim için oğul nasıl söz konusu olur.” sözüne gelince, bundan hayret ve şaşkınlık anlaşılır, yoksa şüphe değil... çocuğu olacağına şaşırmıştır. Çünkü karısı doğurganlık dönemini geçmiş, kendisi de oldukça yaşlanmıştır. Bu doğumun olamayacağı bir dönemdir. Bundan dolayı şaşırarak bu sözü söylemiştir. Yine bu yüzden hanımı Sare (Hz. İbrahim'in eşi)'de şaşırmıştır. Ve Kuranın haber verdiği göre şöyle demiştir: “Vay başıma dedi. Doğuracak mıyım ben? Kendim bir koca karı, kocam bir ihtiyar. Gerçekten şaşılacak şey bu.”²²⁸

Bundan dolayı melekler ona şu karşılığı vermişlerdi: “Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerindedir ey ev halkı! O, övülmeye layıktır, yücelerin yücesidir.”²²⁹

Hz. Allah'ın Zekeriyya'ya cevabı da şöyle olmuştu: “Allah, Rabb'in böyle buyurdu. Onu yapmak benim için çok kolaydır. Nitekim daha önce de sen hiçbir şey değilken seni yaratmışım.” dedi.²³⁰

Son derece açıktır ki Allah Teala'nın bu hitabı Hz. Zekeriyya'nın şaşırıp hayret etmesine bir cevaptır. Eğer İsraili rivayetin dediği gibi. Hz. Zekeriyya şüphe etmiş olsaydı, gelen cevap daha farklı olurdu.²³¹

8) (Evet) öyledir, dedi. Fakat Rabb'in: O bana kolaydır, daha önce sen hiçbir şey değilken seni de yaratmışım, dedi.²³²

²²⁷ Hicr 15/42.

²²⁸ Hud 11/72.

²²⁹ Hud 11/73.

²³⁰ Meryem 19/9.

²³¹ Zehebî, Muhammed es-Seyyid Huseyin, **Tefsir ve Hadiste İsrailiyat**, terc. Enbiya Yıldırım, Asiye Yıldırım, İst. 2003, s.115-116.

²³² Meryem 19/9.

9) “Rabb’im dedi, bana (çocuğumun olacağına dair) bir işaret ver.” “Senin işaretin sapasağlam olduğun halde tam üç gece (ve gündüz) insanlarla konuşmamandır.” Dedi.²³³

10) (Zekeriyya), mabetten kavminin karşısına çıkıp, onlara “Sabah akşam (Rabb’inizi) tesbih edin!” diye işaret etti.²³⁴

Âli İmrandan Geçen Ayetler

1-Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu. Onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Ve Zekeriyya’yı da o(nun bakımı)na memur etti. Zekeriyya O’nun yanına, mabede(Havra, Kilise, Sinagog, Cami v.b. ibadet etmek için yapılan bina)²³⁵ her girdiğinde yanında bir rızık bulurdu. “Ey Meryem, bu sana nereden? Derdi. (o da) “Bu Allah tarafından” derdi. Zira Allah dilediğine hesapsız rızık verir.²³⁶

İslam terminolojisinde “mihrap” bilindiği üzere cami ve mescitlerin ön tarafında imamın duracağı belli yerdir. Zikr-i cüz irade-i küll (bir kısmın söylenmesiyle o şeyin tümünü kastetme) yoluyla mescide, aynı şekilde en şerefli, en ileri mevkiye de mihrap denilir. Fakat burada mihrabdan maksad mescitte merdivenle çıkılır bir mahfel olduğu beyan ediliyor ki, Hz. Meryem, Zekeriyya (a.s.) tarafından buraya konulmuş ve burada muhafaza edilmişti.²³⁷

Zekeriyya O’nun yanına Ma’bede ne zaman girse beraberinde yiyecekler bulurdu; Meryem! Bu yiyecekleri nereden buluyorsun? Deyince de o “Bunlar Allah tarafından.. cevap verdi.²³⁸ İslam bilginlerinin büyük bir çoğunluğu bu olağanüstü olayı Hz. Meryem’in bir kerameti saymışlardır.²³⁹

Buna karşılık bazı müslüman çağdaş yazarlar bu ayetlerin doğru anlaşılmasından kaynaklanan yanlış bir telakki olabileceğini değerlendirir. Onlara göre ayetteki: “Allah katından...” ifadesine dayanarak, Hz. Meryem’in yanında bulunan yiyecekleri, doğrudan doğruya Tanrı’dan Cennet nimetleri olarak anlamak yanlıştır. Çünkü böyle ifadeler, Arapça’da da günlük dilde kullanılır ve her şeyin nihai noktada Tanrı’dan geldiğini ifade eder.²⁴⁰

²³³ Meryem 19/10.

²³⁴ Meryem 19/11.

²³⁵ Cilacı, Osman, **Dinler ve İnançlar Terminolojisi**, Damla Yay., İst., 2001, s. 224.

²³⁶ Âli İmran 3/37.

²³⁷ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, **Hak Dini Kur’an Dili**, C. II, s. 357.

²³⁸ Ali İmran 3/37.

²³⁹ Razi, **Mefatihü'l-Gayb** C: VI s. 282-285.

²⁴⁰ Yitik, Ali İhsan, **Kur’an’a göre Hz. Meryem**, DİB. Yay, Ankara, 2001, s.16

Hizmet etmek üzere Ma'bede adana çocuklar kendi işlerini kendi eline alıncaya kadar mabedde hizmette bulunup, ilim öğrenir ve arzularına uygun gelirse o görevde kalırlardı. Teamül böyleydi. Mabedin din adamları adanan bir kız çocuk olunca, onu mabedin hizmetine kabulde tereddüt ettiler. Ancak bu çocuğun bir vasiye ihtiyacı vardı. Zekeriyya'nın karısı Meryem'in teyzesi olması hasebiyle bakımını kendisi üstlenmek istedi. Diğer görevliler bunu kabul etmeyince kuraya başvuruldu. On dokuz görevli Ürdün nehrine gittiler ve Tevrat'ı yazmakta kullandıkları nehre bıraktılar. Kimin kalemi suyun yüzüne çıkarsa Meryem'in bakımını o üstlenecekti. Bu işi iki kere denediler ikisinde de Zekeriyya (a.s.) kazandı.²⁴¹

Hz. Meryem'in Hz. Zekeriyya'nın kontrolüne girmesi, Hz. Zekeriyya'nın Meryem'i üstlenmesi, sanki gelecekte babasız İsa'yı doğuracak bir bayanın bir peygamberin gözetimine verilmesi ortaya atılacak fitnenin önünü kesmek içindir.

Allah, Peygamberlerinden bir peygamberin Hz. Zekeriyya gözetimi altında katiyen yanlış bir yol tutması mümkün olmayan ve zina ihtimali mevcut olmayan tertemiz bir anneden, babasız bir çocuk dünyaya geliyor ve işte bu, Allah'ın kainattaki en büyük mucizelerinden birisini sergiliyor, inanan gönüllerin önüne bu temiz anneye karşı içinde kuşku duyanlar ve yanlış yorumlara düşenler için açık bir kapı bırakmıyor. Çünkü onun hayatı bu çocuğun gelmesinden önce de, sonra da her türlü kuşku ve şüpheden uzak ve son derece garantili bir Peygamberin gözetimi altında bulunuyordu.²⁴²

2-Orada Zekeriyya Rabb'ine dua etmişti. "Rabb'im demişti, bana katından temiz bir nesil ver. Sen duayı işitensin!"²⁴³

3-Zekeriyya mabette durmuş namaz kılarken melekler ona: "Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler diye ünlediler."²⁴⁴

4-"Dedi ki: Rabb'im, bana ihtiyarlık gelip çatmış, karım da kısır iken benim nasıl oğlum olur? (Allah) öyle (ama) Allah, dilediğini yapar. dedi."²⁴⁵

5- "Rabbim, o halde bana (oğlum olacağına dair) bir alamet ver!" dedi. (Allah) buyurdu ki: "Senin alametin üç gün insanlarla işareten başka konuşmamandır; Rabb'ini çok an, akşam sabah (onu) tesbih et!"²⁴⁶

²⁴¹ Sofoğlu Cemal, **Kur'an-ı Kerim'e Hadislere göre Hıristiyanlık**, DİB. Yay. Ankara, 2001, s.30

²⁴² Ebu Zehra, Muhammed, **Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar** Çev. Akif Nuri, Fikir Yay: 10, İstanbul, 1978, s:29

²⁴³ Âli İmran 3/38.

²⁴⁴ Âli İmran, 3/ 39.

²⁴⁵ Âli İmran 3/40.

Hiz. Zekerriyya'nın üç gün boyunca sadece işaret dili ile konuşmasının sebebi hakkında çeşitli yorumlar yapılmıştır. Katâde'ye göre Zekerriyya meleklerin müjdesinden sonra eşinin hamile kaldığına ilişkin bir alameti işaret talebinde bulunduğu için, Allah tarafından cezalandırılmıştır. Bu ceza neticesinde konuşma kabiliyeti dumura uğrayıp lal olmuştur. Buna benzer bir başka yoruma göre ise Allah Zekerriyya'nın söz konusu talebine karşılık O'nun konuşma melekesini işlevsiz kılmış, bu yüzden O da işaret dili ile konuşmak zorunda kalmıştır.²⁴⁷

Kendisi bir Mu'tezili müfessir olan İsfahani ise şöyle der: Kanaatimizce bu iki yorum İncil kaynaklıdır bu gerçeği tam olarak tespit etmek için Luka İncilinin birinci babındaki ifadelerin okunmasının kafi geleceğini söyler.²⁴⁸

İsfahani, İncil kaynaklı yorumlara itibar etmemiştir. Ona göre Âli İmran 3/41 ayetindeki "Senin alametin üç gün insanlarla işaretten başka türlü konuşmamandır." ifadesini şöyle izah etmek gerekir: "Senin işaretin üç gün boyunca konuşmamandır; yani sen üç gün boyunca konuşmamak, onlardan ve dünyadan sarf-ı nazar ederek sırf zikir, tesbih ve tehlil ile meşgul olmak ve Allah'ın sana bahsettiği en büyük Lütüftan (Hz. Yahya) dolayı O'na şükretmekle mükellefsin, zikir esnasında bir şeye ihtiyacın olursa bunu işaret diliyle iste. Görüldüğü gibi, İsfahani, Hiz. Zekerriyya'nın işaret diliyle konuşmasını diğer müfessirler gibi dilsiz kılınmak ya da lal olmak şeklinde değil, Allah'a ibadet, zikir ve tefekkürle meşgul olmayı ifade eden bir manevi işaret olarak yorumlamıştır. Razi, İsfahani'nin bu yorumunu "Bence bu yorum güzel ve makuldür." diye nitelemiş ve Ebu Müslim, tefsirde güzel yorumları olan ve manadaki inceliklere ve nüktelere çokça temas eden biridir." diye övmüştür.²⁴⁹

Kur'an ve İnciller'e göre işaretle konuşma Hiz. Zekerriyya'da da vuku bulmuştur. Olay Kur'an'da şöyle anlatılır: Hiz. Zekerriyya çok yaşlanmışken Allah'tan bir çocuk talep etti. Melek onun dileğinin kabul edildiği müjdesini getirince Hiz. Zekerriyya çocuğunun olacağına dair Allah'tan bir alamet istedi. Allah da senin alametin üç gün insanlarla işaretten başka türlü konuşmamandır.²⁵⁰ Rabb'ini çok an ve tesbih et dedi.

²⁴⁶ Âli İmran 3/41.

²⁴⁷ Beğavî, Ebu Muhammed Huseyin bin. Mesud, **Mealimu't-Tenzil**, nşr. Halit Abdurrahman el-Akk, Mervan Suvar, Beyrut, 1995, C.I,s. 300.

²⁴⁸ Luka 1/18-22.

²⁴⁹ Öztürk, Mustafa, **Kur'an'ın Mutezili Yorumu**, Ebu Müslim el-İsfahani Örneği, Ankara, 2004, s.210-211.

²⁵⁰ Razî, **Mefatihü'l-Ğayb**, C.XV. s. 295-296.

Bunun üzerine Zekeriyya mabedden kavminin karşısına çıktı ve onlara sabah akşam (Rabbimizin) sınırsız kudret ve yüceliğini anın diye işaret etti.

Yukarıda geçen ayette ‘işaret’ diye tercüme edilen sözcüğün karşılığı ‘remiz’dir. Bu kalıbıyla dilimize geçmiş olan bu kelime Arapça’da ses çıkarmadan, iki dudak, göz, kaş ve elle işaret anlamında kullanılır. Bu kelime Kur’an’da sadece burada geçmiş ve göz, kaş ve elle işaret anlamında kullanılmıştır.²⁵¹

Ebu Müslim’e göre (Razi tarafından kabul görerek nakledilmiştir.) Hz. Zekeriyya’ya sadece üç gün süresince hiç kimse ile konuşmaması emredilmişti. Yoksa yeni Ahid’in²⁵² rivayetindeki gibi dilsiz kılınmış değildi. O halde kastedilen “ İşaret sırf manevi niteliklidir ve Hz. Zekeriyya’nın kendini tamamiyle ibadete ve tefekküre adanmasında ifadesini bulmaktadır.²⁵³

6-“Sana (Hz. Meryem hakkında) aktardığımız bu bilgiler gaybi haberlerdendir; zira onlar Hz. Zekeriyya’nın da içinde bulunduğu din adamları içlerinden hangisinin Hz. Meryemin hamisi olacağını belirlemek için) kalemlerini attıklarında sen onlarla birlikte değildin ve yine onlar (bu konuda) bir birleriyle çekiştiklerinde de yanlarında yoktun.”²⁵⁴

Bu ayette geçen “kalemleri atmak” tabiri çeşitli yorumlara konu olmuştur. Müfessirlerin ekseriyetine göre “kalem”lerden maksat, Hz. Zekeriyya’nın da içlerinde yer aldığı din adamları zümresinin Tevrat ve diğer kitapları yazdıkları kalemlerdir. Rivayete göre Hz. Meryem’in hamisi olacağıyla ilgili tartışmanın sonunda kura çekmeye karar verilir. Bu kura karar çerçevesinde kalemler nehre atılacak ve kimin kalemi suyun üzerinde sabit kalırsa, bir rivayete göre de suyun akışı istikametinin tersine giderse, o zatın Hz. Meryem’in hamisi olmasına rıza gösterileceği noktasında anlaşmaya varılır. Nihayet kalemler suya atılır ve sadece Hz. Zekeriyya’nın kalemi suyun üzerinde sabit kalır veya akan suyun aksi istikametine doğru yol alır. Bunun üzerine Hz. Zekeriyya Meryem’in hamisi olur.²⁵⁵

İsfahani, bu rivayetlere atıfta bulunmaksızın, kalemleri atmak tabirini ihtilaflı bir konuda kura çekmek şeklinde anlamlandırmıştır. Buna göre ayette sözü edilen kimseler

²⁵¹ Kara, Necati, **Bir Bildirişim Dizgesi Olarak Beden Dili**, Yüzüncü Yıl Üniv. İlahiyat Fak. Kur’an ve Dili Sempozyumu, Van, 2001, s.436.

²⁵² Luka 1/20-22.

²⁵³ Esed Muhammed, **a.g.e.**, s.96-97.

²⁵⁴ Âli İmran 3/44.

²⁵⁵ İbn Kesir, Ebu’l-Fida İmadu’d-Din İsmail bin Şihabuddin Ömer, **Tefsiru Kur’ani’l-Azim**, Beyrut, 1983, C.I, s. 363.

üzerlerinde isimleri yazılı olan nesnelere kura çekmişler ve Hz. Meryem'in hamisi olma görevini kura da ismi çıkan kişiye (Hz. Zekeriyya) tevdi etmişlerdir. Nitekim Allah, Saffat suresi 37/141. ayette de "sonra kura çekildi ve O (Hz. Yunus) bu kurada kaybedenlerden oldu" buyurmuştur. Aslında burada sözü edilen kalem atma hadisesi, arapların kumarda kazanılan devenin etini paylaşmak için çektikleri fal oklarına benzemektedir. Burada paylaşılan et parçalanıp hisselerine bölüdüğü için "kalemler" diye tesmiye edilmiştir. Nitekim bir şeyi parçalayan kişi "onu bölüp parçaladım" anlamında "kalemtuhu" sözünü telaffuz eder. Bu yüzdendir ki yazı yazmaya yarayan alete de kalem denilmiştir.²⁵⁶

Enbiya Suresindeki Ayetler

1-"Zekeriyya'ya da (lütfettik). Rabb'ine: Rabb'im beni tek bırakma (bana bir çocuk ver. Ama vermesen de gam yemem. Çünkü) sen, varislerin en iyisisin (her şeyim sana kalacaktır) diye dua etmişti."²⁵⁷ Bu ayetin tefsirinde Sabuni, Alusi'den şunu nakleder: Bu ayetteki "sen varislerin en iyisisin" ifadesi Yüce Allah'a ebediyet sıfatıyla bir övgü içermekte ve her şeyin yok olacağına ve Allah'ın baki kalacağına bir işaret vardır.²⁵⁸

2-"O'nun duasını da kabul ettik. Ona Yahya'yı armağan ettik. Eşini de kendisi için ıslah ettik (çocuk doğurmaya elverişli bir hale getirdik.) Gerçekten onlar hayır işlere koşarlar, umarak ve korkarak bize dua ederlerdi ve bize derin saygı gösterirlerdi."²⁵⁹ Sabuni, "eşini de kendisi için ıslah ettik" ifadesinin: "Eşi kısır olduğu halde doğurgan bir hale getirdik" anlamında olduğunu ifade etikten sonra İbn Abbas'tan şunu nakleder: "eşi kötü ahlaklı ve kocasına karşı dili uzundu buna karşılık biz onu güzel ahlaklı hale getirdik."²⁶⁰

En'am Suresinde geçen ayetler

1-Zekeriyya, Yahya, İsa ve İlyas'a da (yol göstermiştik). Hepsi iyilerden idiler.²⁶¹

Zekeriyya ailesi Kur'an'ın medhine mazhar olmuş mesud ve şerefli bir ailedir. Bu aile, K. Kerim'de aşağıdaki şu güzel hasletlerle tavsif edilmektedir:

²⁵⁶ Öztürk, Mustafa a.g.e., s. 212-213; Bkz. Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, C. VI, s.309.

²⁵⁷ Enbiya 21/89.

²⁵⁸ Sabûnî, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefasir*, Beyrut, tsz., C.II, s. 274.

²⁵⁹ Enbiya, 21/90.

²⁶⁰ Sabûnî, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefasir* . C.II, s. 274.

²⁶¹ En'am, 7/85.

1) Hz. Zekeriyya'nın duasına icabet edildiği, Yahya isminde salih bir oğul ihsan edildiği.²⁶²

2) Hz. Zekeriyya'nın zevcesinin ıslah edildiği.²⁶³

Bu ıslah; artık ihtiyarlık yaşına gelmiş, çocuk getirme imkanını kaybetmiş bir kadına, çocuk doğurmaya kabiliyet vermek ve dini konularda kocasına itaatli kılmak, ahlâkını güzelleştirmek suretiyle olmuştur.

“Eşini de salih kıldık” 1-Cenabı Hak hanımını, adete göre mania teşkil eden her şeyi ondan izale etmek suretiyle, doğum yapmaya müsait ve uygun hale getirdi. Bu mana kıssaya daha uygundur. 2-Allahu Teala O'nun huyunu güzelleştirdi, ıslah etti. Çünkü o daha önce sert bir dile sahip idi ve Zekeriyya (a.s.)'a sıkıntı veriyordu Cenabı Hak da bunu Zekeriyya (a.s.)'a vermiş olduğu nimetler cümlesinden saymıştır. 3-Allah O'nu dinde ıslah edici kıldı. Çünkü O'nun dini bakımdan salih kılınması Hz. Zekeriyya'nın (a.s.) Allah'a davet edici oması konusunda O'nun en büyük destekçilerinden olmuştur. Buna göre Zekeriyya (a.s.) Rabb'inden sanki gerek dini gerekse dünyevi hususlarda bütün çoluk çocuğunun yardımını talep etmiş gibidir. Bu da sanki zahire en yakın olan manalardan birisidir. Çünkü “Allah falancayı ıslah etsin” denildiğinde, bu sözden umumi olarak din ile ilgili husus anlaşılır.²⁶⁴

3) Zekeriyya ailesinin hayırlı işleri yapmakta sür'at gösterdikleri; Allah'ın sevabından ümitvar, azabından da her zaman korkar olarak dua ettikleri.²⁶⁵

Hayırda Sürat: İnsan, bu dünyaya misafir olarak gelmiştir. Kendisine verilen bu kısacık ömür sermayesi ile ebedi bir saadeti ve hayatı kazanmak vazifesiyle muvazafaftır. Bu da ömür dakikalarını hayra ibadete, Allah'ın rızasını celbedecek işlere sarfetmekle mümkün olur. Binaenaleyh, her mümin hayırlı amelleri çok çok işlemek ve böylece ömür sermayesini bakileştirmekte süratli davranması matlubtur.

Cenabı Hak, Zekeriyya ailesinin bu hasletini zikrederek, ehl-i îmânıhayırda müsabakaya teşvik etmektedir. Aynı zamanda bu vasfın, duanın kabulüne vesile olduğunu da zikretmektedir.

Havf ve Reca Muvazenesi: Müminlerin mutlak ümitsizlikten ve gafletten kurtulmaları için, ibadet ve taatlarında devamlı havf ve reca arasında bulunması lazımdır. Daima ümit ile yaşamak insanı azaptan emin olmaya, amelini beğenmeye,

²⁶² Enbiya 21/90.

²⁶³ Enbiya 21/90.

²⁶⁴ Razi, Fahrettin, **Mefatihü'l-Ğayb**, C. XVI, s. 223.

²⁶⁵ Enbiya 21/90.

yeterli görmeye ve gaflete sevkeder. Daimi korku hali ise, rahmeten meyas eder; hayra şevki kırar. “artık ne olursa olsun” dedirterek tamamen dalalete düşmeye sebep olur.Şu halde müminin şe’ni; ibadet ve taatlarında daima havf ve reca ortasında bulunmaktır. İşte bu hikmetten dolayı, K. Kerim, devamlı olarak terğibten sonra terhibi getirmiş, iyileri methettikten sonra hemen facirlerin zemmine geçmiştir.²⁶⁶

4) Allah’a karşı mutlak bir huzu ve huşu içinde oldukları.²⁶⁷

Yine Hz.Zekeriyya ile ilgili Dürrü’l Mensur’da 2 hadis mevcuttur. Bu hadisleri hadis kaynaklarında bulamadığımız için buraya almayı uygun gördük.

İbn Abbas dedi: “Zekkeriyya bin Dan (Ebu Yahya), Beytu’l-Makdis’te vahiy yazan peygamberlerdendi.²⁶⁸

Hasan, Resulullah’ın şöyle buyurduğunu nakleder: “Allah kardeşim Zekeriyya’ya rahmet etsin, onun mirasçısı olmadı.”²⁶⁹

2-Tefsir Kitaplarında Yahya (A.S.)

Kuranı Kerim Hz.Yahya’dan çok kısa bahseder. Bunun için Hz.Yahya’nın hayatı ile ilgili ayetler çerçevesinde açıklamalarda bulunulacaktır. Kur’an’da Hz.Yahya ile ilgili olarak; Hz.Zekeriyya’nın bir oğul istediği ve Allah(c.c)’in duasını kabul kabul ettiği dile getirilmiştir. Kur’anı Kerim bu konu hakkında şöyle buyurur: Zekeriyya’ya da(lütfettik) Rabbine: Rabbim, beni terk bırakma(bana bir çocuk ver ama vermesen de gam yemem çünkü)sen varislerin en iyisisin (herşeyim sana kalacaktır) diye dua etmişti.²⁷⁰

Kur’an’da Hz.Zekeriyya’ya bahşedilen çocuğun isminin de Allah tarafından konulduğundan bahsedilir. Şöyle buyuruluyor: O’nun da duasını kabul ettik ona Yahya’ yı armağan ettik.²⁷¹

Kur’an’ı Kerim ayrıca Hz.Yahya’nın üstün vasıflara sahip olduğunu zikreder. Bununla beraber kendisine bir kitabın ve daha çocuk iken hikmetin verildiğinden

²⁶⁶ Bkz. Dikmen, a.g.e., s. 516.

²⁶⁷ Enbiya 21/90.

²⁶⁸ Suyûti,Celeleddin, Abdurrahman b. Ebu Bekir, **ed-Durru’l-Mensur** , Beyrut, C.V s. 480.

²⁶⁹ Suyûti, **ed-Durru’l-Mensur** , C.V s. 480.

²⁷⁰ Enbiya 21/89.

²⁷¹ Enbiya 21/90.

bahseder: Ey Yahya, kitabı kuvvetle tut (onun emirlerine göre hareket et ve onunla hükmet) (dedik) ve ona çocuk iken hikmet verdik.²⁷²

Yine Allah tarafından Hz.Yahya'ya rahmet, acıma duygusunun verildiğini ve Hz. Yahya'nın günahlardan kendisini alıkoyduğu belirtilir: Katımızdan bir rahmet,[bir acıma duygusu]ve temizlik de (verdik; o günahlardan) korunan oldu.²⁷³

Hz Yahya'nın ana babasına itaatkar olduğu ve zorbalardan olmadığı açıklanmıştır. Ana babasına iyilik ediciydi baş kaldıran bir zorba değildi.²⁷⁴

Yine insanoğlunun belki de en fazla zorlandığı üç vakitte Allah'ın selametinin ve merhametinin yine bizzat Allah tarafından onun üstünde olduğu Kuranda açık bir şekilde beyan edilmiştir. Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kaldırılacağı gün ona selam olsun.²⁷⁵

Ayrıca kuran Hz.Yahya'nın Hz.İsa'yı tasdik ettiğinden, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber ve efendi olduğunu şöyle belirtir: Zekeriyya mabedde durmuş namaz kılariken melekler ona Allah sana Allaht'an bir kelimeyi doğrulayıcı efendi, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler diye ünlediler.²⁷⁶

Hz.Yahya'nın, Hz.Zekeriyya İsa ve İlyas [a.s]ile birlikte iyilerden olduğundan bahsedilir: Zekeriya Yahya, İsa ve İlyasa da [yol göstermiştik] hepsi iyilerden idi [ler].²⁷⁷

Kuran'da Yahya (a.s)'a verilen bazı nimetlerden bahsedilmektedir. Bunlar arasında O'na hikmet verildiği şöyle anlatılmaktadır: "Ey Yahya, kitabı kuvvetle tut (onun emirlerine göre hareket et ve onunla hükmet)" (dedik) ve ona çocuk iken hikmet verdik".²⁷⁸

Katımızdan bir rahmet (bir acıma duygusu) ve temizlik de (verdik o günahlarından) korunan oldu.

Hikmet

Hükm (Hikmet) şu anlamlara gelir: 1-Karar vermek. 2-Doğru fikirler oluşturmak. 3-İlahi kanunu yorumlama. 4- Soruları çözümlmek. 5-Allah'ın karar ve hüküm verme konusunda verdiği yetki.²⁷⁹

²⁷² Meryem 19/12.

²⁷³ Meryem 19/13

²⁷⁴ Meryem 19/14

²⁷⁵ Meryem 19/15

²⁷⁶ Ali İmran 3/39

²⁷⁷ Enam 6/85

²⁷⁸ Meryem 19/12

²⁷⁹ Mevdûdî,Tefhimü'l Kur'an C.III, s. 194

Hannan (kalp yumuşaklığı): Hemen hemen anne sevgisi ile eş anlamlıdır. Başka bir deyişle Yahya (a.s.) kalbinde Allah'a karşı bir çocuğun annesine duyduğu derin sevgiye benzer bir sevgi taşıyordu. Ayrıca Celaleyn Tefsirinde ise; hüküm yani hikmet kelimesi nübüvvete ve (bu) nübüvvetin Hz. Yahya'ya otuz yaşında iken verildiği açıklanmaktadır. Hannan kelimesi ise insanlara karşı olan merhametini dile getirmektedir.²⁸⁰

14)Ana babasına iyilik ediciydi başkaldıran bir zorba değildi.

15)Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kaldırılacağı gün ona selam olsun.²⁸¹

Ayeti kerimede sayılan bu üç vakit, insan için çok zorlu olan vakitlerdir. Çünkü bu vakitlerde insan, bir alemde başka bir aleme intikal etmekte, alışık olup ülfet peyda etmiş olduğu şeylerden ayrılmakta ve başka bir ortama geçmektedir. İntikal ettiği alemde nelerle karşılaşacağını bilmemektedir. Bu nedenle insanoğlu, anasının yumuşak rahminden çıkarken bağırarak, feryad-ü figan etmektedir. Sıkıntılarını ve kederlerini göğüslemek için bu dünyaya gelmektedir. Evet doğarken böyle bir halle karşılaşmaktadır.

Aynı şekilde bu dünyadan geçerken, âlem-i berzaha ve ebedi yurda intikal etmektedir. Köşklerle evlerden ayrılıp mezar sakinlerinin arasına ve ölümlerin meydanına geçmektedir. Orada da kıyametteki diriliş gününü haber verecek olan sura üfleyiş zamanını bekleyecektir. O zamanda ölümlerin kimi sevinç içinde dirilecek, kimi de mahzun olarak dirilecektir. Kimi zinde ve sevinçli halde, kimi de kırgın ve meksur bir vaziyette dirilecektir. Bir grup cennete, diğer bir grup da cehenneme yollanacaktır.

Bu üç durum, insan için çok zorlu olduğuna göre, Cenabı Allah bu durumların her üçünde de Yahya'ya selamet vermiş, onu esenliğe kavuşturmuştur. "Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kaldırılacağı gün O'na selam olsun."²⁸²

a)Kendisine Allah tarafından rahmet ve şefkat verildiği; günahlardan temiz ve uzak kalmasına yardım edildiği.²⁸³

b)Anne ve babasına her zaman ikram ve ihsanda bulunduğu; hiçbir zaman onların emirlerine muhalefet ederek isyanda bulunmadığı.²⁸⁴

²⁸⁰ Mahallî, Celaleddin Muhammed bin Ahmed ve Suyûfî, Celaleddin Abdurrahman bin Ebu Bekir, *Tefsiru'l-Celaleyn*, Daru'l-Kalem, Beyrut, tsz., s. 397

²⁸¹ Meryem, 19/15

²⁸² İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, C.II, s.84-85

²⁸³ Meryem 19/13

²⁸⁴ Meryem 19/14

c)Doğduğu, öldüğü ve dirildiği günlerde Allah tarafından selamete erdirildiği.²⁸⁵

İnsanların en çok dehşet ve vahşet duydukları, korktukları vakitler, doğduğu, öldüğü ve dirildiği vakitlerdir. İşte Cenabı Hakk bu vakitlerde Hz. Yahya'nın selamette kalacağını, vahşet duymayacağını bildirmiştir.²⁸⁶

d)Hz. Yahya zühd ve takvada, ibadet, ilim ve hilmde ve bütün din işlerinde zamanının en büyüklerinden olduğu için, Kur'an lisanıyla "seyyid" olarak tavsif edilmiştir.²⁸⁷

Seyyiden: bir efendi: Kur'an-ı Kerimde cömert, halim (yumuşak), batıla tenezzül etmeden güzel şekilde insanların rızasını, hoşnutluğunu alır, yaşıtlarına üstün, başkanlığa layık manalarda kullanılır

e)Kuvvet ve kudreti olduğu halde hiçbir kadına yanaşmadığı ve nefsin şehvânî isteklerinden hiçbirine zerre kadar meyiletmediği için "hasur" olduğu beyan edilmiştir.

Hasur; nefsin günahlardan şiddetle men'eden iffet sahiplerine denir. Binaenaleyh Hz. Yahya'nın son derece iffet sahibi olduğuna ayet delalet eder.²⁸⁸

Hasuran: gücü, kudreti varken, gerek kadın ve gerek diğer dünya şehvetlerinden nefsin son derece koruyan ve zapteden mücerret (soyut), namuslu, zahit, dünyayı terk eden.²⁸⁹ manalarına gelir.

C.Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.)

1-Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Hz. Zekeriyya

Tasavvufi eserlerde genellikle Hz. Zekeriyya'nın Yahudilerden kaçarken şehit edilişinden bahsedilir.

Feriduddin Attar, bu mevzuyu şöyle dile getirir:

Gönlü coşup köpüren, başına testere konulduğu halde hiç seslenmeyip susan Zekeriyya'yı,

Bir topluluk önünde leğen içindeki mum gibi zarı zarı başı kesilen Yahya'yı

Darağacından kurtulup Yahudilerden kaçan İsa'yı gör

Sonra bir de peygamberlerin ulusuna bak. Kafirlerden ne cefalar gördü, ne cevirilere uğradı!

Sen bu işi kolay mı sanıyorsun? Bu yolda en adi şey can vermedir.²⁹⁰

²⁸⁵ Meryem 19/15

²⁸⁶ Geniş bilgi için bkn: M. Vehbi, a.g.e., C. VIII, s.3198-3199

²⁸⁷ Ali İmran 3/39, M. Vehbi, a.g.e., C. II, s. 559

²⁸⁸ Ali İmran 3/39

²⁸⁹ Elmalılı, Tefhimü'l Kur'an C. II, s. 359

Zekeriyya peygamber edebi eserlerde genel olarak Yahudilerden kaçarken saklandığı ağaç ile birlikte zikredilir. Salık için bir timsaldir.

Yunus ile balık beni çekdi deme yutdı beni
Zekeriyya'yıla kaçdum Nuh'ıla tufandayıdum
Zekerya oldum kaçdum irdüm ağaca geçdüm
Kanum dört yana saçdum depem deldürüp geldüm²⁹¹

Harabi ise divanında şöyle der:

Bir mescide saktuk Meryem Anayı
Babasız doğurttuk orda İsa'yı
Bir ağac içinde Zekeriyya'yı,
Biçtirip kanımı rizan eyledik.

Beytul Mukaddes'de, Kudüs şehrinde
Nehri Şeria'da, Erden nehrinde
Tathir etmek için günün birinde
Yahya'yı İsa'yı üryan eyledik²⁹²

Kaygusuz Abdal ise şöyle der:
Zekeriya gibi bağrımdan deliben
Dolap için düzüttüler yarağı²⁹³

Şiri ise şöyle der:
Zekeryya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar²⁹⁴

²⁹⁰ Feruddin-i Attar, **Mantıku't-Tayr**, Çev. Abdalbaki Gölpınarlı, İst. 1992, C.1, s.15.

²⁹¹ Tatcı, Mustafa, **Yunus Emre Divanı**, İstanbul, Meb yayınları, 1997 C.1 S.173

²⁹² Kocatürk Vasfi Mahir, **Tekke Şiiri Antolojisi**, Ankara,1955, S.551.

²⁹³ Kocatürk a.g.e., S.36.

²⁹⁴ Kocatürk, a.g.e., S.421

2-Tasavvufi Ve Edebi Eserlerde Yahya (A.S.)

Mesnevi’de tasavvufi bir yaklaşımla Hz. Yahya’nın daha anne karnında iken Hz. İsa’ya secde etmesini şöyle ifade eder:

Yahya’nın annesi, çocuğunu doğurmadan önce Meryem’e gizlice dedi:

-“Senin karnında kitap sahibi ve haberdar peygamber olan bir padişahı kesin olarak gördüm.

-En anlayışlar sahibi! Ben seninle karşılaştıkça karnımda taşıdığım secde etti.

-Bu cenin, o cenine secde etti; secde etmesinden dolayı bedenimde ağrı oldu.”

-Meryem, “Ben de, içimde bu karnımdaki çocuktan bir secde gördüm” dedi.²⁹⁵

Bu Hikaye Üzerinde Güçlük Görmek

-Aptallar derler ki: “Bu hikayeyi çiz, çünkü yalan ve yanıltır.

-Zira Meryem, çocuğunu doğurma zamanında yabancılardan ve kendinden uzaktı.

-O tatlı sözlü, doğurmadıkça şehrin dışından içeriye hiç gelmedi.

-O’nu doğurunca o zaman onu kucağına aldı ve ailesinin yanına geldi.

-Yahya’nın annesi onu nerede gördü ki, bu sözü macera içinde O’na söylesin?

Tereddüdün Cevabı

-Gönül sahibi olan kişi ufuklarda görünmez olanın kendisi için hazır bulunduğunu bilir.

-Gözden uzak olan Yahya’nın annesi, bakışta Meryem’in önünde hazır bulunur. Gözleri kapalı olduğu halde dostu görür; Zira derisini delik delik yapmıştır.

-Ey aciz! –Meryem- O’nu ne içten ne de dıştan görmediyse de hikayeden mana al.

-Efsaneler dinleyip, şin harfi gibi nakşına yapışmış olan kişiye benzer olma.

-O diyordu: “O dilsiz Kelile, anlatması olmayan Dimne’nin sözünü nasıl duyar?

-Ayrıca- Birbirinin dilini bildilerse beşer, konuşma olmadan onu nasıl anladı?

-O Dimne, aslan ve öküz arasında nasıl elçi oldu ve her ikisine efsun okudu?

-Akıllı öküz, nasıl aslanın veziri oldu? Fil, ayın aksinden nasıl korktu?

-Bu Kelile ve Dimne, bütünüyle iftiradır, yoksa karga leylekle nasıl boy ölçüşür?

Ey kardeş! Hikaye bir ölçü kabı gibidir, içindeki mana da tahıl tanesi gibi.

-Akıllı kişi, mana tanesini alır, götürülse de ölçü kabına bakmaz.

-İçerisinde açık bir konuşma yoksa da bülbül ile gülün macerasına kulak ver.²⁹⁶

²⁹⁵ Mevlana Celaleddin Rumî, **Mesnevi**, Haz. Adnan Kara, İsmailoğlu, Ankara, 2004, C.I, s. 277.

²⁹⁶ Mevlana Celaleddin Rumî, **Mesnevi**, C.I, s. 278

Eşrefoğlu Rumi de Hz. Yahya'nın şeytanla karşılaşması ve aralarında geçen konuşmayı şöyle dile getirir:

Yahya Peygamber (A.S) bir gün şeytana rastladı.

-Ya mel'un! söyle bakalım, ademoğullarını azdırmağa ne vakit fırsat bulursun? diye sordu. Şeytan-ı laiyn cevap verdi:

-Ya Yahya! Ben Ademoğullarını azdırabilmek için karınları tok olduğu zaman fırsat bulurum.

Yahya (a.s) onun bu itirafı üzerine

-Allah-u Teala şahit olsun ki, ömrümün sonuna kadar, senin gibi eski bir düşmanıma fırsat vermemek için karnımı doyurmam diye ahdetti.²⁹⁷

İbn. Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor: Yahya bin Zekeriyya sekiz yaşında iken Beytü'l-Makdis'e girdi. Âbitlere baktı ki kıl ve yünden yapılmış abalar giymişler. İbret alanlara baktı ki duvarları yarmış zincirleri geçirmiş, Beytü'l-Makdis'in etrafında o zincirlerle kendilerini bağlamışlardı. Bu manzara onu korkuttu bunun üzerine anne ve babasının yanına döndü. Oynayan çocukların yanında geçti. Çocuklar O'na ey Yahya! Gel de oynayalım dediler. Yahya onlara "ben oyun için yaratılmadım" dedi. Yahya ebeveynine geldi. Kendisine kıldan yapılmış bir kaftan giydirmelerini istedi. Onlar Yahya'nın isteğine uydular. Bunun üzerine Beytü'l-Makdis'e döndü. Yahya on beş yaşına basıncaya kadar gündüz Beytü'l-Makdis'e hizmet eder. Orada gecelerdi. On beş yaşından sonra çıktı. Dağlara ve derelerin enginliklerine daldı. Ailesi çıkıp onu aradılar. O'nu Ürdün Denizi'nin kenarında buldular. Ayaklarını suya daldırılmıştı ve neredeyse susuzluk kendisini öldürecekti. Oysa O, şöyle diyordu: "Senin izzetin ve celalin hakkı için senin nezdindeki makamımın neresi olduğunu bilmedikçe soğuk su tatmayacağım. Bunun üzerine ebeveyni bir arpa ekmeği ile iftar etmesini ve o sudan içmesini istediler. O da onların dediğini yapıp yeminin keffaretini verdi. Bunun için O, anne babaya itaatkarlıkla övüldü. Anne ve babası O'nu Beytü'l-Makdis'e geri götürdüler. Yahya kalkıp namaz kılmak istediği zaman, beraberinde ağaçlar ve toprak ağlayıncaya kadar ağlardı. Babası Zekeriyya, bayılıncaya kadar O'nun ağlamasından ötürü ağlardı. O, gözyaşları yanaklarının etini parçalayıp, bakanlara dişleri yanaklarından görününceye kadar ağlardı. Annesi kendisine ey oğul! Eğer izin verirsen dişlerini bakanlardan gizlemek için bir örtü yapayım dedi. Bunun üzerine annesine izin verdi. Annesi bir

²⁹⁷ Eşrefoğlu Rumî, *Müzekki'n-Nufus*, İst., tsz., s. 294.

parça keçe aldı onun yanakları üzerine yapıştırdı. O, namaz kılmak üzere kalktığı zaman ağlardı. Gözyaşları yanakları üzerindeki keçe parçalarında toplandığı zaman annesi gelir o keçeyi sıkardı. Gözyaşlarının annesinin kolları üzerine aktığını görünce şöyle dedi: ey Allah'ım! Şu gözyaşlarımdır şu da annem. Ben kulunum. Sen Erhamü'r-Rahimin'sin. Babası Zekeriyya bir gün kendisine şöyle dedi: "ey oğul! Ben ancak Rabb'imden seni, seninle gözlerimin kuruması için istedim." Bunun üzerine Yahya şu cevabı verdi: "Cebrail bana haber verdi ki Cennet ile Cehennem arasında bir düzlük vardır. O düzlüğü ancak ağlayan kimseler geçebilir." Bunun üzerine Zekeriyya şöyle dedi: "ey oğul! O halde ağla!"²⁹⁸

Kadı İyaz ise Hz. Yahya hakkında şöyle der:

Şunu iyi bil ki Cenabı Hakkın Hz. Yahya'yı övmesi, bazılarının dedikleri veya sandıkları gibi değildir. Çünkü bazıları, Hz. Yahya'nın erkekliği yokmuş da onun için kadınlardan uzak durmuş ve bu sebepten de Allah'ın övgüsüne mazhar olmuş demişlerdir. Fakat hâzik müfessirler ve derin bilgiye sahip alimler bu ayeti iç de onlar gibi tefsir etmemişlerdir. Onlar şöyle demişlerdir: bu bariz bir kusurdur ki; Peygamberlerin böyle kusurlarla tavsife edilmeleri katiyyen caiz değildir. Binaenaleyh ayetteki "hasuran" kelimesinin anlamı: günahlardan masumdur, yani kale içine alınıp günah kendisine gelememiştir demektir. Kimisine göre de "nefsini şehvetlerden alıkoymuştur." Bazıları da "bütün kadınlara karşı isteği yoktu" demektir demişlerdir.²⁹⁹

Edebi eserlerde genellikle Hz. Yahya'nın şehit edilişiyle ilgili nakiller vardır.

Muallim Naci ise Osmanlı Şairleri adlı eserinde Avni Bey'den Hz. Yahya'nın şehit edilişiyle alakalı şunu nakleder:

Meşhedimden şevk-i kuyumla revandır kan henüz

Görmedi tiğın benim kabımdan bir kurban henüz.(1)

Dert ile cân yerdim istimdad-ı dermân etmedim

Derd-i haki imtina mıdır dil-i derman henüz.(2)

Bir şehid-i dem-huruşanı ki gûş-i canıma

Rûh-i Yahya'dan gelir âvâz-ı istihsan henüz.(3)

1-Şehitliğimden mezarımdan senin mahallenin şevki ile hâlâ kan akmaktadır.

Kılıcın benim derimde henüz bir kurban görmedi.

²⁹⁸ İmam Gazalî, *İhya-u Ulumi'd-Din*, Terceme: Ali Arslan, C. IV, İstanbul, 1993, s. 360-361.

²⁹⁹ Kadi İyaz, *Şifa-i Şerif Tercümesi*, Tercüme edenler: Naim Erdoğan, Hüseyin S. Erdoğan, İst., 1993, s. 89.

2-Derd ile can verdim ama derman istemedim

Dermân'ın gönlü benim bu davranışından dolayı hâlâ dertlidir.

3-Kanlar fişkırان bir şehidim ki can kulağıma Yahya'nın ruhundan hâlâ beğenme sesleri gelir.³⁰⁰

Muhyiddin-i Arabi ise Yahya kelimesindeki celali hikmetin aslını şöyle dile getiriyor:

Bu hikmet, isimlerdeki ilk hikmettir. Çünkü Allah, Zekeriya'nın adını ve hâtırasını yaşatmak için oğluna Yahya adını verdi ve ondan daha önce hiç kimseye bu ismi vermedi.

Ancak bir oğul terk ederek geçip giden Zekeriya'nın hâtırasını, oğlu Yahya'ya bu ismi vermekle onun nebilik ve sair sıfatlarını Yahya'da birleştirmiş oldu. İşte bu sebeple ona Yahya adını taktı. Şu hale göre onun adı olan bu Yahya ismi zevkî ilimlerden bir ilim gibi oldu.

Çünkü Âdem'in hâtırası Şit ile yaşadı. Nuh'un hâtırası da Sam ile diri kaldı. Başka peygamberler de böyledir. Fakat Allah, Yahya'dan Önce hiç kimsede kendi ilâhî vasıflarından çıkan bir Hâs isimle sıfat arasını birleştirmede. Bunu ancak kendi yönünden Zekeriya'ya bir inayet olarak yaptı. Çünkü Zekeriya ona "Yarabbi, kendi yönünden bana bir velî bağışla" diye niyazda bulundu. Bu niyazda oğlunu zikretmeden önce Allah'ın adını söyledi. Nasıl ki Âsiye de "Bana kendi yanında cennette bir ev ver" mealindeki duasıyla Hakk'a komşu olmayı, ev hakkındaki dileğinden önce istemişti. İşte Allah, Zekeriya'nın dileğini yerine getirmekle ona ikramda bulundu ve onu kendi sıfatiyle isimlendirdi ki istediği evlât ile hatırası canlı kalsın. Çünkü Zekeriya Aleyhisselâm kendisinden sonra da Tanrı zikrinin devam ve bekasını diledi. Oğul babanın sırrı olduğu için "Bana ve Yakup hanedanına mirasçı ola" dedi. Halbuki bu temenniden peygamberler için yalnız Tanrı zikri makamından ve ona davetten başka bir miras hissesi yoktur. Bundan sonra Allah, Yahya hakkında, "doğduğu, öldüğü ve diri olarak tekrar ba's olunduğu günde ona selâm oldu" mealindeki âyetiyle selâm yani sağlık ve esenlik sıfatını beyan etmekle onu kendi akranı arasında seçkin peygamberlerden kıldığını Zekeriya'ya müjdeledi. Bu ayette hayat sıfatından bahsetti ki bu da Yahya'nın ismidir. Bunu kendi selâ-miyle babasına bildirdi. Allah'ın sözü doğrudur, bu sözde yalan ve hatâ ihtimali yoktur.

³⁰⁰ Muallim. Naci, **Osmanlı Şairleri**, İst., 2004, s. 147

Her ne kadar İsa Aleyhisselâm'ın "doğduğum, öldüğüm ve diri olarak ba's olduğum günde selâm benim üzerime olsun" mealindeki Ayette işaret olunan selâm'ı ittihat ekmel ise de Yahya üzerine Hakk'ın selâmı ittihat ve itikatta ekmel ve tevile muhtaç değildir. Çünkü İsa hakkında olağanüstü sayılan şey onun (beşikte) konuşmasıdır. Bu takdirde, Allah'ın onu konuşturduğu bu çağda aklı, kemal ve temkin üzerinde idi. Halbuki söz söylemek kudretinde olan kimse, hangi hâl üzere olursa olsun söylediği şeyin mutlaka Yahya'da görüldüğü gibi aynen doğru çıkması lâzım gelmez. Şu halde, Hakk'ın Yahya'ya olan selâmı da bu cihetten Allah'ın inayet buyurduğu şeyde husule gelecek şüphe ve tereddüt bakımından İsa'nın kendi nefesine olan selâmından daha açıktır.³⁰¹

İsrail, Heyseme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Meryem oğlu İsa ile Zekeriyya oğlu Yahya teyze çocuklarıydılar. İsa, yün elbiseler giyerdi. Yahya kıldan dokunmuş elbiseler giyerdi. Hiçbirinin ne dinarı, ne dirhemi, ne kölesi, ne cariyesi, ne de sığınacakları bir barınakları vardı. Nerde akşam orda sabah yaşayıp giderlerdi. Birbirlerinden ayrılmak istediklerinde Yahya, "Bana tavsiyede bulun" deyince İsa, ona şöyle dedi: "asla öfkelenme." Yahya "ben bunu beceremem" deyince, İsa şu tavsiyede bulundu. "Biriktirme ve saklama." Yahya: "Bunu belki yapabilirim" dedi.³⁰²

Yine İbn Ebi Asım'ın Kitabü'z zühhd adlı eserinde Hz. İsa ve Yahya (a.s)ile ilgili olarak şu rivayet vardır:

-Said bin Arube, Katade'den naklen Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Yahya ile İsa karşılaştılar. İsa ona dedi ki: Benim için mağfiret talebinde bulun. Çünkü sen benden daha iyi ve hayırlısın. Yahya ona şöyle karşılık verdi: sen benim için mağfiret talebinde bulun. Çünkü sen benden daha hayırlı ve daha iyisin. İsa ona şöyle cevap verdi: Hayır, sen benden daha hayırlı ve daha iyisin. Çünkü ben, kendi nefsim selam verdim. Fakat sana Allah selam vermiştir.³⁰³

³⁰¹ Muhyiddin-i Arabi, **Fususul-Hikem**, çev: Nuri Gençosman, Ankara, 1964, s. 333-336.

³⁰² İbn Kesir, **el-Bidaye.**, C:II s. 86-87.

³⁰³ Şeybânî, Ahmed bin Amr bin Ebi Asım, **Kitabü'z zühhd**, Kahire, 1408, s. 76.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ. ZEKERİYYA VE YAHYA (a.s.) İLE İLGİLİ RİVAYETLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A-Hz. Zekeriyya Ve Yahya (A.S.) İle İlgili Rivayetler

Bu bölümde sadece merfu hadislere yer verilmeyecektir. Konumuzla alakalı olan mevkuf ve maktu hadislere de müracaat edilecektir.

1-Hz. Zekeriyya İle İlgili Hadisler

Hz. Zekeriyya ile ilgili hadisler genellikle Hz.Meryemin bakımının üstlenmesi ve mesleğiyle alakalıdır. Buhari’de Hz.Meryem’in himaye edilmesiyle ilgili olarak İbn Abbas’tan şu hadis mevcuttur:

1. İbn. Abbas (r.a.) “Meryem’i hangisi himayesine alacak diye (kura çekmek üzere) kalemlerini atarken sen yanlarında değildin.” (Âli İmran 3/44) ayetiyle ilgili olarak buyurdu ki: “Kura çekmek üzere kalemlerini (suya) attılar. Kalemler akıntıyla beraber gitti. Sadece Zekeriyya’nın kalemi suyun üstüne çıktı. Hz. Zekeriyya kurayı kazandı. Ve Hz. Meryem’e kefil oldu.³⁰⁴

Herkes, Tevrat’ı yazdığı kalemını aldı. Beraberce bir su başına gittiler. Bir rivayete göre bu Ürdün nehri idi. Kalemlerini suya bırakacaklar, batmayan kalemın sahibi Hazreti Meryem’in kefilı olacaktı. Hepsinin kalemi suyun dibinde akıntıya kapılıp giderken Hz. Zekeriyya (a.s)’ın kalemi suyun yüzüne çıkıyor ve Hz. Meryem’i himaye etme şerefi ona kalıyor. Buhari Hazretleri, İbn Abbas’ın okuduğu ayette bazı müşkillerin olması halinde kuraya başvurmanın meşru olduğuna dair bir delil görmektedir. Çünkü alimlerin çoğunlukla kabul ettikleri bir prensibe göre bizden öncekilerin şeriatı bizim için de muteberdir. Yeter ki bizim şeriatımızda onun neshine dair bir beyan veya ona muhalif bir hüküm bulunmamış olsun. Hususen şeriatımız bu ayette olduğu üzere onu istihsan yoluyla nakletmek suretiyle takrir etmişse İslam ulaması, çoğunluk itibariyle ihtilafli meselelerde kuraya baş vurmanın caiz olduğuna hükmetmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de zaman zaman kuraya başvurmuştur. Mesela sefere çıktığı zaman beraberinde götürceği zevcesini kura çekerek tespit ederdi.³⁰⁵

³⁰⁴ Buhari, *Sahih*, Şehadat, 30, Çağrı Yay., 1992, İst., C.III, s.163

³⁰⁵ Canan İbrahim, *Kütüb-i Sitte*, (Hadis Ansiklopedisi) İst. C. II, s. 258, hadis no:519.

Müslim’de Hz. Zekeriyya ile ilgili bir bab vardır. Bu babda sadece bir hadis vardır. Bab, “Hz. Zekeriyya’nın fazileti” şeklinde isimlendirilmiştir. Hadis şöyledir: Ebu Hureyre, Resulullah’tan (s.a.v) şunu rivayet eder:

2. “Zekeriyya (a.s.) marangoz idi”³⁰⁶

Müsterekte Hz.Zekeriyya ile ilgili bir bab mevcut olup hadisler bulunmaktadır. Bab ismi ise Zekeriyya bin Aden aleyhisselatü vessalam babı.

3-İbn Abbas dedi: “Zekeriyya bin Aden, İsrailoğullarına gönderilen son peygamberdi ve Yakup (a.s.) soyundan idi. Şöyle derdi: mülküne ve Yakup oğullarından peygamberliği miras alacak bir mirasçı kıl.”³⁰⁷

4.Ebu Hüreyre Hz.peygamberin şöyle dediğini rivayet etti şöyle dedi: “Zekeriyya (a.s.) marangoz idi.”³⁰⁸

5.İbn Abbas Hz.Zekeriyya’nın ‘ben ise ihtiyarlığımın son sınırına vardım’(Meryem 19/8)ayetini şöyle tefsir etti: İhtiyarlığımdan dolayı maruz kaldığım meşakkat.³⁰⁹

6.Yine İbn Abbas Hz.Zekeriyya’nın kavmine söylediği ‘sabah akşam Rabbiniz’i tesbih edin’(Meryem 19/11)ayetini, onlara sabah akşam namazı emrederdi diye tefsir etmiştir.³¹⁰

2. Yahya İle İlgili Hadisler

1.İmam Ahmed bin Hanbel, Haris el-Eşari’den rivayet ederek Peygamber efendimizin şöyle buyurduğunu söylemiştir.

“Şüphesiz ki Allah, Zekeriyya oğlu Yahya’ya kendisinin amel etmesi ve İsrail oğullarına da onlarla amel etmelerini emretmesi için beş kelimeyi vahyetti. Fakat O bunu yapmakta gecikince İsa (a.s.) O’na şöyle dedi: “Senin, kendileriyle amel etmen ve kendileriyle amel etmeleri için de İsrail oğullarına emir vermekle emrolunduğun beş kelime var. Bunları ya tebliğ et, ya da ben İsrail oğullarına tebliğ edeceğim!”

³⁰⁶ Müslim, **Sahih**, Fedail, 169; İbn Mace, **Sünen**, Ticaret, 5.

³⁰⁷ Hakim en-Nisâbü’rî, **el-Müstedrek ala’s-Sahihayn**, Beyrut, 1998, C.III, hadis no: 4200. Ravileri sikadır. Ancak senette Ebat bin Nasr vardır. O hata yapar.Hakim hadisi Müslim’in şartlarına göre sahih saydı.C:III:481

³⁰⁸ Hakim en-Nisâbü’rî, **el-Müstedrek**, C.III, hadis no: 4201. İbn Hibban bu hadis hakkında şöyle diyor: “Müslim’in şartlarına göre sahihtir. Aynı şekilde Hakim de hadisi sahih saydı ve Zehebi tasdik etti İbn Hibban, **Sahih**, Kitabu’l-İcare, Hadis No: 5142,Ahmed bin Hanbel.2,296.

³⁰⁹ Hakim en-Nisâbü’rî, **el-Müstedrek**, C:III s:124 hadis no:3460 Zehebi şöyle diyor: Muhammed bin Ziyad için Ahmed bin Hanbel Onun kizb sıfatıyla tanındığını hadislerinin ise terk edilmesi gerektiğini söyler.a.y

³¹⁰ Hakim en-Nisâbü’rî, **el-Müstedrek**, C:III s:124 hadis no:3461

Yahya dedi ki: “Kardeşim! Eğer sen benden önce tebliğatta bulunursan azaplandırılmaktan ya da yere batırılmaktan korkarım.” Ravinin dediğine göre Yahya peygamber, İsrail oğullarını Mescid-i Aksa’da topladı. Mescit, İsrail oğullarıyla tıklım tıklım doldu. Kendisi minbere çıkarak Allah’a hamd-u senada bulunduktan sonra şöyle dedi: “Onur ve üstünlük sahibi Yüce Allah, bana beş kelimeyi vahyetti ki, onlarla amel edeyim ve sizin de onlarla amel etmeniz için size emir vereyim (bu kelimeleri açıklayıp tevil ederek sözünü şöyle sürdürdü). Allah’a kulluk edesiniz ve hiçbir şeyi O’na ortak koşmayasınız. Allah’tan başkasına kulluk edip başka şeyleri ortak koşanın durumu şuna benzer: Bir kimse, kendi öz malından altın veya gümüş para vererek bir köle satın alır; bu köle, çalışıp elde ettiği kazancı efendisinden başkasına verirse, Allah’tan başkasına ibadet eder ve ona başka varlıkları ortak koşan kimse gibi olur. Hangi birinizin kölesinin böyle olması hoşuna gider? Cenabı Allah sizi yarattı ve size rızık verdi. Siz de On’a kulluk edin ve hiçbir şeyi On’a ortak koşmayın! Size namaz kılmanızı da emreliyorum. Çünkü Cenabı Allah, başka tarafa yönelip iltifat etmeyen kulunun yüzüne karşı yüzünü diker ve On’a bakar. Siz de namaz kılarken başka tarafa yönelmeyin ve bakmayın.

Size oruç tutmanızı da emreliyorum. Cenabı Allah, oruç tutan kimseyi, yanında miskten bir torbacığı bulunan kimseye benzetmiştir. Oruç tutan herkesin kuşağı altında bu miskten torbacığın içindeki koku hissedilir. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.

Size, sadaka vermenizi de emreliyorum. Sadaka veren kimse, düşman tarafından tutsak edilen, eli ensesine bağlanan ve boynu vurulmak üzere ortaya getirilen kimseye benzer. Bu kimse düşmanlarına şöyle der: Beni salıvermeniz için size fidye versem ne dersiniz? böyle dedikten sonra az yada çok bir miktarda fidye vererek kendini tutsaklıktan kurtarır.

Size, onur ve üstünlük sahibi olan Allah’ı çokça anmanızı da emreliyorum. Allah’ı çokça ana kimse, düşman tarafından süratle takip edilip kovalanan ve sağlam bir kaleye sığınan kimseye benzer. Kul da onur ve üstünlük sahibi Allah’ı anmakta iken şeytana karşı müstahkem bir kaleye sığınmış olur.

Ravinin dediğine göre Resulullah (s.a.v.) Efendimiz, etrafında bulunan sahabeye şöyle demiş: Ben de Allah’ın bana emrettiği beş şeyi size emreliyorum. Cemaata sarılın, emri işitin ve emre itaat edin. Hicret edin. Allah yolunda cihat edin. Her kim bir karış kadar cemaat dışına çıkarsa, cemaata dönünceye kadar İslam’ın bağı, O’nun

boynundan çıkmış olur. Her kim cahiliyet davasında bulunursa, Cehennem toprağındandır. (Böyle birisi) namaz kılsa da, oruç tutsa da mı böyle olur Ya Resulallah?” denildi.(soru iş) Buyurdu ki: “Oruç tutsa da, namaz kılsa da, kendisinin Müslüman olduğunu iddia etse de aynı sıfatı haizdir.

Müslümanları, Cenabı Allah’ın Müslüman ve mümin kullarını adlandırdığı adlarıyla çağırın³¹¹

Mecme’u’z-Zevaid’te Hz. Yahya ile ilgili bir bab mevcut olup içinde dört hadis vardır.

2. İbni Abbas şöyle demiştir: “Mescidde benim de içinde olduğum bir sohbet halkasında peygamberlerin faziletlerini bir birlerimize söylüyorduk. Nuh (a.s)’ı ve rabbine olan uzun ibadetini, Rahman’ın dostu İbrahim’i (a.s)’ı Allah ile konuşan Musa (a.s)’ı Meryemoğlu İsa (a.s)’ı, nebimiz Resulullah(a.s)’ı zikrettik. Biz bu halde iken birden yanımıza Resulullah (a.s) çıka geldi ve bize aranızda neden bahsediyorsunuz dedi. Biz Ya Resulallah hangi peygamberin daha faziletli olduğundan bahsediyorduk. Nuh (a.s)’ı ve rabbine uzun ibadet etmesini Rahman’ın dostu İbrahim(a.s)’ı Allah ile konuşan Musa(a.s)’ı Meryemoğlu İsa’yı ve sizi ya Resulallah. Resulullah dedi:”Peki hangisini daha faziletli kabul ettiniz. Biz de seni ya Resulallah dedik. Allah Teâla seni bütün insanlara gönderdi, gelmiş ve geçmiş bütün günahlarını bağışladı ve sen peygamberlerin sonuncusun. Resulullah dedi: “Hiçbir kimse Yahya bin Zekeriyya(a.s)’dan daha faziletli olamaz. Bu nasıl olur dedik. Allah’ın onun nasıl vasıflandırdığını duymadınız mı ve “Ey Yahya kitaba (Tevrat’a) kuvvetle(var gücünle) sarıl dedik. Ve henüz sabî iken ona (ilim) ve hikmet verdik. Tarafımızdan ona kalp yumuşaklığı ve temizlik verdik. O çok sakınan bir kimse idi. Ana babasına çok iyi davranırdı. O isyankâr bir zorba değildi. Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağı gün O’na selam olsun.”³¹² Ayetlerini okudu ve şöyle dedi: “O hiçbir günah işlemedi ve günaha tevessül etmedi.”³¹³

³¹¹ Tirmizî, **Sünen**, Edep, 78; Bu hadis, Hasen, Sahih, Gariptir. İbn Huzeyme, **Sahih**, Beyrut 1970. C. III, s:195 Hadis no:1895. İbn Hıbban, **sahih**, Beyrut, 1993, C. 14, s. 124, Hadis no:6233.İbn Hıbban bu Hadis hakkında şöyle diyor: Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir ama kitaplarına almadılar. C. 1 s. 582. Ahmed Bin Hanbel, **Müsned**, 4 ,130 ,202,Süleyman Bin Davud Ebu Davud el-Faris el-Basri et-Tayalisi,**Müsnedü Tayalisi Beyrut** ,tsz s:159 Hadis no:1611 . **Süleyman bin Ahmed bin Eyyüp Ebu’l-Kasım et-Taberani**, **el-mu’cemü’l Kebir**, Musul c:III, S:286 Hadis no :3427.

³¹² Meryem, 19/12-15.

³¹³ Heysemî, **Mecmau’z-Zevâid**, C. VIII, s. 209. Bu hadisi Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Senesinde cumhurun zayıf kabul ettiği Ali bin Zeyd bin Cedan vardır. Diğer ravileri sikadılar. **Taberani. Mu’cemü’l-Kebir**, C:XII s:218 hadis no:12938.

3. İbn Abbas'tan Resulullah'ın şöyle dediği rivayeti vardır: "Âdemoğullarından hiç kimse yoktur ki, hata işlememiş yahut hataya yeltenmiş olmasın. Yahya bin Zekeriyya hariç(günah işlememiştir ve günaha yeltenmemiştir)."³¹⁴

4. Abdullah bin Ömer, Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini nakletti: "Hiç kimsenin ben Zekeriyya oğlu Yahya'dan daha hayırlıym demesi yakışmaz. O, hiçbir günaha yeltenmedi -zannedersen günah işlemedi de dedi-."³¹⁵

5. Ebu Hureyre, Resulullah'ın şöyle buyurduğunu nakletti: Kıyamet günü Zekeriyya oğlu Yahya hariç herkes Allah'ın huzuruna günah ile çıkar ki Allah dilerse o günah nedeniyle ona azap eder dilerse de onu affeder. O, efendi, nefesine hakim ve Salihlerden bir peygamber idi. Peygamber (s.a.v.) yerdeki bir çöpe yönelerek onu aldı ve O'nun bu kadar şeyi bile olmadığını.³¹⁶

İbn Ebi Şeybe'nin Musannef'inde Hz. Yahya ile ilgili bir bab mevcuttur.

6. İbn Abbas "daha önce ona adaş kılmadık" ayetini Yahya ismini ondan önce kimseye vermedik diye açıklar.³¹⁷

7. Urve babasından şöyle rivayet eder: Yahya bin Zekeriyya azgın bir kadın yüzünden öldürüldü: Kadın arkadaşına şöyle demişti: bana O'nun (Hz. Yahya) kellesini getirmediğin müddetçe senden razı olmam. Bunun üzerine arkadaşı O'nu kesti ve başını bir leğen içinde ona getirdi.³¹⁸

8. Said İbnu'l-Müseyyeb, Abdullah bin Ömer'in şöyle dediğini nakleder: Yahya bin Zekeriyya hariç hata işlemeyen veya hataya yeltenmeyen hiç kimse yoktur. Sonra "seyyiden ve hasuran" ayetini okuyarak yerden bir şey kaldırdı ve "O'nun beraberinde ancak şu kadarlık bir şey vardı" dedi.³¹⁹

³¹⁴ Ahmed bin Hanbel, **Müsned**, 1 295,301,320; Taberani, **Mu'cemü'l Kebir**, C. XII, s:218 hadis no:12933; **Mecmau'z-Zevâid**, C. VIII, s. 209. bu hadisin senesinde Ali bin Zeyd vardır. Cumhur onu zayıf gördü. Taberani ise sika saydı. Ahmed bin Hanbelin hadisindeki ravilerin geri kalanları sikadır Heysemi, **Mecmau'z-Zevâid**, C. VIII, s. 209. Ahmed bin el Hüseyin bin Ali bin Musa Ebubekir el-Beyhaki, **Sünenü'l-Kübra**, Mekke,1994, C. X, s. 186.

³¹⁵ Heysemî, **Mecme'u'z-Zevaid**, C.VIII, s. 209. Ravileri sikadırlar. Ebu Bekir Ahmed bin Amr bin Abdülhalık el-Bezzar. **Müsnedü'l Bezzar**. Beyrut, C:6 s:344 hadis no:2351.

³¹⁶ Heysemi, **Mecmeu'z-Zevaid**, C.VIII, s.209. senette Haccac bin Süleyman vardır. İbn Hibban ve diğerleri onu sika saydılar. Ebu Zur'a ve diğerleri ise onu zayıf saydılar. Diğer ravileri ise sikadırlar. s.209.

³¹⁷ Ebu Bekir Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe, **Kitab el-Musannef**, Beyrut, 1995, C.VI, s.348, Hadis no:31892.

³¹⁸ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, C.VI, 31896. hadis.

³¹⁹ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, C.VI, 31898. hadis.

9.İbn Abbas Resulullah'ın şöyle dediğini nakletti: Yahya bin Zekeriyya hariç hata işlemeyen veya hataya yeltenmeyen hiç kimse yoktur.³²⁰

el-Müstedrek'te Hz. Yahya ile ilgili bir bab mevcuttur.

10.İbni Abbas'tan Resulullah'ın şöyle dediği rivayeti vardır: "Âdemoğullarından hiç kimse yoktur ki, hata işlememiş yahut hataya yeltenmiş olmasın. Yahya bin Zekeriyya hariç(günah işlememiştir ve günaha yeltenmemiştir).³²¹

11.Ka'b (r.a.) dedi ki: Yahya bin Zekeriyya efendi ve nefesine hakim idi. Kadınlara yaklaşılmazdı ve onları arzulamazdı. Güzel yüzlü, güzel simalı, yumuşak huylu, az kıllı, kısa parmaklı, uzun burunlu, bitişik kaşlı, ince sesli, çok abid ve Allah'a ibadette kuvvetli bir genç idi.³²²

12.İbn Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilir: Meryem oğlu İsa ile Yahya bin Zekeriyya on iki bin havari ile birlikte görevlendirildiler. İnsanları bilgilendiriyorlardı. Yeğen ile evlenmek yasakladıkları şeylerdendi. Krallarının hoşlandığı bir yeğeni vardı ve onunla evlenmek istiyordu. Kral, yeğenin her gün bir ihtiyacını karşılıyordu. Annesi bunu duyunca ona şöyle dedi: Kralın yanına girip de ihtiyacını sorduğu vakit ona de ki: İhtiyacım, Yahya bin Zekeriyya'yı benim için kesmendir. Kralın yanına girince onun ihtiyacını sordu o da şöyle dedi: İhtiyacım, Yahya bin Zekeriyya'yı kesmendir. Dedi ki: benden başka şey iste. O da: senden sadece bunu istiyorum dedi. Israr edince. Kral, Hz. Yahya'yı çağırdı ve bir leğen getirilip onu kestiler. Kanından bir damla yere düştü. Yüce Allah onlara Buhtu'n-Nasr'ı gönderene kadar kanı kaynamaya devam etti. İsrail oğullarından bir kadın gelip ona (Buhtunnasr'a) kanı gösterince Allah onun kalbine "kan durana dek İsrail oğullarından adam öldürme fikrini" ilka etti de onlardan aynı yaşta yetmiş bin kişi öldürünce kan durdu.³²³

13.İbn Abbas şöyle dedi: Allah (c.c), Muhammed (s.a.v.)'e şöyle vahyetti: Ben, Yahya bin Zekeriyya için yetmiş bin kişi öldürdüm. Senin kızının oğlu için ise yetmiş bin ve bir yetmiş bin daha öldüreceğim.³²⁴

³²⁰ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, C.VI, 31900. hadis.

³²¹ Hakim, **Müstedrek**, C. III s:483 hadis no:4205

³²² Hakim, **Müstedrek**, C. III s.484, Hadis No:4206.

³²³ Hakim, **Müstedrek**, C. III s.484, Hadis No:4207. Bu hadis Buhari ve Müslim'in şartlarına göre senedi sahihtir. Ancak kitaplarına almamışlardır. s. 484.

³²⁴ Hakim, **Müstedrek**, C.III s:485, Hadis No:4208.Hakim, bu lafızlarla mervi olan hadis , Şafii'nin hadisinin lafzıdır diyor.Kadı Ebu Bekir bin Kamil'e ait lafız ise şöyledir:Ben Yahya'nın kanı üzerinde öldürdüm ve ben senin kızının oğlunun kanı üzerinde öldürürüm.Bu münker bir hadistir. **Müstedrek**, C:III s. 485 hadis no:4208

Müstedrek'te Meryem suresinin tefsiri ile ilgili olarak İbn Abbas'tan mervi olan bir hadis daha vardır:

14.'Ondan önce hiç kimseye bu ismi vermedik' ayetinin tefsirinde 'kimse daha önce Yahya ismiyle isimlendirilmedi'diyor.³²⁵ İbn Abbas Meryem 19/13'teki ayette katımızdan ona bir rahmet verdik' ayetini rahmetle muamele etmek, rahmetle hareket etmek diye tefsir etmiştir.³²⁶ Abdullah şöyle dedi: Zekeriyya Rabbine gizlice yalvardı ve şöyle dedi: Rabbim demişti, ben,bende kemik gevşedi,baş,ihtiyarlık aleviyle tutuştu.Rabbim sana dua ile hiçbir zaman bahtsız olmadım.Doğrusu ben arkamdan yerime geçecek yakınlarımın iyi hareket etmeyeceklerinden korktum.Karım da kısır ne olur katından bana nübüvvetime varis olacak bir veli lütfet ki Yakup oğullarına nübüvette mirasçı olsun.ve bana kendi katından temiz bir soy nasip et.Sen duaları işitensin.duasını yarabbim beni yalnız bırakma sen en hayırlı varissin.in yerine söyledi.Cebrail, Hz.Zekeriyya'ya seslendi:o mabede durmuş namaz kılariken melekler ona:Allah sana,Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı,efendi,nefsine hakim,ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler,hiç kimse Yahya diye isimlendirilmedi Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı yani Hz.isa'yı doğrulayıcı, hasur:Kadınları istemeyen arzulamayan.Ne zaman ki Hz.Zekeriyya bu nidayı işitti hemen şeytan ona yaklaştı ve şöyle dedi:Ey Zekeriyya o duyduğun ses Allah'tan gelen bir ses değil, şeytandan gelen bir sestir.O seni alaya alıyor,eğer Allah'tan olmuş olsaydı diğer vahiyler gibi olurdu. Hz.Zekeriyya şüpheye düştü ve şöyle dedi: Benim nasıl oğlum olur dedi.Bu nereden olur. İhtiyarlık gelip çatmış, karım da kısırken. Allah şöyle dedi: bu böyledir. Allah dilediğini yapar ve sen hiçbir şey değilken seni yarattı³²⁷. Nevf el-Bekali dedi: Zekeriyya Rabbine gizlice yalvardı: Rabbim bana kendi katından temiz bir soy ver çünkü sen duaları işitensin ve şöyle dedi: demişti, ben, bende kemik gevşedi, baş, ihtiyarlık aleviyle tutuştu ve şöyle dedi: nasıl oğlum olur dedi. bu nereden olur.İhtiyarlık gelip çatmış iken ,Allah (c.c) şöyle buyurdu: bu bana kolaydır ve sen hiçbir şey değilken seni yarattım. Hz. Zekeriyya Rabbim bana bir işret ver. Allah şöyle buyurdu:Senin işaretin sapaşağlam olduğun halde tam üç gece (ve gündüz) insanlarla

³²⁵ Hakim, Müstedrek, C.III s:122 hadis no:3459. Ravileri sikadırlar.

³²⁶ Hakim, Müstedrek, C.III s:124 hadis no:3462. Senedi sahihtir, ama şeyhayn bu hadisi kitaplarına almadılar.

³²⁷ Hakim, Müstedrek, C. III s:482 hadis no:4202. Bu hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir, ama kitabına almadı.

konuşmamandır.dedi:onun dili tutuldu üç gün ve üç gece dili tutuldu konuşamaz oldu. Zekeriyya (a.s), mabedden kavminin karşısına çıkıp onlara: Sabah akşam Rabbiniz'i tesbih edin! diye işaret etti.'Ey Yahya kitab'ı kuvvetle tut, daha çocuk iken ona hikmet verdik dedi ve diri olarak kaldırılacağı gün ona selam olsuna kadar okudu³²⁸.

15.İmam Ahmet bin Hanbel, İbn Abbas'tan rivayet ederek Resulullah'ın şöyle buyurduğunu söyledi: “Ademoğullarından günah işlememiş ya da günah kastetmemiş hiç kimse yoktur. (Ancak) Zekeriyya oğlu Yahya böyle değildir. Hiç kimseye, ben, Metta oğlu Yunus'tan daha iyiyim demesi yaraşmaz.”³²⁹

16.Yahya bin Said el-Ensari, Said bin el-Müseyyeb'ten O da Amr İbnü'l As'dan rivayet etti. İbnü'l As, Resulullah'ın şöyle buyurduğunu işitmiş: Kıyamet gününde Zekeriyya oğlu Yahya dışında âdemoğullarından her biri kendisine ait bir günahıyla beraber gelir.³³⁰

17. Abdullah bin Ömer, Hz. Peygamberin şöyle buyurduğunu söylemiştir. “Zekeriyya oğlu Yahya dışındaki herkes, Cenabı Allah'ın huzuruna mutlaka bir günah ile çıkar.” Böyle dedikten sonra “Efendi ve nefesine hakim...” mealindeki ayeti kerimeyi okudu. Sonra da yerden bir şey kaldırarak “O'nun beraberinde ancak şu kadar şey vardı.” dedi ve bir kurban kesti.³³¹

18.Ebu Davud et-Tayalisi ve diğerlerinin kanalıyla Ebu Said'den yapılan bir rivayete göre Resulullah şöyle buyurmuştur: Hasan ile Hüseyin, teyze oğulları Yahya ve İsa (a.s.) dışında, cennetliklerin gençlerinin efendileridir.³³²

19.Malik bin Sa'sa Hz.Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet etti”“Hz.Yahya ile İsa (a.s.) teyze oğullarıdır.”³³³

³²⁸ Hakim, **Müstedrek**, C. III s:483 hadis no:4203

³²⁹ Ahmed bin Hanbel 1,254, Ahmed bin Ali bin el- Ebu Ya'la el-Mevsili et-Termimi , **Müsned**, Dımeşk,1984,C:IV s:418 hadis no:2544;Ebu Muhammed el-Kisi, **Müsnedü abd'ibn Humeyd**, Kahire,1988,s:222 Hadis no:665

³³⁰ Hakim, **el-Müstedrek**, C:IV s:273 Hadis no:7618, Ma'mer bin Raşid'in Cami'inde bu hadis, Hasan aracılığı ile nakledilmiştir.”Ademoğulları” lafzı yerine ‘hiç kimse’ ibaresi kullanılmış, ek olarak “Hz.Yahya hiçbir günah işlemedi” ve “hiçbir kadına meyletmedi”lafızları mevcuttur. Ma'mer bin Raşid el-Ezdi **el-Cami**,Beyrut,1403,C:11 s:184 2. baskı muhakkik :Habib el-A'zami

³³¹ İbn ebi Şeybe, **Musannef**,C:VII s:128 hadis no:34718

³³² Suyûfî, Celaleddin Ebubekir, **Camîu's-Sağir**, Beyrut tsz., Hadis no:3822

³³³ Buhari, Enbiya ,43 Müslim, İman, 259.

20. Abdullah bin Mesud (r.a), Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. Şanı yüce Allah Yahya bin Zekeriya (a.s)'ı annesini karnında mü'min olarak Firavun'u ise, annesinin karnında kâfir olarak yarattı.³³⁴

21. Ebu Umâme (r.a) Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. "Dört sınıf insan vardır ki, dünyada ve ahirette lanetlenmişlerdir. Bunlar, Allah'ın erkek olarak yaratıp, kendini dişileştirip kadınlara benzeyen adam. Allah'ın kadın olarak yaratıp, kendini erkekleştirip erkeklere benzeyen kadın, körleri yanıltıp yollarını saptıran kimse ve imkân bulduğunda kadınlarla ilişkiye giren." Allah yalnızca Yahya bin Zekeriyya (a.s)'ı hasur(imkânı olduğu halde kadınlara iltifat etmeyen) olarak yaratmıştır.³³⁵

22. İbni Ömer'den gelen rivayette yüce Peygamber şöyle buyurmuştur: "Selamdan önce söze başlamayınız; kim ki sizinle selamdan önce konuşmaya başlarsa ona cevap vermeyin, Allah bu ümmete dinlerinde bazılarının bazılardan emin olmasını, bazılarının da bazılarında selamette olmasını şart koşturmuştur. Bundan dolayıdır ki, onlara Müslümanlar ve mü'minler diye isim verdi. İsimler eşyanın isimlendirmesidir. Her isim ismi olduğu şeyin delilidir ve o şeyin manasından türemiştir. Gerçek isimler "Yahya" gibi, Allah tarafından gelen isimlerdir. Yüce Allah şöyle buyurdu: seni ismi Yahya olan bir erkek çocuk ile müjdeliyoruz ki, daha önce ona bir adaş kılmadık. Yani onun dışında kimseyi günahsız kılmadık. Çünkü "Yahya" kelimesi hayattan gelir. Şüphesiz Allah, onun kalbine hayatı vahyetti. Bunun üzerine O, günah işlemedi ve o günaha yeltenmedi."³³⁶

23. Said İbnü'l Müseyyeb'den rivayet olunmuştur ki: Amr ibnü'l As bana Resulullah'ı şöyle buyururken işittiğini bana haber verdi: Resulullah şöyle buyurdu: "Yahya bin Zekeriyya hariç her Âdemoğlu kıyamette günahı olduğu halde gelir, "Sonra Resulullah yerden küçük bir odun parçası aldı ve onun (Hz. Yahya'nın) bunun kadarcık bile birşeyi olmadı. Bundan dolayı Allah O'nu seyyid, iffetli ve salihlerden bir peygamber diye isimlendirdi." dedi.³³⁷

³³⁴ Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid*, C. VIII, s. 193. Hadisin senedi ceyyiddir.

³³⁵ Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid*, C. VIII, s. 103. Senesinde Ali bin Yezid el-Elhani vardır. O metruktur.

³³⁶ Muhammed bin Ali bin el-Hüseyn Ebu Abdillâh el-Hekim et-Tirmizî, *Nevâdiru'l- usûl fi ehâdisi'r-rasûl*, Beyrut, 1992, C. II, s. 175.

³³⁷ Hakîm, *el-Müstedrek*, C. III. s. 125 no:3463. Bu hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir ama kitabına almamıştır.

B- Hadislerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, Hz.Zekeriyya ve Yahya (a.s)ile ilgili hadisler incelenmeye çalışılacaktır. Faydalanılacak kaynaklar daha çok tasnif dönemine ait olmasına dikkat edilmeye çalışılacaktır. Lüzumu halinde ise tedvin dönemi eserlere de müracaat edilecektir. Bu bölümde, hadislerin ilk ravilere göre değerlendirilmesi ayrıca hadislerin kaynak eserlere dağılımı ve rivayetlerin sıhhat bakımından dökümü yapılmaya çalışılacaktır.

1. Rivayetlerin İlk Raviye Göre Değerlendirilmesi

Ravi	Hadis Sayısı
İbn Abbas	22
Ebu Hureyre	6
Haris el-Eş'ari	6
Abdullah bin Ömer	5
Amr bin As	3
Malik bin Sa'sa	2
Urve	1
Ka'b	1
Abdullah	1
Nevf el-Bekkali	1
Ebu said	1
Abdullah bin Mes'ud	1
Ebu Ümame	1
Toplam	51

Tabloda görüldüğü üzere en çok hadis rivayet edenler Muksirun'dan olan İbn Abbas ve Ebu Hureyre'dir.

2-Rivayetlerin Hadis Kaynaklarına Göre Dağılımı

Eser	Rivayet Sayısı
Sahih-i Buhari 256	2
Sahih-i Müslim 261	2
Sünen-ü Tirmizi 279	1
Sünen (İbn Mace) 273	1
Müsned-ü Ahmed b.Hanbel 241	6
el-Cami'Ma'mer bin Raşid 152	1
Müsned-ü Ebi Davud et-tayalisi 204	1
Musannaf (İbn Ebi Şeybe) 235	5
Nevadir (Ebu Abdillah el-Hekim et-Tirmizi) (295)	1
Müsned (Ebu Ya'la el-Mevsili) 307	1
Sahih-i İbn Huzeyme 311	1
Müsned- ü Bezzar 354	1
Sahih-i İbn Hıbban 354	2
Mucemü'l-Kebir (Taberani) 360	3
Müstedrek (Hakim en-Nisaburi) 405	14
Sünen-i Beyhaki	1
Mecmeu'z-Zevaid (Heysemi) 807	6
Mu'cemü's sağır(Suyuti) 911	1
Toplam	51

Hz. Zekerriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili olarak elde ettiğimiz hadisler değişik hadis kaynaklarında bulunmaktadır. İncelediğimiz kaynaklar arasında en fazla hadisi Hakim'in Müstedrek'i ihtiva etmektedir. Daha sonra en fazla rivayet Mecmau'z-Zevaid ve Ahmed bin Hanbel'in Müsned'inde bulunmaktadır.

3-Sihhat Derecelerine Göre Değerlendirilmesi

Rivayetlerin sıhhat dereceleri senet açısından değerlendirmede önemli bir konudur. Çünkü hadislerin kabulü veya reddi rivayetlerin sıhhat değerlendirilmesi sonunda mümkün olmaktadır. Olaya bu açıdan bakıldığında değerlendirmenin can

damarını bu bölüm oluşturmaktadır. Bunun için rivayetlerin kaynaklarda belirtilen sıhhat derecelerine bakmanın ve rivayetleri birde bu açıdan değerlendirmenin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Hz. Zekeriyya'nın Hz. Meryem'in bakımını üstlenmesi ile ilgili olarak İbn Abbas'tan gelen rivayetin sıhhati hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Zekeriyya (a.s.)'ın mesleği ile ilgili olarak Müslim, Ahmed bin Hanbel, İbn Hibban ve Hakim tarafından rivayet edilen hadis ise sahihtir. Yine Hz. Zekeriyya'nın duası ile ilgili olarak rivayet edilen hadisin senedinde Esbat bin Nasr vardır. Bu şahsın rivayetlerinde hata yaptığı ileri sürülmüşse de bu hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir. İbn Abbas'tan mevkuf olarak rivayet edilen Hz. Zekeriyya'nın ben ihtiyarlığımın son sınırına vardım ayetinin tefsirinde Muhammed bin Ziyad vardır. Ahmed bin Hanbel bu şahsın kizb sıfatıyla tanındığını ve hadislerinin terk edilmesi gerektiğini söyler. Bu hadis de zayıftır.

Hz. Yahya ile ilgili olarak, Hz. Yahya'nın kavmine olan tebliği ile ilgili olarak Tirmizî'de geçen uzunca rivayet, Hasen, Sahih, Gariptir. Yine Hz. Yahya ile ilgili olarak nakledilen ikinci ve üçüncü hadiste Ali bin Zeyd bin Cedan vardır ve bu şahıs zayıflardan sayılmıştır. Dördüncü hadis ravilerinin sika olmasından dolayı hadis sahih sayılmıştır. Kıyamet günü Hz. Yahya hariç herkes bir günahıyla gelir hadisinde Haccac bin Süleyman vardır. Bazı alimler, bu şahıs için sika derken bazı alimler de zayıftır hükmünü vermişlerdir. Hz. Yahya'nın şehadetiyle ilgili olarak rivayet edilen on ikinci hadis sahihtir. Aynı şekilde Hz. Yahya isimlendirilmesi ile ilgili ondördüncü, Hz. Yahya'nın doğuştan mü'min, Firavun'un ise doğuştan kafir olarak yaratılması ile alakalı yirminci hadis ve Hz. Yahya'nın sıfatlarıyla alakalı olan yirmi üçüncü hadis sahih hadislerdir. Mecmeu'z-Zevaid'te yer alan ve Hz. Yahya ile ilgili olarak rivayet edilen yirmi birinci hadiste metruk olan Ali bin Yezid el-Elhanî bulunduğu için hadis zayıf sayılmıştır. Diğer geri kalan hadisler hakkında ise sıhhat derecelerine ait herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Yaptığımız değerlendirmelerde mükerrer hadisler dahildir. Hadislerin sıhhat derecesini aşağıda bir tablo halinde göstermeyi uygun bulduk.

Sahih	13
Sahih, Hasen, Garib	6
Sıhhati Belirtilmeyenler	20

Zayıf	11
Sıhhatinde İhtilaf Edilen	1
Toplam	51

Tabloda görüldüğü üzere konumuzla alakalı hadislerin on üçü sahih, altı tanesi hasen, sahih, garib, yirmi tanesinin sıhhat derecesi belirtilmemiş olup on bir zayıf ve sıhhatinde ihtilaf edilen bir hadis olmak üzere toplam ellibir hadis incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Hz. Zekeriyya ile ilgili olarak Suyutî'nin Durru'l-Mensur adlı tefsirinde hadis kaynaklarında bulamadığımız iki hadis mevcut olup bu iki hadis "Tefsir Kitaplarında Hz. Zekeriyya" bölümünde zikrettik.

SONUÇ

Bu çalışmada Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) ile ilgili rivayetler incelenmiştir. Bu rivayetler daha çok Kur'an, Hadis, Eski Ahit (Tevrat), Yeni Ahit(İncil) çerçevesinde olmuştur. Ayrıca İslam Tarihi, Tefsir, Tasavvufi ve Edebi Eserlerde de mezkûr iki peygamberle ilgili malumatlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Hz. Zekeriyya ve Yahya (a.s.) İsrailoğullarına gönderilmiş son peygamberlerdendir. Kur'an'da bir peygamber olarak tanıtılan Hz. Zekeriyya, kendisinden en fazla bahseden Luka İncili ise O'nu Kohen (İbranice'de rahip) diye adlandırılan Beyt-i Makdis'te vahiy kâtipliği yapan dini bir şahsiyet olarak tanımlar. Hz. Zekeriyya'nın çocukluğu ve gençliği ile ilgili olarak elimizde herhangi bir malumat yoktur. Kur'an'da bilgiler daha çok O'nun yaşlılık devresine aittir. Bu yaşlılık devresinde Hz. Zekeriyya Beytü'l-Makdis'te dua ederken kendisinden sonra halkının iyi hareket etmeyeceği endişesiyle, kendisine ve Yakup oğullarına varis olacak bir oğul bağışlaması için dua yaptığını, eşinin de kısır olduğu halde kendisine Yahya adlı bir oğul olacağı müjdesini alır. Bu malumatların benzeri Yeni Ahit'te de bulunmaktadır. Ayrıca İslam Tarihi kaynaklarında da Hz. Zekeriyya'nın Beytü'l-Makdis'te, İsrailoğulları'nın dinleri konusunda kendisine müracaat ettikleri bir peygamber olarak tanıtılır. Hz. Zekeriyya'nın duası neticesinde kendisine bahşedilen Hz. Yahya'nın birçok özellikleri Kur'an'da bahsedilmiştir. Yine birçok kaynakta çocukluğunun çölde geçtiğine dair rivayetler mevcuttur. Yine sekiz yaşında Beytü'l-Makdis'in hizmetine girip on beş yaşına kadar orada gündüzleri hizmet eder, geceleri de ibadet ederdi. Birçok İslam Tarihi kaynaklarında Hz. Yahya'nın daha küçük yaştan itibaren Allah'a ibadette güçlü bir yapıya sahip olduğunu şu cümlelerle açıklarlar: Çocuklar kendisine ey Yahya! Haydi oynayalım dedikleri zaman O, ben oynamak için yaratılmadım derdi. Bu sebebledir ki, Hz. Yahya, daha küçük yaştan itibaren Tevrat'ı eline aldı ve İsrailoğullarına vaaz ve nasihat etmeye başladı. Gençlik yıllarında kendisine peygamberlik verildi. Bundan sonra İsrailoğulları'nı Allah'a ibadet ve itaate çağırırdı. Kavmine kıyamet günün yaklaştığını belirterek ona hazırlanmak üzere tevbe edenleri suyla vaftiz ettiği inancı nedeniyle İnciller'de kendisinden Vaftizci Yahya diye bahsedilmektedir. Hz. Yahya Kur'an'da Allah'tan olan kelimeyi (Hz. İsa) doğrulayan bir peygamber olarak anılır. Hz. Yahya Yahudi tarihinin Helenistik döneminde görev yapan son peygamberlerden biridir. Bu dönemde Yahudi toplumunda dini yozlaşmalar baş göstermiştir. O, Yahudi toplumunda meydana gelen bu yozlaşmaya karşı sadece

Allah'ın kanunlarının üstün olduğu ve bu uğurda gerekirse canını bile feda edebileceğini belirtmiş, bunun için önce tutuklanmış sonra şehit edilmiştir. Hz. Yahya'nın şehit edilişi kendisinin yasal olmayan, hukuka aykırı uygulamaları güçlü yöneticiler de olsa karşı gelme pahasına bile reddetmesinden ötürüdür. O, yasadışı bulunduğu bir evliliğe engel olmuş yöneticilere hiçbir zaman boyun eğmemiştir. Zamanın hükümdarı O'nu tutuklatarak şehit ettirmiştir. Aynı şekilde bu olayı duyan Hz. Zekeriyya da İsrailoğulları tarafından şehit edilmiştir.

İslam dini kaynaklarında Hz.Zekeriyya ve Yahya (a.s) ile ilgili nakiller daha çok tefsir, İslam tarihi kaynakları ve bizim için en önemlisi ise, sözü edilen iki peygamberlerle ilgili olarak hadis kaynaklarında dağınık bulunan hadisleri bir araya toplamaktır. Bu çalışmanın yüksek lisans düzeyinde olduğu gerçeğinden hareketle, sınırlı kaynaklarda tesbit ettiğimiz mükerrerleriyle beraber elli bir hadise, eskiden olduğu gibi günümüzde de yazılmakta olan Peygamberler Tarihi Eserleri'nde yer verilmemiş olması mevcut eserlerin eksiklerindedir. Bu çalışmada sadece sahih hadisler ele alınmamıştır. Mezkûr iki peygamberle ilgili olarak zayıf, hasen sahih garip hadislere de yer verilmiştir. Ayrıca sıhhat derecesinde ihtilaf edilen, sıhhat derecesi belirtilmeyen hadislere de yer verilmiştir. Bunun için, bundan sonra peygamber hayatlarıyla ilgili olarak eser kaleme alacak kişilerin, bu konuda Hz. Peygamberin, geçmiş ümmetlere ve peygamberlere ait hadislerinden yeterince faydalanmasının zorunlu olduğu inancına sahibiz.

BİBLİYOGRAFYA

- AHMET** Cevdet Paşa, Peygamberler ve Halifeler Tarihi, I-IV, İstanbul, 1999.
- AHMED BİN HANBEL**, Müsned, I-VI, İstanbul, Çağrı Yay., 1992.
- ÂLÛSÎ**, Ebû'l-Fadl Şihabuddin Seyyid Mahmut el-Bağdadi, Ruhû'l-Meani, I-XVI, Beyrut, 1993.
- ANA Britannica**, "Kohen, Yahudilik, Magnificat" Maddeleri, I-XXII. İstanbul, 1986
- ATALAY**, Orhan, Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama, İstanbul, 1999.
- ATAURRAHİM**, Muhammed., Bir İslam Peygamberi Hz. İsa, çev. Kürşat Demirci, İstanbul, 1985.
- ATEŞ**, Süleyman, Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meali, Ankara, 1983.
- AYDEMİR**, Abdullah, İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Ankara, 1992.
- AYDIN**, Mehmet, Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık, Ankara, 1995.
- _____, Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları, Konya, 1989
- AYNÎ**, Ebu Muhammed Bedruddin Mahmud bin Ahmed bin Musa, Umdetu'l-Kari Şerhi Sahihi'l-Buhari, I-XVI, Beyrut, 1988.
- BEĞAVÎ**, Ebû Muhammed Huseyin B. Mesud, Mealimu't-Tenzil, nşr. Halit Abdurrahman el-Akk, Mervan Suvar, Beyrut, 1995.
- BESNART**, Albert M. Olivier Clement, Roger Mehl, Hıristiyan İlahiyatı, çev: Mehmet Aydın, Konya, 1983.
- BEYHAKÎ**, Ahmed bin el-Hüseyin bin Ali bin Musa Ebu Bekir, Sünen, I-X, Mekke, 1994.
- BİLMEN**, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal-i Alîsi ve Tefsiri, I-VIII, İstanbul, tsz.
- BUHÂRÎ**, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari-Camiu's-Sahih, I-VIII, İstanbul, Çağrı Yay., 1992.
- CANAN**, İbrahim, Kütüb-i Sitte, (Hadis Ansiklopedisi) I-XVIII, Akçağ Yayınları, İstanbul, tsz.
- CARRA De Vaux**, "Sabiiler", İslam Ansiklopedisi, M.E.B., I-XIII, İstanbul, 1967.
- CARREL**, Alexis, Dua, Çev., M. Alper Yüçetürk, İstanbul, 1967.
- CERRAHOĞLU**, İsmail, Tefsir Usulü, Ankara, 1998.
- CİLACI**, Osman, Dinler ve İnançlar Terminolojisi, Damla Yay., İstanbul., 2001.
- DAVUD**, Abdulahad, Tevrat ve İncil'e göre Hz. Muhammed (s.a.v.), İzmir, 1990.

- DELHİLİ** Rahmetullah Efendi, İzharu'l-hak Tercümesi, Mütercim Ömer Fehmi Efendi, İstanbul. 1992.
- DİKMEN**, Mehmet, Peygamberler Tarihi, İstanbul, tsz.
- DOĞRUL**, Ömer Rıza, Yeryüzündeki Dinler Tarihi, İstanbul., 1958.
- EBÛ ZEHRA**, Muhammed, Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar Çev. Akif Nuri, Fikir Yay: 10, İstanbul, 1978.
- ERBAŞ**, Ali, Hıristiyan Ayinleri (Sakramentler), Adapazarı, 1998.
- ESED**, Muhammed, Kuran Mesajı; meal-tefsir çev: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul, 1997.
- EŞREFOĞLU** Rumi, Müzekki'n-Nufus, İstanbul, tsz.
- FERUDDİN-İ ATTAR**, Mantıku't-Tayr, I-II, Çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul. 1992.
- GÜNDÜZ**, Şinasi, Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı, Ankara, 2001
- _____, Kur'an'da Nasâra Terimine Etimolojik ve Tarihsel Bir Yaklaşım, Tezkire, Bahar, 1996.
- _____, Sabiiler Son Gnostikler, Ankara, 1995.
- HAMİDULLAH**, Muhammed, Aziz Kur'an, çev. Abdulaziz Hatip, Mahmut Kanık, İstanbul., 2000.
- HANÇERLİOĞLU**, Orhan, İslamî İnançlar Sözlüğü, İstanbul, 1984.
- HEYSEMİ**, Nurettin Ali bin Ebi Bekir, Mecmeu'z-zevaid ve Menba'u'l-Fevaid, I-X, Beyrut, 1987.
- İBN EBİ ŞEYBE**, Ebû Bekir Abdullah bin Muhammed, Kitab el-Musannef, I-VII, Beyrut, 1995.
- İBN HİBBAN**, Muhammed bin Hibban bin Ahmed Ebu Hatem et-Temimi el-Besti, Sahihu İbn Hibban, I-XVIII, Beyrut, 1993.
- İBN HUZEYME**, Muhammed bin İshak, Sahih, I-IV, Beyrut, 1970.
- İBN KESİR**, Ebû'l-Fida İmadu'd-Din İsmail b. Şihabuddin Ömer, Tefsiru Kur'ani'l-Azim, Beyrut, 1983.
- _____, el-Bidaye ve'n-Nihaye, I-XXV, çev. Mehmet Keskin, İstanbul, 1994.
- İBN MACE**, Hafız Abdullah Muhammed bin Yezid, Sünen, I-II, Çağrı yay., İstanbul, 1992.
- İBN ESİR** Ali b. Muhammed el-Cezeri, el-Kamil fi't-Tarih, I-X, thk: Ebû'l-Fida Abdullah el-Kâfî, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987.

- İBN SA'D**, et-Tabakâtü'l- Kübra, I-VIII, Beyrut, tsz.
- İMAM GAZALİ**, İhyâ-u Ulûmi'd-Dîn, I-IV, Terceme: Ali Arslan, İstanbul, 1993.
- İMAMUDDİN**, Ebu'l-Fida İsmail bin Ali bin Mahmut ibn Ömer bin Şahinşah bin Eyyüb, Tarihu Ebi'l-Fida, Beyrut, I-II, 1997.
- İNCİL**, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1999
- İZUTSU**, Toshikiko, Kur'an'da Allah ve İnsan, Çev: Süleymn Ateş, İstanbul, tsz.
- KADİ İYAZ**, Şifa-i Şerif Tercümesi, Tercüme edenler: Naim Erdoğan, Hüseyin S. Erdoğan, İstanbul, 1993.
- KİTAB-I MUKADDES**, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997.
- KOCATÜRK**, Vasfı Mahir, Tekke Şiiri Antolojisi, Ankara, 1955.
- KÖKSAL**, M. Asım, Peygamberler Tarihi, Ankara, 1990.
- KURTUBİ**, el-İmam Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensari, el-Cami li-Ahkami'l-Kur'an, I-XX, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988.
- KUTLUAY**, Yaşar, İslam ve Yahudi Mezhepleri, İstanbul, 2001.
- KUTUB**, Seyyid, Fi Zilali'l-Kur'an, I-XVI, İstanbul, Müt: İ. Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa, tsz.
- KUZGUN**, Şaban, Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası farklılıkları Ve Çelişkileri, İstanbul, 1991.
- _____, Dinler Tarihi Dersleri, Kayseri, 1993.
- MA'MER Bin Raşit el-Ezdi**, el-Cami', I-II, Beyrut, 1403.
- MUALLİM NACİ**, Osmanlı Şairleri (Avni Bey), İstanbul., 2004.
- MEHMED VEHBİ**, Hülâsatü'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an, I-XVI, İstanbul, 1966-1969.
- MES'ÛDÎ**, Ebûl Hasan Ali Bin Hasan Murucuz Zeheb. Beyrut, Murûcu'z-Zeheb, I-IV, tsz.
- MEVDUDİ**, Ebû'l-Âlâ, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı, çev. Ahmet Asrar, İstanbul, 1992.
- _____, Tefhimu'l-Kur'an, İstanbul, I-VIII, 1986.
- MEVLANA** Celaleddin Rumi, Mesnevi, I-II, Haz. Adnan Kara, İsmailoğlu, Ankara, 2004.
- MİRAS**, Kamil, Sahih-i Buhari Muhtasar-ı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, I-XII, 1981.
- MUHYİDDİN-İ ARABİ**, Fususu'l-Hikem, çev. Nuri Gençosman, Ankara, 1964.

- MÜSLİM**, Ebû'l Hüseyin Müslim bin el-Haccac, el-Camiu's-Sahih, I-III, ist.çağrı yay., 1992.
- NECCAR**, Abdulvehhab, Kasasu'l-Enbiya, Mektebetu Dari't-Turas, Kahire, t.siz.
- NESEFÎ**, Ebu'l-Berekat Abdullah bin Ahmed bin Mahmud, Medariku't-Tenzil ve Hakâiku't-Tevil, I-III, Beyrut, 1999.
- NİSABURÎ**, el-Hakim Ebu Abdullah Muhammed bin Abdullah, el-Müstedrek ala's-Sahihayn, I-V, Beyrut, 1990.
- ÖZTÜRK**, Mustafa, Kur'an'ın Mutezili Yorumu, Ebû Müslim el-İsfahani Örneği, Ankara, 2004.
- PAÇACI**, Mehmet, Kutsal Kitaplarda Ölüm Ötesi, Ankara, 2001.
- RAZÎ**, Fahreddin, Mefatihü'l-Ğayb, I-XXIII, Çev: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Cafer Sadık Doğru, Tefsiri Kebir, Ankara, 1993.
- SABÛNÎ**, Muhammed Ali, en-Nübüvve ve'l Evliyâ, Mekke, 1980.
_____, Safvetu't-Tefâsir, I-III, Beyrut, tsz.
- SA'LEBÎ**, Ebu İshak Ahmed bin Muhammed, Arâisu'l-Mecâlis, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2000.
- SARIKÇIOĞLU**, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta, 2002.
- SCHLEİFER**, Aliah, İslam'ın Kutsal Meryem'i, çev: İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul, 2003.
- SOFUOĞLU**, Cemal, Kur'an-ı Kerim ve Hadislere Göre Hıristiyanlık, DİB Yay., Ankara, 2001.
- SUYÛTÎ**, Celaleddin Muhammed b. Ahmed el-Mahalli, Celaleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir, Tefsiru'l-Celaleyn, Daru'l-Kalem, Beyrut, tsz.
- SUYÛTÎ**, Celaleddin Abdurrahman b Ebû Bekir, ed-Durru'l-Mensur, I-VIII, Beyrut, 1993
_____, Camiu's Sağir, I.II, Beyrut, tsz.
- ŞA'RAVÎ**, Şeyh Muhammed Mütevelli, Kıyasu'l-Enbiya, Beyrut, tsz.
- ŞELEBÎ**, Ahmed, Mukarenetü'l-Edyan el-Mesihyye, Kahire, 1984.
- TABBÂRA**, Afif Abdülfettah, Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz, İstanbul, 1982.

- TABERÎ**, Ebû Cafer Muhammed Bin Cerir, Taberi Tercemesi, I-III, Çev: Mustafa Can, Konya, tsz.
- _____, Camiu'l-Beyan an tevili ayi'l-Kur'an, I-XXX, Beyrut, tsz.
- TATCI**, Mustafa, Yunus Emre Divanı, I-IV, İstanbul, Meb yayınları, 1997.
- TAYALİSÎ**, Süleyman bin Ebu Davud el-Faris el-Basri, Müsned, Beyrut, tsz.
- TİRMİZİ**, Ebû İsa Muhammed bin İsa bin Sevre, Sünen, I-V, İstanbul, çağrı yay.1992.
- TÜMER** Günay, KÜÇÜK Abdurrahman, Dinler Tarihi, Ankara, 1997.
- ULUTÜRK**, Veli, Kur'an'da Ehli Kitap, İstanbul, 1996.
- YAKUBÎ**, Ahmed bin Ebi Yakub bin Cafer bin Vehb, Tarihu'l-Yakubî, Beyrut, tsz.
- YAZIR**, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, I-X, Sadeleştirilenler: Komisyon (İsmail Karaçam, Emin ışık, Nusrettin Boleli, Abdullah Yücel), İstanbul, tsz.
- YILDIRIM**, Suat, Kur'an'da Tanrılık, (Doçentlik Tezi) Erzurum, 1977.
- _____, Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık, İzmir, 1996.
- YİTİK**, Ali İhsan, Kur'an'a göre Hz. Meryem, DİB. Ankara, 2001.
- ZEHEBÎ**, Muhammed es-Seyyid Huseyin, Tefsir ve Hadiste İsrailiyyat, terc. Enbiya Yıldırım, Asiye Yıldırım, İstanbul. 2003.
- ZEYNUDDİN**, Ömer İbnu'l-Muzaffer, Tarihu İbni'l-Verdi, Beyrut, 1996.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Sait UZUNDAĞ, 1977 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Şanlıurfa İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1998 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne girdi. 2002 yılında fakülteden mezun olduktan sonra aynı yıl Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Hadis Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. 2001 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda İmam-Hatip olarak göreve başladı. Halen bu görevine devam etmektedir.

